

**PŘÍNOS
MEZINÁRODNÍHO TRIBUNÁLU PRO BÝVALOU
JUGOSLÁVII K ROZVOJI DEFINIC
ZLOČINŮ PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA**

JUDr. Václav MLNÁŘÍK

Červen 2007

Knihovna UK PF

3125081726

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Já, JUDr. Václav Mlnářík, prohlašuji na svou čest, že jsem tuto dizertační práci zpracoval samostatně a řádně jsem vyznačil použité prameny.

V Praze dne 19.6. 2007

JUDr. Václav Mlnářík

OBSAH

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ	2
OBSAH	3
1. ÚVOD KE ZLOČINŮM PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA	6
1.1. Předmět, cíle, metody a struktura dizertační práce	6
2. Pojem a vývoj zločinů podle mezinárodního práva	8
2.1. Definice zločinů podle mezinárodního práva	8
2.2. Vývoj zločinů podle mezinárodního práva do poloviny dvacátého století	9
2.3. Vznik zločinu genocidia	12
2.4. Genocidium v Úmluvě o genocidiu	15
2.5. Vývoj definic zločinů v druhé polovině 20. století	17
2.6. Poznámka k dalšímu textu práce	22
3. GENOCIDIUM	23
3.1. Zločin genocidia ve Statutu	23
3.2. Genocidium v rozhodovací praxi mezinárodních tribunálů	24
3.3. Skupina	28
3.4. Část chráněné skupiny	35
3.5. Genocidní úmysl	37
3.6. Genocida a etnické čištění	42
3.7. Skutkové podstaty zločinu genocidia	45
3.7.1. Zabití příslušníků napadené skupiny	47
3.7.2. Způsobení těžké újmy na tělesném nebo duševním zdraví příslušníků napadené skupiny	48
3.7.3. Úmyslné uvedení napadené skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení	49
3.7.4. Zavedení opatření směřujících k tomu, aby se v napadené skupině bránilo rození dětí	50
3.7.5. Násilné převádění dětí z napadené skupiny do jiné skupiny	51
3.8. Plán k provedení genocidy	52
3.9. Kulturní genocida	54
3.10. Genocidium v Srebrenici podle rozsudku Mezinárodního soudního dvora	55
4. ZLOČINY PROTI LIDSKOSTI	57
4.1. Zločiny proti lidskosti ve Statutu	57
4.2. Ozbrojený konflikt	58
4.3. Útok	60
4.4. Jednání pachatele je součástí útoku	61
4.5. Civilní obyvatelstvo	62
4.6. Masový nebo systematický útok	64
4.7. Subjektivní stránka	67
4.8. Vražda	70
4.9. Vyhazování	74
4.10. Zotročení	76
4.11. Deportace	79
4.12. Uvěznění	80
4.13. Mučení	82
4.14. Znásilnění	86
4.15. Pronásledování z politických, rasových nebo náboženských důvodů	88
4.16. Ostatní nelidské činy	96

5.	VÁLEČNÉ ZLOČINY	99
5.1.	Válečné zločiny ve Statutu	99
5.2.	Obecné předpoklady zločinů podle článku 2 Statutu	104
5.3.	Ozbrojený konflikt	104
5.4.	Vztah mezi ozbrojeným konfliktem a zločinem pachatele	105
5.5.	Mezinárodní ozbrojený konflikt	105
5.6.	Osoby nebo majetek chráněné podle Ženevských úmluv	109
5.7.	Úmyslné usmrcení	112
5.8.	Mučení	113
5.9.	Nelidské zacházení	115
5.10.	Biologické pokusy	118
5.11.	Úmyslné způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví	119
5.12.	Rozsáhlé ničení nebo přivlastnění majetku, jež není ospravedlněno válečnou nutností a je prováděno protiprávně a svévolně	122
5.12.1.	Zakázané ničení majetku	123
5.12.2.	Zakázané přivlastnění majetku	125
5.13.	Donucení válečného zajatce nebo civilní osoby ke službě v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti	127
5.14.	Úmyslné zkrácení válečného zajatce nebo civilní osoby na právu na spravedlivé a řádné soudní řízení	128
5.15.	Protiprávní deportace nebo přesídlení civilních osob nebo jejich protiprávní věznění	129
5.15.1.	Protiprávní deportace nebo přesídlení civilních osob	129
5.15.2.	Protiprávní věznění civilních osob	130
5.16.	Braní civilních osob jako rukojmí	135
5.17.	Obecné předpoklady zločinů podle článku 3 Statutu	137
5.18.	Použití otravných zbraní nebo jiných zbraní vyvolávajících zbytečné utrpení	138
5.19.	Svévolné ničení měst nebo vesnic nebo jejich pustošení, které nelze ospravedlnit vojenskou nutností	139
5.20.	Napadení nebo bombardování jakýmkoli prostředky nebráněných měst, vesnic, obydlí nebo budov	141
5.21.	Zabrání nebo zničení nebo úmyslné poškození zařízení určených pro náboženství, charitu a výchovu, umění a vědu, historických památek a uměleckých a vědeckých děl	142
5.22.	Plenění veřejného a soukromého majetku	143
5.23.	Zakázaná práce	145
5.24.	Kruté zacházení	146
5.25.	Vražda	147
5.26.	Braní rukojmí	148
5.27.	Mučení	149
5.28.	Znásilnění	149
5.29.	Útoky proti osobní důstojnosti	150
6.	ZÁVĚR	155
7.	SEZNAM LITERATURY	157
8.	SEZNAM ROZHODNUTÍ MEZINÁRODNÍHO TRIBUNÁLU PRO BÝVALOU JUGOSLÁVIÍ	159

9. SEZNAM ROZHODNUTÍ DALŠÍCH MEZINÁRODNÍCH SOUDNÍCH ORGÁNŮ .	
.....	163
10. SEZNAM OSTATNÍCH PRAMENŮ	164

1. ÚVOD KE ZLOČINŮM PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA

1.1. Předmět, cíle, metody a struktura dizertační práce

Předmětem této dizertační práce jsou zločiny podle mezinárodního práva se zvláštním důrazem na Statut Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a na rozhodovací praxi tohoto tribunálu.

Cílem dizertační práce by měla být odpověď na základní otázku, jakým způsobem uvedený mezinárodní tribunál přispěl k rozvoji definic zločinů podle mezinárodního práva a k jejich vymezení a zpřesnění. Jelikož Statut Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii je součástí postupného vývoje práva zločinů podle mezinárodního práva a jelikož zejména Statut Mezinárodního trestního soudu čerpal z jeho znění a zohledňoval právní závěry, ke kterým dospěl Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii, je cílem této práce rovněž zasadit jednotlivé zločiny do širšího kontextu vývoje práva zločinů podle mezinárodního práva.

Při zpracování práce a zejména při rozboru jednotlivých rozhodnutí mezinárodního tribunálu jsem využíval zejména metody analýzy a syntézy. Uplatněna byla rovněž metoda srovnávací, a to zejména při komparaci Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii jak s textem Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu, tak s novějším textem Statutu Mezinárodního trestního soudu.

Úvodní teoreticko-historická kapitola se zabývá historickým vývojem zločinů podle mezinárodního práva a výkladem základních pojmů (kapitola 2). Další kapitoly již rozebírají jednotlivé zločiny podle mezinárodního práva, a to s přihlédnutím k rozhodnutím Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Zločinům podle mezinárodního práva se věnuji v pořadí genocidium (kapitola 3), zločiny proti lidskosti (kapitola 4) a válečné zločiny (kapitola 5).

Uváděné skutečnosti jsou doplněny odkazy na příslušné prameny, zejména na rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

2. POJEM A VÝVOJ ZLOČINŮ PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA

2.1. Definice zločinů podle mezinárodního práva

Zločinem podle mezinárodního práva („*crime under international law*“) se rozumí jednání fyzické osoby, která v postavení státního orgánu nebo se souhlasem státu svým jednáním porušuje nejdůležitější normy kogentního mezinárodního práva. Odpovědnost fyzických osob za jejich jednání plyne přímo z mezinárodního práva, a tedy není nutné, aby jejich jednání bylo trestné i v rámci vnitrostátního práva.¹

Pachatelům zločinů podle mezinárodního práva vzniká individuální trestní odpovědnost za jejich jednání, která bývá označována za důkaz existence dílčí subjektivity jednotlivce v mezinárodním právu.² Pachatelem zločinů podle mezinárodního práva nemohou být soukromé osoby, ale jsou jimi jen osoby, které jednájí v úředním postavení nebo se souhlasem státu. Může se tedy jednat i o osoby, které jednájí jako tzv. *de facto* orgány státu, což může být relevantní v případě občanských válek a vnitrostátních konfliktů. Při posuzování, zda určitá osoba jedná jako soukromá osoba nebo jako *de facto* orgán státu, je nutné vycházet z hodnocení skutečného faktického vztahu mezi jednáající osobou a státem, bez ohledu na případné formálněprávní označení jejich vztahu.³

---

¹ Šturma P., *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002, str. 36

² Šturma P., *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002, str. 17 – 18

³ Čepelka Č., Šturma P., *Mezinárodní právo veřejné*, Eurolex Bohemia, Praha, 2003, str. 560

Zločin podle mezinárodního práva je třeba odlišit od mezinárodního zločinu státu. Mezinárodním zločinem se rozumí závažné porušení norem mezinárodního práva určitým státem a s tím spojená odpovědnost tohoto státu erga omnes, tedy vůči všem členům mezinárodního společenství a nikoli pouze ve vztahu ke státu, který utrpěl materiální škodu.⁴

2.2. Vývoj zločinů podle mezinárodního práva do poloviny dvacátého století

Pokud pomineme první pokusy postihovat jednání v rozporu s pravidly vedení války, dnešní terminologií válečné zločiny, z druhé poloviny devatenáctého století (Liberův kodex a Oxfordská příručka)⁵, je prvním skutečně významným dokumentem v historii zločinů proti lidskosti Versailleská smlouva uzavřená dne 28. června 1919.

Versailleskou mírovou smlouvou⁶ byla oficiálně ukončena první světová válka. Tento dokument obsahuje i několik relevantních trestně právních ustanovení.

Podle jejího článku 227 měl být pro rozpoutání první světové války postaven před soud bývalý německý císař Vilém II. Slovy Versailleské smlouvy se měl zodpovídat „*pro nejhrubší porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv*“.⁷ Bývalého

---

⁴ Šturma P., Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002, str. 12

⁵ Šturma P., Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002, str. 41 – 42

⁶ Text Versailleské mírové smlouvy je k dispozici na internetové stránce http://cs.wikisource.org/wiki/Versaillesk%C3%A1_smlouva

⁷ „...for a supreme offence against international morality and the sanctity of treaties.“

panovníka měl soudit zvláštní soud složený z pěti soudců jmenovaných po jednom Spojenými státy americkými, Velkou Británií, Francií, Itálií a Japonskem. Soud měl při svém rozhodování postupovat podle mezinárodního práva, slovy smlouvy jej měl „souditi podle důvodů vyplývajících z nejvyšších zásad mezinárodní politiky, se snahou zajistiti úctu k povinnostem slavnostně převzatým, k mezinárodním závazkům i k mezinárodní mravnosti“.⁸

Skutečností zůstává, že Vilém II. se uchýlil do nizozemského exilu a nikdy se nemusel ze svých činů před žádným soudem zodpovídat.

Podle článku 228 Versailleské mírové smlouvy měly být souzeny „osoby obžalované z činů přičítících se zákonům a zvykům válečným“, tedy dnešní terminologií šlo o válečné zločiny. Versailleská smlouva tak obsahuje smluvní zakotvení dvou kategorií zločinů podle mezinárodního práva, a to zločinu proti míru a válečných zločinů.

Z hlediska zločinů podle mezinárodního práva na uvedená ustanovení Versailleské smlouvy navázala po skončení druhé světové války Dohoda o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců Osy s připojeným Statutem Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku.⁹ Tento dokument byl přijat dne 8. srpna 1945

---

⁸ „...by the highest motives of international policy, with a view to vindicating the solemn obligations of international undertakings and the validity of international morality.”

⁹ Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis, and Charter of the International Military Tribunal. London, 8 August 1945

Text dokumentu je k dispozici na internetové stránce

<http://hej.unige.ch/~clapham/hrdoc/docs/nurembergcharter.html>

a na jeho základě došlo k odsouzení hlavních představitelů nacistického Německa.¹⁰

Pro hodnocení vývoje zločinů podle mezinárodního práva je důležitý zejména článek šest tohoto Statutu Norimberského tribunálu, který obsahuje hmotné právo aplikované Mezinárodním vojenským tribunálem. Statut rozeznával následující tři kategorie zločinů podle mezinárodního práva:

- a) zločiny proti míru;
- b) válečné zločiny; a
- c) zločiny proti lidskosti.

Zločiny proti míru jsou podle článku 6. písm. a) Statutu Norimberského tribunálu „plánování, příprava, zahájení nebo vedení útočné války nebo války porušující mezinárodní smlouvy, dohody nebo ujištění, anebo účast na společném plánu nebo spiknutí k provedení kteréhokoli z výše uvedených činů.“¹¹

Zločiny válečné podle článku 6. písm. b) Statutu Norimberského tribunálu jsou „porušení zákonů nebo obyčejů války. Mezi tato porušení patří zejména vražda, zlé nakládání s civilním obyvatelstvem nebo jeho deportace z obsazeného území nebo uvnitř tohoto území na otrocké práce nebo kvůli jakémukoli jinému účelu, vražda válečných zajatců nebo osob na moři nebo zlé nakládání s nimi, vraždění rukojmích, plenění veřejného nebo soukromého majetku, svévolné ničení měst či vesnic nebo pustošení

---

¹⁰ V případě japonských válečných zločinců byl počátkem roku 1946 vydán obdobný Statut Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ.

¹¹ „namely, planning, preparation, initiation or waging of a war of aggression, or a war in violation of international treaties, agreements or assurances, or participation in a common plan or conspiracy for the accomplishment of any of the foregoing“

neospravedlněné vojenskou nutností.“¹² Uvedený výčet je jen demonstrativní povahy.

Zločiny proti lidskosti jsou podle článku 6 písm. c) Statutu Norimberského tribunálu „vražda, vyhlazování, zotročování, deportace nebo jiné ukrutnosti spáchané proti civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo za války, nebo pronásledování z příčin politických, rasových či náboženských při páchání jakéhokoli zločinu spadajícího pod pravomoc Tribunálu nebo ve spojení s takovým zločinem, bez ohledu na to, zda bylo porušeno vnitrostátní právo země, kde zločiny byly spáchány.“¹³

2.3. Vznik zločinu genocidia

Genocidium je vedle již zmíněných zločinů proti lidskosti a válečných zločinů dalším zločinem podle mezinárodního práva, jehož pachatele mají postihovat existující mezinárodní tribunály i Mezinárodní trestní soud. V rámci Statutu Norimberského tribunálu bylo jednání dnes označované jako genocidium trestáno jakožto zločin proti lidskosti, protože genocidium jako samostatný zločin bylo vymezeno až po druhé světové válce.

---

¹² „namely, violations of the laws or customs of war. Such violations shall include, but not be limited to, murder, ill-treatment or deportation to slave labour or for any other purpose of civilian population of or in occupied territory, murder or ill-treatment of prisoners of war or persons on the seas, killing of hostages, plunder of public or private property, wanton destruction of cities, towns or villages, or devastation not justified by military necessity“

¹³ „namely, murder, extermination, enslavement, deportation, and other inhumane acts committed against any civilian population, before or during the war, or persecutions on political, racial or religious grounds in execution of or in connection with any crime within the jurisdiction of the Tribunal, whether or not in violation of the domestic law of the country where perpetrated“

Genocidium je někdy označováno jako „zločin zločinů“, protože se jedná o ten nejhorší zločin, kterého je možné se dopustit na lidském druhu.¹⁴

Termín genocidium poprvé použil polský právník Raphael Lemkin v roce 1944 ve svém díle *Axis Rule in Occupied Europe*.¹⁵ Tento termín byl neologismem, který vznikl spojením řeckého slova *genos* znamenající kmen nebo rod a latinského slova *cide* znamenající zabít. Lemkinovo pojetí genocidy bylo reakcí na v tu dobu probíhající masové vraždění Židů. Od současného vymezení genocidy se Lemkin lišil jednak důrazem na pojetí skupiny zejména ve formě národní skupiny a jednak tím, že do definice genocidy zahrnoval i tzv. kulturní genocidu, která sama o sobě není podle dnešní praxe považována za genocidu.

V norimberském procesu s hlavními viníky zločinů nacistického Německa se termín genocidium ještě neobjevuje, nicméně jednání, které dnes chápeme pod tímto označením bylo trestáno v rámci zločinů proti lidskosti, od kterých se později oddělilo jako samostatný zločin podle mezinárodního práva. V době Norimberského tribunálu ještě nebyl termín genocidium používán, protože tehdy ještě nebyl tento zločin právně konstituován jakožto samostatný zločin podle mezinárodního práva.

Pod vlivem hrůz a otřesných zločinů spáchaných zejména nacistickým Německem v průběhu druhé světové války přijalo Valné

---

¹⁴ Separátní votum soudce Shahabuddeena v rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstić ze dne 19. dubna 2004, bod 95

¹⁵ Lemkin R., *Axis Rule in Occupied Europe* (Wash., D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 1944), str. 79

shromáždění OSN dne 9. října 1948 Úmluvu o zabránění a trestání zločinu genocidia (dále jen „Úmluva o genocidiu“).¹⁶ Úmluva o genocidii vstoupila v platnost v lednu 1951, kdy uplynuly tři měsíce od uložení dvacáté ratifikační listiny.

Jen ve dvacátém století je známo několik období, během nichž docházelo k masovým vraždám, které jsou netureckými autory označovány jako genocidium¹⁷. Asi nejvíce je genocidium spojováno s holocaustem Židů nacistickým Německem během 2. světové války, během které bylo zavražděna na šest miliónů Židů žijících na území obsazeném nacisty. Jedná se zřejmě o případ, kdy došlo k genocidii s největším množstvím zabitých příslušníků určité národnostní skupiny. Co se týče termínu „nejúčinnější“ genocidy, lze-li tento termín použít, pak se poněkud překvapivě nebude jednat o nacistické Německo, ale

---

¹⁶ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia ze dne 9. října 1948
<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf>

¹⁷ Viz vraždy Arménů Turky, které Arméni dodnes označují jako genocidu, naproti odlišnému přístupu Turků, kteří rozsah vražd dodnes bagatelizují a považují je za součást vzájemného boje a násilností páchaných v rámci 1. světové války.

Není bez zajímavosti, že dávno spáchané vraždy mají svůj dopad i na současnost, když neochota Turecka přihlásit se k odpovědnosti je označována za jednu z překážek pro vstup Turecka do Evropské Unie.

Tvrzení o genocidě Arménů spáchané Turky může i v roce 2007 vést k trestnímu postihu autora výroku před tureckými soudy.

Francie, ve které žije půlmilionová arménská komunita, je vedle Arménie jedinou zemí na světě, která v roce 2001 přijala zákon, kterým prohlásila masakry Arménů za genocidu.

Kromě toho Francie 12. října 2006 přijala v parlamentu zákon, dle kterého bude popírání genocidy Arménů na tureckém území v letech 1915 až 1923 trestným činem a jeho pachatel může být potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok a pokutou v přepočtu až 1,3 milionu korun českých.

Viz Mladá Fronta Dnes, 11. října 2006 a 13. října 2006

o Rwandu, kde během pouhých dvou měsíců největších násilností v roce 1994 bylo zabito na jeden a půl milionu Hutů a umírněných Tutsiů.

Konečně je třeba uvést, že k případům genocidia došlo v omezené míře i rámci bývalé Jugoslávie, takže se tímto zločinem aktivně zabýval i Mezinárodní soud pro bývalou Jugoslávii, zejména v případech Jelisič, Krstič a Blagojevič.¹⁸

2.4. Genocidium v Úmluvě o genocidiu

Úmluva o genocidiu má svoji relevanci i pro tuto práci, jelikož definice genocidia stanovená tímto dokumentem byla beze změn použita i ve statutech existujících mezinárodních tribunálů a Mezinárodního trestního soudu.

I když byla Úmluva o genocidiu přijata již v roce 1948, nebyla na mezinárodní úrovni aplikována v praxi až do devadesát let, kdy byly její pachatelé souzeni rwandským a jugoslávským mezinárodním tribunálem.

Jako pozitivum Úmluvy je možné hodnotit podrobnou definici genocidia, trestnost dalších jednání s genocidiem spojených (jako je spiknutí podle jejího třetího článku) nebo zákaz genocidy v době války i míru (zločin genocidy je možné spáchat jak za mezinárodního,

---

¹⁸ Dalšími případy masových vražd, které pobouřily mezinárodní společenství ve 20. století, byly (kromě již uvedených masových vražd Arménů Turky v letech 1915 – 1916 během 1. světové války) například vraždy v Kambodži za vlády Rudých Khmérů. Konkrétní osoby odpovědné za turecké zločiny, ani za zločiny kambodžské, nebyli nikdy na mezinárodní úrovni potrestáni, byť se o tom uvažovalo.

Ze současnosti je třeba zmínit zejména násilnosti v Dárfúru na jihu Súdánu, které bývají rovněž označovány za genocidium. V Dárfúru již bylo zavražděno na 400.000 lidí a přes dva miliony museli uprchnout ze svých domovů.

tak vnitrostátního konfliktu). Hlavní slabinou Úmluvy o genocidiu byl její vykonávací systém.¹⁹ Podle jejího čtvrtého článku se soudní řízení mělo konat před soudy státu, kde bylo genocidium spácháno (kde chyběla vůle pachatele potrestat), nebo před mezinárodními trestními soudy (které nebyly vytvořeny). Praktické nevyužití Úmluvy o genocidiu vedlo v 70. a 80. letech dokonce k úvahám, že Úmluva o genocidiu je jen jakousi historickou kuriozitou bez reálného významu.²⁰ Devadesátá léta pak představují období rozvoje a upřesnění definic zločinů proti mezinárodnímu právu, a tedy i práva genocidia (vzhledem k rozsahu genocidy zejména ve Rwandě se chce říci bohužel), zločin genocidia byl zahrnut do statutů rwandského i jugoslávského tribunálu, na jejichž základě byly zkoumány konkrétní zločiny, v nichž příslušný prokurátor shledával naplněnou jeho skutkovou podstatu.

Genocidium ve znění zakotveném Úmluvou o genocidiu se stalo součástí všeobecně uznávaného mezinárodního obyčejového práva a normou *ius cogens*.²¹ Kogentní povahu genocidia jakožto součást mezinárodního práva potvrdil i Mezinárodní soudní dvůr ve svém posudku k výhradám k Úmluvě o genocidiu.²²

---

¹⁹ Cassese A., Gaeta P., Jones J., *The Rome Statute of the International Criminal Court, A Commentary*, Oxford University Press, 2002, str. 336

²⁰ Schabas W., *Genocide in International Law*, Cambridge University Press, 2000, str. 8

²¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 60

²² Schabas W., *Genocide in International Law*, Cambridge University Press, 2000, str. 3

2.5. Vývoj definic zločinů v druhé polovině 20. století

Období druhé poloviny dvacátého století do počátku devadesátých let představovalo dobu, kdy nedocházelo k aplikaci zločinů podle mezinárodního práva před soudy, takže se objevovaly i názory, že celá koncepce zločinů podle mezinárodního práva představuje jakousi slepou vývojovou větev mezinárodního práva, která reagovala na extrémní zkušenosti mezinárodního společenství ve dvou světových válkách, ale v jiných obdobích života mezinárodního společenství se má jednat o nepoužitelná ustanovení.²³

Určitý význam z hlediska zločinů podle mezinárodního práva měla práce OSN na dokumentu zvaném Kodex zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva (dále je „Kodex“). Kodex měl představovat ucelenou kodifikaci zločinů podle mezinárodního práva.

První návrh Kodexu byl diskutován v OSN již roku 1951, ale k jeho přijetí došlo až v roce 1996. Ačkoliv se na definici zločinů v Kodexu pracovalo takřka půl století, existuje vážný důvod, že se Kodex stane dokumentem bez výraznějšího reálného významu. V roce 1998 došlo totiž k přijetí Statutu Mezinárodního trestního soudu, jenž obsahuje materiální právo, které bude tento soud aplikovat a které je obsahově odlišné od definic zločinů uvedených v Kodexu.

Kodex rozeznává celkem pět druhů zločinů podle mezinárodního práva, přičemž tři z nich znají i statut mezinárodních tribunálů a statut Mezinárodního trestního soudu. Jedná se o genocidium, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Kromě těchto zločinů označuje Kodex za

---

²³ Binder, R.: Recent Books on International Law, in *The American Journal of International Law*, Vol. 97, 2003, str. 712 – 721

zločiny podle mezinárodního práva dále i zločin agrese²⁴ a zločiny proti pracovníkům OSN a přidruženému personálu.

Jelikož Kodex nemá vazbu jakožto materiální právo k žádnému mezinárodnímu soudu či tribunálu, nemá reálnější aplikační dopad pro rozvoj definic zločinů podle mezinárodního práva, a proto se tímto dokumentem dále nebudu v této práci zabývat.²⁵

V devadesátých letech dvacátého století došlo k impozantnímu pokroku v oblasti rozvoje definic zločinů podle mezinárodního práva, a to díky nově vytvořeným mezinárodním tribunálům a jejich aplikaci materiálního mezinárodního práva na jednotlivé případy. Úspěšné působení mezinárodních tribunálů bylo poté jedním z významných podnětů pro vytvoření Mezinárodního trestního soudu, jehož statut zohledňuje rozvoj definic zločinů podle mezinárodního práva dosažený činností mezinárodních tribunálů a představuje nejvýznamnější současnou kodifikaci definic těchto zločinů.

O vytvoření Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii rozhodla Rada bezpečnosti OSN svojí rezolucí č. 827 ze dne 25. května 1993. Vznikem mezinárodního tribunálu reagovala OSN na utrpení a hrůzy konfliktu, jaký Evropa nezažila od konce 2. světové války. Rada bezpečnosti vytvořila Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii podle článku 41 Charty OSN jako svůj pomocný orgán, jenž je nadán samostatnými pravomocemi specifikovanými Radou bezpečnosti ve

---

²⁴ Zločin agrese se objevuje i ve Statutu Mezinárodního trestního soudu, nicméně možnost trestání tohoto zločinu Mezinárodním trestním soudem je de facto vyloučena.

²⁵ Více k tématu Kodex zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva viz Šturma P., Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002, str. 48 – 76

Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (*Statute of the International Tribunal for the Former Yugoslavia*). Rezoluce o ustanovení Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii byla přijata jednomyslně všemi členy Rady bezpečnosti.

Mezinárodní tribunál je podle svého statutu oprávněn odsoudit pachatele následujících zločinů podle mezinárodního práva:

- a) genocidia (*Genocide*) podle článku 4 statutu;
- b) zločinů proti lidskosti (*Crimes against humanity*) podle článku 5 statutu; a
- c) válečných zločinů podle článku 2 a 3 statutu. Druhý článek se věnuje závažným porušením Ženevských úmluv o ochraně obětí války z roku 1949 (*Grave breaches of the Geneva Conventions of 1949*), zatímco třetí článek se zabývá porušeními zákonů a obyčejů války (*Violations of the laws and customs of war*), přičemž vychází z Haagské úmluvy č. IV z roku 1907. Rozdělením válečných zločinů do dvou článků se Statut Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii liší od obdobných dokumentů, tedy od statutu Mezinárodního trestního soudu, od statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu a konec konců i od Kodexu.²⁶

Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii je příslušný soudit pachatele uvedených zločinů, které byly spáchány na území bývalé Jugoslávie kdykoli od počátku roku 1991, přičemž není stanoven konec časové příslušnosti tribunálu. Z tohoto důvodu může tribunál soudit i zločiny spáchané například na konci devadesátých let v Kosovu a teoreticky může být příslušný i pro další zločiny spáchané v budoucnu na území bývalé Jugoslávie.

---

²⁶ V tomto pořadí se také věnuji jednotlivým zločinům v další části práce, tedy genocidium, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny.

Při konkurenční pravomoci mezinárodního tribunálu a vnitrostátního soudu soudit určitého pachatele zločinu podle mezinárodního práva má přednost mezinárodní tribunál. Uvedené pravidlo platí i v případě Mezinárodního tribunálu pro Rwandu, naproti tomu v případě Mezinárodního trestního soudu platí přednost pravomoci vnitrostátního soudu.

Mezinárodní tribunál pro Rwandu byl založen stejně jako Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii rezolucí Rady bezpečnosti OSN, tentokrát rezolucí č. 955 ze dne 8. listopadu 1994.

Statut Mezinárodního tribunálu pro Rwandu (*Statute of the International Tribunal for Rwanda*) reagoval na masové vraždění a násilnosti, ke kterým došlo v průběhu roku 1994 v africké Rwandě a okolních státech. Mezinárodní tribunál pro Rwandu je rovněž oprávněn trestat zločiny genocidia, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Na rozdíl od Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii je oprávněn rwandský tribunál soudit jen zločiny spáchané v průběhu roku 1994, a to na území Rwandy, nebo na území okolních států rwandskými občany.

Do budoucna nejvýznamnějším soudním orgánem pro trestání zločinů podle mezinárodního práva pravděpodobně bude Mezinárodní trestní soud (*International Criminal Court*). Tento stálý soud byl ustanoven na základě mezinárodní smlouvy podle výsledků jednání dosaženým na mezinárodní konferenci v Římě v červnu a červenci 1998. Římský statut vstoupil v platnost dne 1. července 2002, kdy jej ratifikovalo prvních šedesát států. Uvedené datum je relevantní i z toho důvodu, že Mezinárodní trestní soud bude moci soudit jen ty zločiny, k jejichž spáchání dojde až po tomto datu, tedy nebude možné tímto soudem odsoudit pachatele minulých zločinů spáchaných například v Kambodži nebo na Východním Timoru (což samozřejmě nevylučuje možnost odsoudit tyto osoby vnitrostátními soudy příslušných států).

Mezinárodní trestní soud je oprávněn trestat zločiny genocidia, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Do budoucna bude teoreticky možné trestat i zločin agrese, ale nejprve bude nutné dohodnout definici tohoto zločinu.

Ke vzniku příslušnosti Mezinárodního trestního soudu je nutné, aby Římský statut ratifikoval stát, na jehož území byl spáchán zločin nebo jehož občanem je obviněný. Kromě toho, i pokud je splněna podmínka dle předchozí věty, nebude obviněný souzen Mezinárodním trestním soudem, ale vnitrostátním soudem příslušného státu, pokud se tento stát rozhodne soudit obviněného před svým vnitrostátním soudem. Příslušnost vnitrostátního soudu tedy má přednost před příslušností Mezinárodního trestního soudu.

Určitou zajímavost představuje Zvláštní soud pro Sierra Leone (*Special Court for Sierra Leone*). Tento speciální soud byl zřízen na základě smlouvy mezi OSN na jedné straně a vládou Sierra Leone na straně druhé ze dne 16. ledna 2002 a jeho úkolem je soudit zločiny spáchané na území tohoto afrického státu od 30. listopadu 1996. Vznik Zvláštního soudu iniciovala Rada bezpečnosti OSN svojí rezolucí č. 1315 ze 14. srpna 2000.²⁷ Zvláštní soud pro Sierra Leone začal existovat v červenci 2002 a jeho první rozsudky padly počátkem roku 2004.²⁸

Na rozdíl od mezinárodních tribunálů, jež vznikly na základě rozhodnutí Rada bezpečnosti OSN a na rozdíl od Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, který je mezinárodní smlouvou, byl Zvláštní soud pro Sierra Leone vytvořen dalším způsobem, a to dohodou mezi OSN a členským státem.

---

²⁷ <http://www.un.org/Depts/dpko/unamsil/DB/160102a.htm>

²⁸ <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8391.doc.htm>

2.6. Poznámka k dalšímu textu práce

Dosavadní text představuje historický přehled rozvoje zločinů podle mezinárodního práva se zaměřením na jednotlivé relevantní dokumenty či instituce. V dalších kapitolách se dále věnuji jednotlivým zločinům podle mezinárodního práva podle Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a ve světle aplikační praxe tohoto mezinárodního tribunálu.

Jelikož se tato práce věnuje zejména přínosu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii k rozvoji definic zločinů podle mezinárodního práva, zabývám se dále primárně rozhodnutími a činnostmi tohoto tribunálu. Pokud dále v textu u jednotlivých rozhodnutí není výslovně uvedeno jinak, jedná se o rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu jsou uváděna pouze tehdy, jestliže jsou tato rozhodnutí uváděna jako relevantní v odborné literatuře, nebo pokud neexistuje odpovídající rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, které by se danou problematikou detailněji zabývalo.

3. GENOCIDIUM

3.1. Zločin genocidia ve Statutu

Předmětem této kapitoly je genocidium²⁹ se zaměřením na rozhodovací praxi Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve vztahu k tomuto zločinu. Pozornost bude věnována i širšímu kontextu dané problematiky (tedy zejména četným relevantním rozhodnutím Mezinárodního tribunálu pro Rwandu či Úmluvě o genocidiu).

Zločin genocidia je zakotven v článku 4. Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, zejména v jeho druhém a třetím odstavci.

Dle textu druhého odstavce "se genocidiem rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou:

- a) usmrcení příslušníků takové skupiny;
- b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny;
- c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení;
- d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí;
- e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné."³⁰

---

²⁹ Termín genocidium je používán záměně s termínem genocida.

³⁰ Genocide means any of the following acts committed with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious group, as such:

- (a) Killing members of the group;
- (b) Causing serious bodily or mental harm to members of the group;

Třetí odstavec dále upřesňuje, že "trestné jsou tyto činy:

- a) genocidium;
- b) spolčení k spáchání genocidia;
- c) přímé a veřejné podněcování k spáchání genocidia;
- d) pokus spáchání genocidia;
- e) účastenství na genocidiu."³¹

Bez zajímavosti není, že výše uvedená definice genocidy je převzata z její definice uvedené v Úmluvě o genocidiu a je dále bez změny přepsána do Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu (článek 2., odstavec druhý a třetí). Definice genocidia dle uvedeného druhého odstavce je totožná se zněním definice genocidia v článku 6 Statutu Mezinárodního trestního soudu.

3.2. Genocidium v rozhodovací praxi mezinárodních tribunálů

V současné době existuje několik rozsudků Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, které se zabývají výkladem definice zločinu genocidia. Pro rozvoj a upřesnění definice tohoto zločinu se zdá relevantnější judikatura Mezinárodní tribunál pro Rwandu, protože

-
- (c) Deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part;
  - (d) Imposing measures intended to prevent births within the group;
  - (e) Forcibly transferring children of the group to another group.

³¹ The following acts shall be punishable:

- (a) Genocide;
- (b) Conspiracy to commit genocide;
- (c) Direct and public incitement to commit genocide;
- (d) Attempt to commit genocide;
- (e) Complicity in genocide.

genocidium zde byla masově a programově páchaným zločinem. Významný je zejména rozsudek Akayesu³² z roku 1998, což byl první případ, kdy byl někdo odsouzen pro spáchání genocidia (a to přesně po padesáti letech od přijetí Úmluvy o genocidiu). Ačkoli Mezinárodní tribunál pro Rwandu a jeho judikatura není předmětem této práce, je nutno ji vzít v úvahu, protože obohatila a upřesnila výklad zločinu genocidia.

Rovněž na území bývalé Jugoslávie došlo k případům spáchání tohoto zločinu.³³ Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii se

---

³² Rozsudek Akayesu je významný jednak již samotným faktem, že jde o první odsuzující rozsudek pro genocidium, jednak pro zodpovězení některých z výkladových problémů, které přinesla aplikace ustanovení o genocidiu v praxi – zejména jde o definice jednotlivých skupin, chráněných Úmluvou o genocidiu, a skutkových podstat. Významné bylo rovněž zahrnutí sexuálního násilí, zejména znásilnění do okruhu jednání, kterými lze naplnit zločin genocidia.

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, jakož i rozhodnutí odvolacího tribunálu v téže věci ze dne 2. října 1998 je možné vyhledat na internetových stránkách Mezinárodního tribunálu pro Rwandu:

<http://www.icttr.org/>

³³ Je potřeba odlišovat případy, kdy Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii či jiný příslušný soudní orgán konstatuje, že určité jednání naplnilo skutkovou podstatu genocidia, a tedy že šlo o genocidium (jako tomu bylo v případě vražd v okolí Srebrenici u generála Krstiče) a odsoudí jeho pachatele pro spáchání tohoto zločinu, na straně jedné, od případů, kdy někdo individuálně určité jednání posoudí jako genocidium (často z politických důvodů), na straně druhé.

Tak např. představitelé Sudetoněmeckého krajského sdružení v Rakousku (SLÖ) a historici z řad jejich příznivců Dieter Blumenwitz a Felix Ermacora považují odsun či vyhnání sudetských Němců z Československa za genocidium.

Viz MF Dnes 30. ledna 2007

Podobně účastníci Vseslovanského sjezdu konané v Praze roku 1998 za genocidium označili ekonomické sankce vyhlášené Miloševićově Jugoslávii.

http://ww.muweb.cz/www/slovansky_vybor/priloha7.html

zločinem genocidia zabýval jen několikrát, známý je zejména případ Jelisič,³⁴ což byl první případ, kdy se Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii zabýval zločinem genocidia a který skončil zproštěním obžaloby ze spáchání tohoto zločinu (Jelisič byl nicméně odsouzen ke čtyřiceti letům vězení za spáchání zločinů proti lidskosti a válečných zločinů). Druhým významným případem, který Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii řešil ve vztahu zločinu genocidia, byl případ generála Krstiče,³⁵ který se stal prvním odsouzeným za spáchání tohoto zločinu na území bývalé Jugoslávie. Jeho trest byl odvolacím senátem snižen z 46 na 35 let odnětí svobody. Konečně případem z nedávné doby, kdy došlo k uznání pachatele vinným pro účastenství na genocidě, byť zatím jen prvoinstančním rozsudkem, je případ Blagojevič.³⁶ Těmto rozsudkům budu věnovat hlavní pozornost.

---

³⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999 je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/jelisc/trialc1/judgement/index.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 5. července 2001 je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/jelisc/appeal/judgement/index.htm>

³⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 2. srpna 2001 je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/krstic/TrialC1/judgement/index.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 19. dubna 2004 je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/krstic/Appeal/judgement/index.htm>

³⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blagojevič ze dne 17. ledna 2005 je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/blagojevic/trialc/judgement/index.htm>

Pro tvrzené spáchání zločinu genocidia dále stanul před Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii Duško Sikirica. Tento bosenský Srb a bývalý velitel koncentračního tábora byl nicméně v červnu 2001 zproštěn obvinění ze spáchání genocidy. Ze spáchání zločinu genocidia byl dále obviněn například bývalý bosensko srbský politik Momčilo Krajišnik, který byl obviněn z genocidia v září 2006 zproštěn, ale byl nicméně odsouzen pro jiné jím spáchané zločiny podle mezinárodního práva.³⁷

Pro obvinění ze spáchání genocidy stanul před Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii i další bosenský Srb Milan Kovačević, zakladatel koncentračních táborů. V roce 1998 ale zemřel na srdeční infarkt ještě před skončením řízení. Podobně Slobodan Milošević zemřel ještě předtím, než Mezinárodní tribunál pro Jugoslávii rozhodl o jeho obvinění z genocidia.

Skutečnost, že pro zločin genocidia byly Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii odsouzené jen dvě osoby – Radislav Krstić a Vidoje Blagojevič – lze vysvětlit několika faktory.

Genocidium byla na území bývalé Jugoslávie objektivně méně páchaným zločinem než tomu bylo na území Rwandy. Dále se zdá, že Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii si zřejmě chce ponechat obvinění z tohoto zločinu pro nejvyšší představitele jako jsou generál Mladič či bývalí politici Karadžić a Milošević a ostatní postihovat podle ustanovení o zločinech proti lidskosti či válečných zločinech. Posledním významným faktorem je otázka prokazování genocidního úmyslu. Na rozdíl od Rwandy, kde řada pachatelů otevřeně ke genocidě vyzývala, byli jednotliví obvinění z genocidy v bývalé Jugoslávii výrazně opatrnější. Vzhledem k neexistenci

---

³⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krajišnik ze dne 26. září 2006 je možné najít na následujícím odkazu na internetu: <http://www.un.org/icty/krajsnik/trialc/judgement/kra-jud060927e.pdf>

písemných důkazů prokazujících genocidní úmysl, je nutné jej složitě prokazovat z nepřímých důkazů. Na prokázání genocidního úmyslu ztroskotalo např. obvinění Jelisiče. I v případě generála Krstiče je možné vypozařovat velký rozdíl mezi rozhodnutím první instance z roku 2001 a rozhodnutím odvolacího senátu z roku 2004. Zatímco prvoinstančním rozsudkem byl Krstič odsouzen pro spáchání genocidy k 46 letům odnětí svobody, odvolací senát nebyl přesvědčen o prokázání spáchání zločinu genocidia zejména pro pochybnosti o existenci genocidního úmyslu u Krstiče při provádění rozkazů. Z tohoto důvodu odvolací senát zrušil rozhodnutí, že Krstič spáchal genocidium, a namísto toho odsoudil Krstiče pouze pro napomáhání genocidě, což představuje méně závažný stupeň zločinu. Současně odvolací tribunál snížil Krstičovi uložený trest na 35 let odnětí svobody.

Podobně Blagojevič byl původně obviněn ze spáchání genocidia a alternativně z účastenství na genocidiu. V průběhu řízení před Mezinárodním tribunálem vzal prokurátor obvinění z genocidia zpět a Blagojevič byl souzen a nakonec i odsouzen pro účastenství na genocidiu. Účastenství na zločinu genocidia je pojmově možné jen tehdy, došlo-li ke v daném čase a místě ke spáchání uvedeného zločinu, což v případě vražd v Srebrenici v červenci 1995 bylo prokázáno.³⁸

K jednotlivým znakům skutkové podstaty genocidia:

3.3. Skupina

Obětí zločinu genocidia není jednotlivec, nýbrž určitá, v Úmluvě o genocidiu uvedená skupina. Konkrétní útoky pachatele páchajícího

---

³⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blagojevič ze dne 17. ledna 2005, bod 638

genocidium samozřejmě směřující proti jednotlivcům, kteří jsou vražděni, mučeni a podobně postihováni dle skutkové podstaty genocidia, ale cílem a úmyslem pachatele je likvidace celé skupiny nebo její části. I zde je objektem útoků člověk, fyzická osoba a člen určité skupiny, ale konečným, chráněným objektem je skupina jako taková.³⁹ Jednotlivé osoby na nichž byl spáchán zločin genocidia musí být napadeny z důvodu svého členství (ať už skutečného, či pouze domnělého) v určité chráněné skupině. Úmysl zničit určitou skupinu předpokládá, že oběti byly vybrány na základě své příslušnosti ke skupině, kterou chce pachatel zničit, byť jen částečně.⁴⁰

Úmluva o genocidiu výslovně uvádí čtyři skupiny, které jsou předmětem ochrany, a to skupina národní, etnická, rasová, náboženská.⁴¹ Jejich definice nenajdeme v Úmluvě o genocidiu, ani ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Vymezení jednotlivých skupin podává judikatura, konkrétně rozsudek Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu:

- a) národní skupinou se rozumí uskupení lidí, kteří jsou přesvědčeni, že jsou vázáni právním poutem založeným na

---

³⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Sikirica ze dne 13. listopadu 2001, bod 89

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

http://www.un.org/icty/sikirica/judgement/index_2.htm

⁴⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 2. srpna 2001, bod 561

⁴¹ Detailnímu vymezení jednotlivých skupin, které přesahuje rámec této práce, se věnuje Schabas W., *Genocide in International Law*, Cambridge University Press, 2000

společném občanství, doplněné vzájemností práv a povinností členů skupiny;⁴²

b) etnickou skupinou je taková skupina, jejíž členové sdílejí stejný jazyk a kulturu. Za etnickou skupinu se může skupina považovat sama, nebo ji za etnickou skupinu mohou považovat osoby stojící mimo ni, zejména pachatelé genocidy páchané na jejích příslušnících;⁴³

c) pro rasovou skupinu jsou charakteristické dědičné tělesné znaky, kterými se její příslušníci odlišují od členů ostatních rasových skupin. Jedná se o znaky typicky se vyskytující na daném geografickém území, bez ohledu na otázku jazyka, kultury, náboženství nebo národnosti;⁴⁴

d) konečně náboženskou skupinou rozumíme skupinu, jejíž členové mají stejné vyznání nebo náboženské přesvědčení.⁴⁵

Při vymezení jednotlivých skupin je nutné vycházet ze společensko-ekonomického kontextu dané doby a prostoru.⁴⁶

---

⁴² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 512

⁴³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 513

⁴⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 514

⁴⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 515

⁴⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstić ze dne 2. srpna 2001, bod 557

Jednotlivé skupiny je obtížné přesně definovat, jelikož se vzájemně překrývají. Jak poznamenává Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii v rozhodnutí Krstič, není nutné přesně vymezit jednotlivé skupiny na základě vědeckých, objektivních kritérií. V současné době je možné učinit rovnítko mezi těmito skupinami a termínem "národní menšina" (*national minority*), jak je používán v oblasti lidských práv.⁴⁷

Z vymezení jednotlivých skupin předmětu ochrany je zřejmé, že jsou chráněny skupiny stabilní a trvalé, skupiny, o nichž se dá říct, že příslušnost k nim vzniká narozením a často se nedá změnit. Jedná se tedy o skupiny, do nichž určitá osoba patří bez ohledu na své přání či vůli.⁴⁸ Ostatní skupiny, ve výčtu neuvedené, chráněny nejsou. To znamená, že ochrana není poskytována například skupinám politickým,⁴⁹ profesním nebo ekonomickým, tedy skupinám, v nichž je možné členství měnit relativně snadno podle vůle konkrétní osoby. Stejně tak není poskytována ochrana např. skupině tělesně postižených, ačkoli i taková skupina může být předmětem systematického útoku.

Definice genocidia zůstává stejná, byť existovaly snahy o její úpravu. Co se týče okruhu chráněných skupin, na Římské konferenci se při diskusi o znění Statutu Mezinárodního trestního soudu objevily snahy

---

⁴⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 2. srpna 2001, bod 556

⁴⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 69

⁴⁹ Nezařazení politických skupin v rámci chráněných skupin je kritizováno např. v publikaci Cassese A., Gaeta P., Jones J., *The Rome Statute of the International Criminal Court, A Commentary*, Oxford University Press, 2002, str. 336

zahrnout mezi takto chráněné skupiny i skupiny sociální či politické.⁵⁰ Takové pokusy byly neúspěšné, protože definice genocidia je daná obyčejovým právem a neexistovala vůle ji měnit. Politické či sociální skupiny jsou svým vymezením příliš vágní a neohrazené, protože příslušnost k politické či sociální skupině se dá v čase snadno změnit. Tento teoretický přístup je potvrzen i rozhodovací praxí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, který v rozhodnutí Jelisič judikoval, že politické skupiny nejsou chráněné podle ustanovené o zločinu genocidia.⁵¹

Posouzení, zda pachatel napadá některou z chráněných skupin, je nutno hodnotit na individuální bázi, a to podle subjektivního kritéria. Rozhodující proto není objektivní příslušnost napadených osob k dané chráněné skupině, ale pachatelův závěr o této otázce. Jeho přístup může být buď pozitivní nebo negativní. Podle pozitivního přístupu pachatel vymezuje skupinu podle toho, co považuje za národní, etnické, rasové nebo náboženské charakteristické znaky dané skupiny. Naopak podle negativního přístupu pachatel vylučuje jiné osoby ze skupiny, do níž se domnívá, že sám patří a která má dle jeho názoru odlišné národní, etnické, rasové nebo náboženské charakteristické znaky od skupiny, k níž náleží pachatelem vyloučené osoby.⁵²

---

⁵⁰ Triffterer O., *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court*, Nomos Verlagsgesellschaft, 1999

⁵¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 69

⁵² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 70 – 72

V konkrétním případě jugoslávského konfliktu rozhodl Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii, že takovou chráněnou skupinou jsou například bosensští Muslimové. Za část chráněné skupiny byli v posuzovaném případě Krstič považováni bosensští Muslimové v Srebrenici.⁵³

V tomto konkrétním případě bylo genocidium prováděno na určitém geograficky omezeném území a týkalo se příslušníků chráněné skupiny na tomto území žijící. Jak rozhodl Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii již v případě Jelisič, je možné, že zločin genocidia není páchan na území celého státu, ale jen v geograficky omezeném prostoru, který může mít charakter kraje nebo jen obce.⁵⁴ Podobně rozhodl Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii i v případě Krstič, když uvedl, že fyzická likvidace může být omezena jen na část určitého území.⁵⁵

I když pachatelé genocidia nemusí mít v úmyslu zničit celou chráněnou skupinu, musí vnímat napadenou část skupiny jako odlišnou entitu (*distinct entity*), kterou zamýšlejí zlikvidovat jako takovou.

Pokud dojde k řadě vražd příslušníků určité skupiny na různých místech v rámci velkého území, a to na základě štvavé, nenávistné kampaně proti členům této skupiny, ještě nemusí jít o genocidium, pokud nebude prokázán úmysl pachatelů zničit tuto skupinu jako takovou, byť může být zavražděno velké množství příslušníků dané

---

⁵³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 2. srpna 2001, bod 554

⁵⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 83

⁵⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 2. srpna 2001, bod 590

skupiny. Naproti tomu, pokud budou zavražděni všichni členové předmětné skupiny v určité geograficky omezené oblasti, může být takovýto zločin kvalifikován jako genocidium vedené úmyslem zničit část chráněné skupiny jako takové, i když celkový počet zavražděných může být fakticky nižší než v předchozím případě.

Skutečností je, že v žádném předpise není stanoven počet zavražděných, jehož dosažení by mohlo naplnit skutkovou podstatu genocidia. Neexistence jakéhosi kvantitativního rozměru genocidia vede k tomu, že je vedle zpochybňování počtu zavražděných vznášena otázka, zda se jedná o dostatečný rozsah pro genocidium, a zda se tedy nejedná o mírněji trestný zločin proti lidskosti, respektive válečný zločin. Tak Norman Sepenuk, obhájce generála Krstiče, nepovažoval množství sedmi a půl tisíce zavražděných bosenskosrbských mužů a deportaci 25.000 žen a dětí za tak rozsáhlý zločin, aby se mohlo jednat o genocidium.⁵⁶ Co by už mělo být genocidiem, pokud by sedm tisíc vražd nestačilo? (Skutečností nicméně je snížení trestu generálu Krstičovi odvolacím senátem, avšak ne z důvodu nízkého počtu zavražděných, nýbrž pro neprokázání přímého genocidního úmyslu generála Krstiče. Z tohoto důvodu byl Krstič zproštěn z obvinění ze spáchání genocidy a odsouzen jen pro napomáhání genocidě.)⁵⁷

---

⁵⁶ Angola Press ze dne 19. dubna 2004

<http://www.why-war.com/news/2004/04/19/rulingex.html>

⁵⁷ Exkurz - Ostatní odsouzení za zločiny spáchané ve Srebrenici

Jako první byl za zločiny spáchané ve Srebrenici odsouzen Dražen Erdemovič. Ani on nebyl odsouzen pro genocidium, ale nakonec pouze pro válečné zločiny. Jeho osud ukazuje složité vztahy na Balkáně za války i po jejím skončení a proces obtížného vyrovnání s minulostí.

Dražen Erdemovič byl bosenský Chorvat sloužící v bosenskosrbské armádě. Erdemovič se účastnil vražd na farmě Pilica, kam bylo ze Srebrenice odvezeno a tam postříleno na tisíc bosenských Muslimů. Po masakru se u Erdemoviče dostavil pocit viny a psychické potíže a chtěl se dobrovolně vzdát Mezinárodnímu tribunálu

3.4. Část chráněné skupiny

Úmysl zničit určitou skupinu může směřovat jak proti skupině jako takové, tak i proti její části. Všeobecně se přijímá, že napadená část musí být významnou (*substantial*) částí chráněné skupiny.⁵⁸ Podobně rozhodl i Mezinárodní tribunál pro Rwandu, když ve svém rozsudku Kayishema judikoval, že napadená část skupiny musí zahrnovat značné (*considerable*) množství osob.⁵⁹

Napadená část skupiny musí být kvantitativně nebo kvalitativně významnou částí. Podle rozhodnutí Jelisič lze vymezit dvě formy útoků na část skupiny. Buď půjde o vraždy velkého množství

---

pro bývalou Jugoslávií. Místo toho byl obžalován v Srbsku pro velezradu. Po nátlaku západních mocností byl Erdemovič vydán tribunálu a jím odsouzen jako vůbec první pachatel balkánských zločinů. Původní trest deset let byl odvolacím soudem zrušen a v obnoveném řízení byl odsouzen jen pro válečné zločiny k pěti letům odnětí svobody vzhledem k nízkému věku při spáchání zločinů, projevené lítosti a spolupráci s tribunálem. Trest si Erdemovič odpykal v roce 2001.

K projednání odpovědnosti tvrzených hlavních strůjců masakru – Karadžiče a Mladiče – bude moci dojít až po jejich dopadení a předání mezinárodnímu tribunálu. Pravdou zůstává, že mezinárodní tribunál dokázal pro srebrenické zločiny odsoudit jen několik pachatelů, což není příliš dobrý výsledek jak pro mezinárodní tribunál, tak pro spojenecké jednotky, které nebyly schopny dopadnout další válečné zločince odpovědné za vraždy ve Srebrenici.

⁵⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávií ve věci Krstič ze dne 2. srpna 2001, bod 634

Shodně prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávií ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 82

⁵⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Kayishema ze dne 21. května 1999, bod 97

Uvedené rozhodnutí je možné na internetu na následujícím odkazu: <http://www.ictj.org/default.htm>

příslušníků skupiny a pak budeme hovořit o úmyslu zničit skupinu *en masse*. Nicméně může jít také o zamýšlenou likvidaci omezené skupiny osob vybrané podle toho, aby jejich smrt měla zásadní dopad na přežití skupiny jako takové, pak hovoříme o úmyslu zničit skupinu selektivně.⁶⁰

Je nutno uvést, že tyto dvě formy útoků na část skupiny byly už dříve uznávány teorií. Tak ve Whitakerově zprávě autor uvádí následující:

„částečně znamená přiměřeně významné množství osob ve vztahu ke skupině jako celku, nebo významná část skupiny, jako jsou její vedoucí představitelé (*leadership*).⁶¹

Takovými vedoucími představiteli skupiny jsou typicky členové skupiny všeobecně uznávaní pro své politické schopnosti a nadání vést skupinu,⁶² intelektuálové a představitelé politického a náboženského života.

Úmysl zničit skupinu může být tedy dovozen z likvidace určité významné části příslušníků skupiny, jejichž smrt by měla zásadní dopad na budoucnost a přežití skupiny jako takové.

Části skupiny, jejíž likvidace bude mít s největší pravděpodobností fatální následky pro budoucnost skupiny jako takové, mohou být ženy v reprodukčním věku. Byť v rámci skupiny jako celku půjde jen o omezené a relativně nízké množství osob, jejich úplná či masová likvidace by měla zásadně negativní dopad na skupinu jako celek a její další existenci.

---

⁶⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisić ze dne 14. prosince 1999, bod 82

⁶¹ Whitaker, B.: Revised and updated report on the question of the prevention and punishment of crime of genocide z 2. července 1985

⁶² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Sikirica ze dne 13. listopadu 2001, bod 76-77

V případě Krstič, kdy po dobytí Srebrenice byli povražděni všichni muži ve vojenském věku, řešil Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii otázku, zda pachatelé těchto zločinů byli vedeni genocidním úmyslem zničit významnou část chráněné skupiny, a tedy zda mohlo jít o genocidium. Pachatelé těchto vražd museli vědět, že jejich smrt bude mít trvalý následek na celou skupinu. Povražděním dospělých mužů dosáhli pachatelé účinné likvidace komunity bosenských Muslimů v Srebrenici jako takové a ve spojení s deportací žen, dětí a starých lidí eliminovali možnost, že by opět mohla vzniknout funkční skupina bosenských Muslimů v daném geografickém prostoru.⁶³

Při útocích na část chráněné skupiny je nutno si klást otázku, kdy útok, který by mohl být genocidiem vedeným proti části skupiny, naplní znaky útoku proti podstatné části dané skupiny. Tuto problematiku je nutno posoudit případ od případu, přičemž nejde jen o absolutní počet napadených (respektive zavražděných) ve vztahu k celkové velikosti skupiny, ale je třeba brát v úvahu i dopad, jaký daný útok bude mít na ostatní členy dané skupiny a na její další existenci.

Je možné shrnout, že chráněnou skupinou byli vymezeni bosenští Muslimové, částí skupiny pak bosenští Muslimové ve Srebrenici. Povražděním mužů vojenského věku z této části skupiny spolu s deportací žen a dětí Srbové dosáhli účinné likvidace skupiny bosenských Muslimů ve Srebrenici a okolí.

3.5. Genocidní úmysl

Genocidním úmyslem se rozumí zvláštní úmysl vyžadovaný definicí genocidia. Synonymicky se užívají pojmy *dolus specialis*, v angličtině

---

⁶³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 2. srpna 2001, bod 595 – 597

jako *genocidal intent*, *special intent*, *specific intent*, nebo *particular intent*.⁶⁴

Subjektivní stránku zločinu označujeme jako *mens rea*. Jak jasně judikoval Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii v případě Jelisič, je to právě *mens rea*, která odlišuje zločin genocidia od ostatních zločinů podle mezinárodního práva a od trestných činů.⁶⁵

I když je zločin genocidia relativně jasně formulovaný, je součástí práva *ius cogens* a většina států se shodne na nutnosti stíhat jeho pachatele, přesto se obvinění z genocidia objevují zřídka. Důvodem není ani to, že by ke spáchání genocidia nedocházelo, ale příčina je často spatřována v nutnosti prokázat genocidní úmysl (*dolus specialis*) a v obtížích s tím spjatých. Pro důkazní náročnost často volí prokurátor obvinění pachatelů ze zločinů proti lidskosti, u kterých se nevyžaduje podobně náročné prokazování.

Do současnosti byla u Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii pro zločin genocidia pravomocně odsouzena jediná osoba, kterou je generál Krstič za genocidium spáchané v červenci roku 1995 vyvražděním mužského muslimského obyvatelstva ve svobodné zóně Srebrenica. Druhým známým případem, kdy se Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii zabýval obviněním ze zločinu genocidia, byl případ Jelisič. Tento obviněný nebyl shledán vinným pro spáchání genocidia právě z důvodu neúspěšnosti prokurátora při prokazování genocidního úmyslu, tedy že by Jelisič byl veden úmyslem zničit skupinu bosenských Muslimů jako takovou, přestože

---

⁶⁴ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 5. července 2001, bod 45

⁶⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 66

Jelisič vraždil členy této skupiny a *actus reus* byl nepochybně naplněn.

V roce 1996, tedy ještě před projednáním relevantních případů vztahujících se ke zločinu genocidy, a to jak tribunálem pro bývalou Jugoslávii, tak tribunálem pro Rwandu, se vyjádřil prof. Bassiouni tak, že není jasné, jaké množství a kvalita důkazů postačí pro prokázání genocidního úmyslu.⁶⁶ Ve světle příslušných rozhodnutí je dnes jasné, že hranice pro prokázání genocidního úmyslu byla mezinárodní rozhodovací praxí stanovena vysoko, možná až příliš vysoko, takže Jelisič nebyl vůbec odsouzen pro genocidu a Krstič byl odvolacím soudem nakonec odsouzen jen pro účastenství na genocidě (*complicity in genocide*).

Po tomto úvodu do problematiky genocidního úmyslu je zřejmé, že jeho prokázání je skutečně tou nejnáročnější částí práce prokurátora při obvinění určité osoby ze zločinu genocidia. Genocidní úmysl musí být prokázán nade vší pochybnost, v případě pochybností tribunál podle zásady *in dubio pro reo* neshledá obviněného vinným.⁶⁷

Genocidní úmysl je vyjádřen v definici genocidia slovy „v úmyslu zničit, zcela nebo zčásti, národnost, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou.“ Jak vyjádřil Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii v rozhodnutí Jelisič, je genocidní úmysl tím, co odlišuje zločin genocidia od obyčejných trestných činů a od ostatních zločinů podle mezinárodního práva.⁶⁸

---

⁶⁶ Bassiouni, Manikas, *The Law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, Transnational Publisher, 1996, str. 529

⁶⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 108

⁶⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 34

Pachatel genocidia musí mít v době činu genocidní úmysl a dále i úmysl spáchat určité jednání uvedené ve výčtu spadajícím pod genocidium (např. vraždu). Pachatel genocidia, který zavraždí člena určité chráněné skupiny musí mít jednak úmysl jej zabít (tedy úmysl k vraždě) a jednak musí být veden úmyslem zničit danou skupinu zcela nebo zčásti (úmysl genocidní).

Jelikož je genocidní úmysl obtížně prokazatelný, je možné v určitých případech postihnout pachatele i podle ustanovení o zločinech proti lidskosti. Pro odsouzení za dané jednání se nebude vyžadovat prokázání genocidního úmyslu, to je specialita genocidy, nýbrž se vyžaduje úmysl spáchat dané jednání (např. vraždu) a vědomost o masovém nebo o systematickém útoku. Ten se sice nevyžaduje o genocidia, ale je snáze prokazatelný než genocidní úmysl. Pouhý fakt, že pachatel diskriminoval, pronásledoval a případně i vraždil příslušníky určité skupiny, aniž by takové jednání bylo vedeno genocidním úmyslem, tedy nemůže být základem pro trestní postih tohoto jednání jako genocidia.

Jak jsem již uvedl výše, oběti svých útoků si vybírá pachatel, který je veden genocidním úmyslem, podle toho, zda náležejí ke skupině, kterou chce pachatel zničit. Konkrétní totožnost individuální oběti je pro pachatele irelevantní, důležitá je jeho příslušnost k předmětné skupině, respektive subjektivní představa pachatele o příslušnosti napadeného k dané skupině.

Pachatel je veden buď úmyslem zlikvidovat velké množství příslušníků dané skupiny bez ohledu na jejich totožnost, nebo má úmysl likvidovat pouze významné členy dané skupiny, tedy pachatel selektivně vraždí či pronásleduje úzký okruh osob, kteří jsou jím vybráni z důvodu negativního dopadu na přežití zbytku skupiny. Pro správné posouzení jednání pachatele je nutno každé jeho konání či

opomenutí hodnotit na individuální bázi v plném kontextu potenciálních následků jeho jednání pro zbytek napadené skupiny.

Tribunál, respektive prokurátor, stojí při prokazování spáchání zločinu genocidia takřka vždy před otázkou, jak v praxi prokázat genocidní úmysl. Je možné jej doložit z řady skutečností v jejich vzájemné souvislosti. Konkrétně půjde zejména o slovní projevy pachatele, jeho jednání nebo útoky namířené vůči příslušníkům dané skupiny, kteří se stávají systematickým předmětem útoků ze strany pachatele.

Soud se v konkrétním případě Jelisič zabýval tím, jaké urážky používal obviněný vůči příslušníkům jím napadené skupiny, jaké měl představy o množství příslušníků napadené skupiny, kteří „zbudou“ na daném území, jaké konkrétní útoky prováděl, proti komu, s jakými zbraněmi, s jakým následkem, tedy zda byl napadený zavražděn či zraněn, jak závažně a bolestivě.⁶⁹ Tímto způsobem se prokurátor snažil prokázat, že jednání obviněného bylo vedeno genocidním úmyslem. O náročnosti prokázání genocidního úmyslu svědčí, že Jelisič nebyl shledán vinným ze spáchání genocidia přes veškeré nepřímé důkazy o jeho úmyslu. Tím se prokazování genocidia stává obtížnější i do budoucna.

Otázkou slovních prohlášení pachatelů vražd s cílem zjistit existenci genocidního úmyslu se zabýval tribunál i v případě Krstič. Obhajoba generála Krstiče se v rámci odvolání snažila přesvědčit odvolací senát o tom, že v daném případě nebylo jednání Srbů včetně generála Krstiče vedeno genocidním úmyslem, protože neexistovalo jediné prohlášení členů generálního štábu či generála Krstiče, které by naznačovalo zničení skupiny bosenských Muslimů ve Srebrenici jako takové.

---

⁶⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 73 – 77

Odvolací soud tento závěr zamítl s tím, že neexistence odpovídajících prohlášení není relevantní, protože lze dovést genocidní úmysl z faktických okolností případu. Vzhledem k rozsahu vražd spolu s jejich negativním dopadem na skupinu bosenských Muslimů jako takovou, uzavřel soud, že tyto skutečnosti tvoří dostatečný podklad pro prokázání genocidního úmyslu.⁷⁰

3.6. Genocida a etnické čištění

Etnické čištění (*ethnic cleansing*, v srbochorvatštině *etničko čišćenje*) je termín, který začalo světové společenství používat v roce 1992 v návaznosti na praxi prováděnou na Balkáně v rámci bojů mezi jednotlivými znepřátelenými skupinami.

Etnické čištění je termín tedy relativně nový a jednání jím označované je jaksi automaticky spojováno s událostmi v bývalé Jugoslávii.⁷¹

---

⁷⁰ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 19. dubna 2004, bod 34 – 35

⁷¹ Přes novost uvedeného termínu je nutné uvést, že nepřátelské skupiny na Balkáně nebyly prvními, kdo se uchýlil k jednání dnes označovanému termínem etnické čištění. Takové jednání se v historii vyskytlo již dříve, vzpomeňme na vysídlení Palestinců při vzniku státu Izrael, nebo znaky etnického čištění (vyhánění spojené s pácháním násilností včetně vražd) je možné vypozaovat i u poválečného odsunu Němců z Polska a Československa, zejména v průběhu jeho divoké fáze. Pouhé přemístění obyvatelstva, byť v masovém měřítku, organizované vítězným státem není možné samo o sobě označit za genocidium. O genocidium by nicméně mohlo jít, kdyby masový přesun obyvatelstva byl spojen s okolnostmi vedoucími ke zničení napadené skupiny nebo její části. Takovými okolnostmi by mohlo být sužování napadených osob nedostatkem jídla a pití, nedostatečnými či neexistujícími zdravotními či hygienickými opatřeními či vysilujícími, dlouhými pochody. Jako příklad by bylo možné uvést již zmiňované genocidium Arménů osmanským Tureckem v průběhu 1. světové války.

Etnickým čištěním se rozumí systematické odstraňování příslušníků jedné skupiny členy jiné skupiny na základě etnického, národního nebo náboženského původu. Jde o odstranění příslušníků jedné etnické skupiny, vykonávající kontrolu nad určitým územím, příslušníky jiné etnické skupiny, za použití zastrasování a násilí včetně vražd. Etnické čištění je často spojené s působením vojenských či polovojenských jednotek a s porušováním lidských práv a mezinárodního humanitárního práva. Cílem etnického čištění je dosažení etnicky homogenního prostoru, samozřejmě příslušníky etnické skupiny provádějící etnické čištění.

Etnické čištění není omezeno jen na vyhnání příslušníků určité skupiny, ale často dochází i k ničení hmotného majetku náležejícímu vyhnáním osobám. Tak bylo v Bosně zničeno množství domů patřících deportovaným Muslimům, aby se neměli kam vrátit. Samozřejmostí bylo ničení mešit jakožto viditelných symbolů odlišného náboženství (a Srby považované i za symboly dávné turecké nadvlády). Cílem etnického čištění tak nebylo jen vyhnání či likvidace určité skupiny v daném geografickém prostoru, ale i „vyčištění“ příslušné oblasti tak, jako kdyby zde vyhnání Muslimové nikdy nežili a aby je nic nepřipomínalo.

Etnické čištění má systematický charakter a je podporováno a podněcováno vedoucími představiteli útočící dané skupiny, minimálně tím, že jednotliví pachatelé zločinů spáchaných v rámci etnického čištění nejsou trestně stíháni.

Etnické čištění směřuje proti členům odlišné etnické skupiny právě z důvodu jejich příslušnosti ke skupině, není tedy závislé na jednání jedince, ale souvisí s jeho původem. Útoky v rámci etnického čištění často směřují proti civilistům včetně žen a dětí.

Z výše uvedeného se dá vypožorovat souvislost mezi etnickým čištěním a genocidou. Pachatelé útoků v rámci etnického čištění směřují své aktivity proti členům jiné skupiny na základě jejich příslušnosti ke skupině a jsou vedeni snahou vyloučit další existenci skupiny na určitém území.

Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 47/121 z 18. prosince 1992 jasně ve své preambuli považuje etnické čištění za formu genocidy. Domnívám se, že šlo spíše o politické prohlášení, než o právně relevantní podřazení etnického čištění do skupiny genocidia. Podobně i Cassese uvádí, že etnické čištění se samo o sobě nerovná genocidě, protože nezbytný genocidní úmysl se nedá dovodit z pouhého faktu etnického čištění.⁷²

Zařazení etnického čištění jako genocidia je značně problematické. Neexistuje žádná oficiální definice etnického čištění, nicméně jak bylo uvedeno výše, různé výklady se shodují v tom, že jde o odstranění příslušníků napadené skupiny tak, aby došlo ke změně etnického složení a území se stalo etnicky homogenní ("čisté").

Klíčem pro posouzení vztahu genocidy a etnického čištění je dle mého názoru onen genocidní úmysl. Při genocidě jsou pachatelé vedeni úmyslem napadenou skupinu zničit, kdežto při etnickém čištění pachatelům postačí "pouze" příslušníky napadené skupiny přemístit, odsunout, tedy nechat naživu, jen někde jinde. O genocidium by mohlo jít, kdyby odsun spojený s etnickým čištěním byl spíše likvidační a kdy by nešlo jen o odstranění, ale spíše o zničení napadené skupiny a etnické čištění by stalo jen nástrojem k provedení genocidy. V takovém případě by šlo zejména o genocidu spáchanou ve formě (a) vražd a (b) způsobení těžké újmy na

---

⁷² Cassese A., Gaeta P., Jones J., *The Rome Statute of the International Criminal Court, A Commentary*, Oxford University Press, 2002, str. 342

tělesném nebo psychickém zdraví, případně by mohla připadat v úvahu i skutková podstata vymezená pod bodem (c), tedy uvedení do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení.

Etnické čištění je trestáno jako zločin proti lidskosti a válečný zločin. Není však možné učinit rovnítko mezi etnickým čištěním a genocidiem, ani označit etnické čištění jako formu genocidia.

Není bez zajímavosti, že v době přípravy Úmluvy o genocidiu navrhla Sýrie šestou skutkovou podstatu tohoto zločinu, dle které by bylo trestné jednání zaměřené k nucenému opuštění domovů příslušníky napadené skupiny, aby tak předešli hrozbě následného dalšího postihu.⁷³ Tento návrh, dle kterého by bylo možné postihovat etnické čištění přímo jako genocidu, nebyl přijat.

Etnické čištění je možné chápat jako signál, že v daném čase a prostoru potenciálně může dojít k skutečné genocidě. Také nelze vyloučit možnost, že v rámci etnického čištění může dojít k genocidě na určitém omezeném území.

Jednotlivé zločiny, k nimž došlo v rámci etnického čištění, bude nutno posoudit individuálně a v každém z případů bude nutné zkoumat, zda byl spáchán některý ze zločinů podle mezinárodního práva a případně který z nich.

3.7. Skutkové podstaty zločinu genocidia

Skutkovými podstatami je vyjádřeno jednání, které naplňuje objektivní stránku zločinu genocidia. Soubor zakázaných jednání, tedy objektivní stránku zločinu, můžeme označit jako *actus reus*, zatímco genocidní úmysl, tedy subjektivní stránka zločinu, se označuje jako *mens rea*.

---

⁷³ Cassese A., Gaeta P., Jones J., The Rome Statute of the International Criminal Court, A Commentary, Oxford University Press, 2002, str. 338

Seznam jednotlivých skutkových podstat je taxativní a nemůže být rozšiřován o další skutkové podstaty, což nevylučuje, aby tribunál při své rozhodovací činnosti určité jednání podřadil pod některou ze stanovených skutkových podstat.

Zločin genocidia tak může být spáchán naplněním kterékoli z pěti níže uvedených skutkových podstat:

- a) zabití příslušníků této skupiny („*killing members of the group*“)
- b) způsobení těžké újmy na tělesném nebo duševním zdraví příslušníků této skupiny („*causing serious bodily or mental harm to members of the group*“)
- c) úmyslné uvedení této skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení („*deliberately inflicting on the group conditions of life calculated to bring about its physical destruction in whole or in part*“)
- d) zavedení opatření směřujících k tomu, aby se v této skupině bránilo rození dětí („*imposing measures intended to prevent births within the group*“)
- e) násilné převádění dětí z této skupiny do jiné skupiny („*forcibly transferring children of the group to another group*“)

Vymezení jednotlivých skutkových podstat zůstává stejné od vypracování Úmluvy o genocidiu a bylo v tomto znění přepsáno do statutů Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodního tribunálu pro Rwandu, jakož i do Statutu Mezinárodního trestního soudu.

K jednotlivým skutkovým podstatám:

3.7.1. Zabití příslušníků napadené skupiny

Tato skutková podstata představuje nejzávažnější z uvedených skutkových podstat.

Spíše než termín zabití lze považovat za vhodnější termín vražda. Podobně anglický termín *kill* je předmětem kritiky, protože se jedná o příliš obecný výraz. Za přesnější termín je považován francouzský výraz *meurtre*,⁷⁴ což je označení pro nezákonné a úmyslné usmrcení. Za genocidu nikdy nemůže být považováno pouhé náhodné či nedbalostní způsobení smrti jiné osoby. Genocidiem může být z povahy věci jedině úmyslné usmrcení.

Úmyslné způsobení smrti vyplývá i z nutného genocidního úmyslu, tedy z úmyslu zničit určitou chráněnou skupinu zcela nebo alespoň částečně. Takového následku nikdy nemůže být dosaženo náhodně či nedbalostně.

K podobným závěrům dospěla i relevantní judikatura mezinárodních tribunálů (významnější je opět judikatura Mezinárodního tribunálu pro Rwandu). V rozhodnutí Akayesu dospěl tribunál k závěru, že se musí jednat o usmrcení jiné osoby spáchané v úmyslu způsobit smrt.⁷⁵

Jednání stíhané podle této skutkové podstaty je tak vražda, která je vždy páchaná úmyslně, většinou konáním, i když je možné si představit i vraždu spáchanou úmyslným opomenutím, které povede ke smrti napadené osoby.

---

⁷⁴ Šturma P., Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Karolinum, 2002, str. 130

⁷⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 501

3.7.2. Způsobení těžké újmy na tělesném nebo duševním zdraví příslušníků napadené skupiny

Úvodem je nutné konstatovat, že interpretace této skutkové podstaty vyvolává obtíže,⁷⁶ kterým je nutné čelit individuálním posouzením jednotlivých případů. Z tohoto důvodu je obtížné v rámci této kategorie zobecňovat.

Podle této skutkové podstaty je stíháno jednání, kterým je způsobena těžká újma na zdraví. Uvedená skutková podstata může být naplněna formou mučení (ať již tělesným nebo duševním), nelidským nebo ponižujícím zacházením, znásilněním, sexuálním násilím, nebo formou pronásledování (*persecution*). Újma na zdraví nemusí být trvalá nebo nenapravitelná.⁷⁷

Podobně prokurátor v rozšíření obžaloby proti Ratko Mladičovi uvedl, že tato skutková podstata byla naplněna krutým nebo nelidským zacházením, mučením, bitím a fyzickým nebo psychickým násilím včetně sexuálního.⁷⁸

Podle této skutkové podstaty má být trestán pachatel genocidia, který úmyslně jedná tak, aby způsobil členům napadené skupiny těžkou újmu, ale ne smrt.

Jak již bylo uvedeno, těžká újma na zdraví musí být posuzována individuálně po zohlednění všech okolností daného případu. Újma na zdraví musí být z definice těžká, tedy dostatečně závažná, čímž jsou vyloučena drobná poškození zdraví.

---

⁷⁶ Šturma P., Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Nakladatelství Karolinum, 2002, str. 131

⁷⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 504

⁷⁸ Rozšířená obžaloba (*Amended Indictment*) proti Ratko Mladičovi ze dne 10. října 2002, bod 34 b). Tento dokument je možné nalézt na následujícím odkazu: <http://www.un.org/icty/indictment/english/mlad-ai021010e.htm>

Jako jednu z nejtěžších forem jednání, kterým je možné způsobit těžkou újmu na zdraví, a to jak tělesné, tak duševní, je znásilnění.⁷⁹ Zejména ve Rwandě bylo znásilnění používána jako nástroj ke zničení skupiny Tutsiů, jejich vůle k životu a rození dalších dětí, čímž byl naplněn genocidní úmysl.

3.7.3. Úmyslné uvedení napadené skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení

Podle uvedené skutkové podstaty je trestáno jednání, které sice přímo nemá za následek smrt členů napadené skupiny, ale směřuje k pozdější smrti napadených osob, a tím ke zničení dané skupiny, byť alespoň částečně. Do skupiny zakázaných jednání je možné zařadit poskytování stravy v minimálním rozsahu zajišťujícím pouze přežití členů napadené skupiny, nucení k vykonání nadměrného množství práce, snížení základních služeb (lékařská péče, hygiena, ošacení) pod minimální mez či systematické vyhánění členů napadené skupiny z domovů (často spojeným s jejich ničením, aby se neměli kam vrátit).⁸⁰

Podobně prokurátor v rozšíření obžaloby proti Ratko Mladičovi uvedl, že tato skutková podstata byla naplněna krutým nebo nelidským zacházením, mučením, fyzickým nebo psychickým násilím včetně sexuálního, nelidskými životními podmínkami či nucenou prací. V koncentračních táborech, jako byl Sanski Most, Prijedor nebo Banja Luka byla tato skutková podstata naplněna i nedostatečným

---

⁷⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Kayishema ze dne 21. května 1999, bod 731

⁸⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 505

ubytováním, stravou, pitím, lékařskou péčí nebo nedostatečnými hygienickými opatřeními.⁸¹

Tato skutková podstata byla podle prokurátora a jeho rozšíření obžaloby proti Radovanu Karadžičovi naplněna v koncentračních táborech v důsledku nedostatku místa, poskytováním závadné vody, nedostatečným množstvím jídla vedoucím k hladovění, nedostatečnou či vůbec neexistující lékařskou péčí nebo nedostatečnými hygienickými opatřeními.⁸²

K naplnění skutkové podstaty postačí vytvořit podmínky vedoucí k likvidaci dané skupiny spojené s nezbytným úmyslem a uvedení členů napadené skupiny do vytvořených podmínek. Nevyžaduje se naplnění následku, tedy skutečná smrt napadených osob a likvidace skupiny, byť částečná. (Jinou otázkou je prokázání úmyslu, a tím prokázání spáchání genocidia podle této skutkové podstaty.)

3.7.4. Zavedení opatření směřujících k tomu, aby se v napadené skupině bránilo rození dětí

Mezi zakázaná opatření, která směřují k zabránění rození dětí, patří dle relevantní judikatury např. sterilizace, nucené potraty, nucená kontrola porodnosti, oddělení osob obou pohlaví, zákaz manželství či nucené těhotenství.⁸³

---

⁸¹ Rozšířená obžaloba (*Amended Indictment*) proti Ratko Mladičovi ze dne 10. října 2002, bod 34 c).

⁸² Rozšířená obžaloba (*Amended Indictment*) proti Radovanu Karadžičovi ze dne 28. dubna 2000, bod 30.

Tento dokument je možné nalézt na následujícím odkazu:
<http://www.un.org/icty/indictment/english/kar-ai000428e.htm>

⁸³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 507 – 508

Znásilnění žen napadené skupiny ve spojení s nuceným těhotenstvím bylo používáno v bývalé Jugoslávii i Rwandě ke změně etnického složení obyvatelstva. (Podle tradic patriarchálních společností totiž dítě následuje národnost otce.)

Opatření směřující k rození dětí budou převážně rázu fyzického, ale je možné si představit i psychické překážky (buď jako následek fyzického jednání). V případě znásilnění totiž postižená žena může odmítnout další rození dětí.⁸⁴

Stejně jako v předchozím v případě není nutné k naplnění skutkové podstaty, aby nastal sledovaný následek a skutečně se přestaly rodit děti v rámci napadené skupiny. Zcela postačující je vytvoření opatření, které k danému cíli směřují, ve spojení s genocidním úmyslem.

3.7.5. Násilné převádění dětí z napadené skupiny do jiné skupiny

Předmětem ochrany podle relevantní judikatury je nejen ochrana před násilným převáděním dětí z napadené skupiny do jiné skupiny, ale i s tím spojené hrozby a traumata.⁸⁵ Je možné dovodit, že násilné převádění dětí do jiné skupiny může vyvolat závažnou psychickou újmu u jejich rodičů či dalších blízkých příbuzných, a proto by bylo možné uvažovat i o potrestání pachatelů podle skutkové podstaty uvedené pod bodem (b) výše.

Skutkovou podstatu převádění dětí do jiné skupiny by bylo možné označit jako druh kulturního genocidia, protože smyslem takového jednání není smrt napadených osob, ale jejich jiná kulturní příslušnost. Toto jednání rovněž směřuje ke zničení napadené

---

⁸⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 508

⁸⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 509

skupiny, ale nejde o fyzickou likvidaci, jako je tomu zejména u bodu (a).

Dítětem se podle Úmluvy o právech dítěte, která je prakticky celosvětově přijata, rozumí lidská bytost mladší osmnácti let. Taková osoba by k naplnění této skutkové podstaty musela být odloučena od rodičů a násilně přemístěna do jiné skupiny.

Přemístění je zakázáno z místa, kde dítě žije, a není možné ho ospravedlňovat např. neexistencí oprávnění k pobytu na daném místě.

Za násilí se považuje nejen použití fyzické síly, ale i hrozba použití síly, psychické donucení, nátlak či zneužití síly. Násilí může směřovat jak proti přímo donucované osobě (v tomto případě tedy proti dítěti), tak proti ostatním osobám (typicky proti rodičům). Stejně tak hrozba použití síly může směřovat i proti jinému než donucované osobě.

3.8. Plán k provedení genocidy

Přečteme-li si znění zločinu genocidia, jak je uveden v článku 4 statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, který je doslovně převzat z textu Úmluvy, zjistíme, že trestnost tohoto zločinu není nijak vázána na existenci plánu zničit zcela nebo zčásti určitou skupinu.

V době tvorby Úmluvy se objevily snahy začlenit požadavek plánu do definice genocidia, nicméně tyto úvahy byly zamítnuty a nedočkaly se legislativního vyjádření.⁸⁶

Zločin genocidia je často spojován s hromadnými útoky proti členům určité skupiny, které se dají obtížně vysvětlit bez existence předchozího plánu těchto útoků, bez toho, aniž by byly tyto útoky

---

⁸⁶ Schabas W., The Jelisič Case and the Mens Rea of the Crime of Genocide, The Leiden Journal of International Law, 2001, No. 1, Volume 14, str. 133-134

organizovány a plánovány, a to nejčastěji přímo státem, resp. s ním spojenou skupinou osob (jako byla vládnoucí strana NSDAP v Německu).

Prof. Bassiouni považuje genocidu za zločin, který je páčán na základě příslušné politiky (*policy*) vedoucích představitelů státu nebo organizace úzce spojené se státem, protože takové osoby mají pravomoc udílet příslušné pokyny a poskytovat materiální zdroje. Uznává, že příslušný plán či politika daného státu není definičním znakem genocidy, ale je skeptický k možnosti uznat někoho vinným pro spáchání genocidy bez předchozího odpovídajícího plánu státu.⁸⁷

Pro zajímavost je možné uvést, že podle právního řádu některých států, např. Francie, může být zločin genocidia spáchán pouze při provádění jednotčího plánu zničit zcela nebo zčásti určitou skupinu. Naproti tomu české právo, vycházející z textu Úmluvy, existenci či dokonce prokázání plánu nevyžaduje.

Existencí plánu jako potenciální součástí definice genocidia se zabývaly i mezinárodní trestní tribunály.

Mezinárodní tribunál pro Rwandu v rozsudku Kayishema judikoval, že je obtížně představitelné, aby byl zločin genocidia prováděn bez existence předchozího plánu, o kterém pachatel genocidy ani nemusí vědět, nicméně daný plán není definičním znakem genocidia.⁸⁸

---

⁸⁷ Bassiouni, Manikas, *The Law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, Transnational Publisher, 1996, str. 526 – 527

⁸⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Kayishema ze dne 21. května 1999, bod 94

Podobně rozhodl i odvolací tribunál v případě Jelisič, podle kterého existence plánu není součástí definice genocidia, nicméně prokázání existence plánu genocidia je nepřímým důkazem k prokázání úmyslu konkrétních pachatelů.⁸⁹

Otázkou existence plánu se zabýval i Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii v případě Krstič. V řízení před tribunálem bylo např. prokázáno, že Srbové dopředu určili, jaké jednotky se zúčastní vražd, jakým způsobem je provedou nebo že zprávy o vraždách budou kódovány. Z těchto faktů tribunál dovodil existenci plánu genocidia bosenských Muslimů v Srebrenici, a tím tedy i existenci nepřímého důkazu podporující tvrzení prokurátora o spáchání genocidy v daném případě.⁹⁰

Je tedy možné uzavřít, že mezinárodní tribunály zaujaly k této problematice opatrný postoj. Sice tvrdí, že plán k provedení genocidia není obligatorně vyžadovanou náležitostí nutnou k prokázání spáchání tohoto zločinu, nicméně prokázání příslušného plánu je možné hodnotit jako nepřímý důkaz svědčící pro jeho spáchání.

3.9. Kulturní genocida

Genocidu si je možné představit jako fyzickou či biologickou. V době vzniku Úmluvy o trestání zločinu genocidia se uvažovalo i o další kategorii genocidy, a to o genocidě kulturní, která se ovšem nakonec

---

⁸⁹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 5. července 2001, bod 48

⁹⁰ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 19. dubna 2004, bod 85-87

nestala součástí definice genocidy. Tzv. kulturní genocida proto není genocidou v pravém slova smyslu⁹¹ a není trestána jako genocida.

Tzv. kulturní genocida je spíše tématem lidských práv než otázkou trestněprávního postihu.

Kulturní genocidou je možné rozumět ničení kulturní identity napadené skupiny, zákaz užívání jejího jazyka, pálení knih, ničení muzeí či míst určených pro konání bohoslužeb.

Tzv. kulturní genocidu je možné vnímat jako znak možnosti existence skutečné, Úmluvou zakázané genocidy, tedy snahy zničit určitou skupinu.⁹² Útoky na mešity a minarety jako viditelné symboly islámu a bosenských Muslimů, v jejichž důsledku bylo zničeno více jak tisíc těchto objektů, je možné chápat jako symbol útoku na skupinu, jako návod, že takové jednání je možné a státem přinejmenším tolerované. Tyto útoky jsou vedeny záměrem vymazat znaky staleté přítomnosti napadené skupiny na určitém území.

3.10. Genocidium v Srebrenici podle rozsudku Mezinárodního soudního dvora

Dne 26. února 2007 Mezinárodní soudní dvůr, nejvyšší soudní instance systému mezinárodního práva zařazená do rámce orgánů OSN, vydal dlouho očekávaný nález ve věci sporu mezi Bosnou a Hercegovinou na jedné straně a Srbskem a Černou Horou na straně

---

⁹¹ Nezařazení kulturní genocidy do okruhu jednání zakázaných a trestných v rámci genocidy je kritizováno např. v publikaci Cassese A., Gaeta P., Jones J., *The Rome Statute of the International Criminal Court, A Commentary*, Oxford University Press, 2002, str. 336

⁹² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstić ze dne 2. srpna 2001, bod 580

druhé,⁹³ kdy Bosna a Hercegovina již 20. března 1993 podala žalobu na někdejší Federální republiku Jugoslávie pro tvrzené spáchání zločinu genocidia. Šlo o vůbec první případ v historii, kdy se Mezinárodní soudní dvůr zabýval obviněním z genocidia, které by vznesl jeden stát proti druhému.

Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že na území Bosny a Hercegoviny došlo k jedinému případu genocidia, a to v případě Srebrenice v červenci 1995. Je sice prokázáno, že Srbsko poskytovalo bosenským Srbům významnou vojenskou a finanční pomoc, nicméně nebyly nalezeny dostatečné důkazy potvrzující přímou odpovědnost Srbska za srebrenické genocidium. Mezinárodní soudní dvůr dospěl k závěru, že o vyvraždění srebrenických mužů rozhodli velitelé bosensko-srbské armády, aniž by k tomu dostali příslušné instrukce od Miloševićova Srbska. Z tohoto důvodu Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že Srbsko nespáchalo genocidium, nepodnítilo genocidium, ani se neúčastnilo genocidia ve Srebrenici, a proto Srbsko není odpovědné za srebrenické genocidium.

Srbsko nicméně porušilo normy mezinárodního práva tím, že podle Mezinárodní úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia se mělo pokusit zabránit spáchání tohoto zločinu, což neučinilo. Žádná sankce přesto Srbsku uložena nebyla, ani Srbsko nemusí zaplatit Bosně a Hercegovině požadovanou náhradu škody v řádu miliard dolarů. Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že Srbsko porušuje Mezinárodní úmluvu o zabránění a trestání zločinu genocidia tím, že nevydalo generála Mladiče ke stíhání k Mezinárodnímu tribunálu pro bývalou Jugoslávii pro obvinění z genocidia a účastenství na genocidiu. Srbsku bylo rovněž uložena povinnost plně spolupracovat s Mezinárodním tribunálem pro bývalou Jugoslávii.

---

⁹³ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 26. února 2007

http://www.ici-cij.org/iciwww/idocket/ibhy/ibhyjudgment/ibhy_ijudgment_20070226_frame.htm

4. ZLOČINY PROTI LIDSKOSTI

4.1. Zločiny proti lidskosti ve Statutu

Zločiny proti lidskosti jsou zakotveny v článku 5 Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Podle textu Statutu jsou zločiny proti lidskosti "následující zločiny spáchané v ozbrojeném konfliktu, ať již mezinárodním nebo vnitrostátním, a namířené proti civilnímu obyvatelstvu:

- a) vražda;
- b) vyhlazování;
- c) zotročení;
- d) deportace;
- e) uvěznění;
- f) mučení;
- g) znásilnění;
- h) pronásledování z politických, rasových nebo náboženských důvodů;
- i) ostatní nelidské činy."⁹⁴

---

⁹⁴ ... the following crimes when committed in armed conflict, whether international or internal in character, and directed against any civilian population:

- a) murder
- b) extermination
- c) enslavement
- d) deportation
- e) imprisonment
- f) torture
- g) rape
- h) persecutions on political, racial and religious grounds

O zločin proti lidskosti se jedná podle úpravy ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, pokud jsou kumulativně naplněny následující obecné znaky:

- a) existence ozbrojeného konfliktu;
- b) existence útoku;
- c) jednání pachatele je součástí útoku;
- d) útok je namířen proti civilnímu obyvatelstvu;
- e) útok je masový nebo systematický; a
- f) subjektivní stránka zločinu proti lidskosti spočívá v tom, že pachatel provede své jednání úmyslně a je si vědom širšího kontextu, v němž se odehrává jeho jednání a ví, že je součástí útoku.

4.2. Ozbrojený konflikt

Článek 5 Statutu Mezinárodního tribunálu pro Jugoslávii podmiňuje trestnost zločinů proti lidskosti existencí ozbrojeného konfliktu, přičemž je nerozhodné, zda se jedná o konflikt mezinárodní či vnitrostátní. Je zajímavé, že podmínka ozbrojeného konfliktu se vyskytuje jen ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Jugoslávii, zatímco ani Statut Mezinárodního tribunálu pro Rwandu, ani Statut Mezinárodního trestního soudu podobné ustanovení neobsahuje. Domnívám se, že nutnost prokazovat splnění podmínky ozbrojeného konfliktu jen stěžuje trestání pachatelů zločinů a že civilní obyvatelstvo by mělo být chráněno před zločiny proti lidskosti nejen v případě ozbrojeného konfliktu.

---

i) other inhumane acts.

Statut vyžaduje prokázání existence ozbrojeného konfliktu, bez ohledu na to, zda se jedná o mezinárodní nebo vnitrostátní konflikt. Podle rozhodnutí Tadič tribunál shledává ozbrojený konflikt v následujících případech:

- a) o mezinárodní konflikt jde, pokud se státy uchýlí k použití ozbrojené síly, zatímco
- b) o vnitrostátní konflikt se jedná, pokud existují násilné střety mezi vládními silami a organizovanými ozbrojenými skupinami, nebo pokud existují střety mezi takovými ozbrojenými skupinami navzájem.⁹⁵

Podmínka ozbrojeného konfliktu je splněna, pokud je tribunálu předložen důkaz o jeho existenci.

Tribunál bude mít pravomoc k trestání zločinů proti lidskosti, pokud se v řízení prokáže, že existoval ozbrojený konflikt v daném čase a místě,⁹⁶ tedy že jednání pachatele mělo časovou a místní souvislost s konfliktem.

Z hlediska časové souvislosti může být zločin proti lidskosti spáchán kdykoli od vypuknutí ozbrojeného konfliktu až do jeho úplného ukončení a uzavření míru.

Při prokazování místní souvislosti se nevyžaduje prokázat, že ozbrojený konflikt probíhal i v obci, v níž došlo ke spáchání zločinu,

---

⁹⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 63

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/blaskic/trialc1/judgement/index.htm>

⁹⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 33

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/kordic/trialc/judgement/index.htm>

ale postačí, pokud ozbrojený konflikt existoval v oblasti, v níž se nalézala daná obec. Není proto nutné, aby v této obci probíhaly ozbrojené srážky mezi nepřátelskými silami v době spáchání zločinu.

Existence ozbrojeného konfliktu je podmínka trestnosti určitého jednání jako zločinu proti lidskosti, nicméně je rozhodující prokázat zejména souvislost mezi jednáním pachatele a útokem proti civilnímu obyvatelstvu.⁹⁷

4.3. Útok

Znakem zločinů proti lidskosti je existence útoku proti civilnímu obyvatelstvu. Je potřeba odlišovat ozbrojený konflikt a útok. Jde o dva nezávislé právní instituty. Útok nemusí být součástí ozbrojeného konfliktu a může trvat během konfliktu, ale může jej i předcházet nebo přetrvávat.

Termín útok vyvolává dojem, že by mělo jít jen o ozbrojený a násilný útok, nicméně i tento pojem je potřeba definovat široce, aby zahrnul například jednání typu špatného zacházení („*mistreatment*“).⁹⁸

Při posuzování, zda se určitá osoba dopustila zločinů proti lidskosti proti civilnímu obyvatelstvu druhé strany, není přípustná obhajoba, že druhá strana rovněž páchala zločiny proti civilnímu obyvatelstvu pachatele. Zločiny páchané druhou stranou neospravedlňují vlastní zločiny, a to ani v případě, že druhá strana začala dříve s útoky proti

---

⁹⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 23

⁹⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Vasiljevič ze dne 29. listopadu 2002, body 29-30

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/vasiljevic/trialc/judgement/index.htm>

civilnímu obyvatelstvu pachatele a pachatelovo jednání bylo jen jejich následkem.⁹⁹

4.4. Jednání pachatele je součástí útoku

V řízení před tribunálem musí být prokázáno, že jednání pachatele není jen izolovaným napadením určité osoby nebo osob, ale tvoří součást útoku proti civilnímu obyvatelstvu. Odvolací senát v případě Tadić tento požadavek vyjádřil tak, že jednání pachatele musí být částí útoku proti civilnímu obyvatelstvu a souviset s ozbrojeným konfliktem.¹⁰⁰

Vztah mezi jednáním pachatele a útokem se skládá ze dvou znaků:

- a) provedení jednání, které je svou povahou nebo svými následky součástí útoku; a
- b) vědomost pachatele o útoku na civilní obyvatelstvo a o tom, že jeho jednání je součástí takového útoku.¹⁰¹

K jednání pachatele většinou dochází v rámci útoku, ale souvislost mezi útokem a jednáním pachatele bude dána i tehdy, pokud k jednání pachatele dojde před hlavním útokem nebo po jeho skončení, pokud bude prokázán jejich vztah vzhledem ke kontextu a okolnostem konkrétního případu. Pokud by nebylo možné prokázat

---

⁹⁹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač, ze dne 12. června 2002, bod 87-88

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:
<http://www.un.org/icty/kunarac/appeal/judgement/index.htm>

¹⁰⁰ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadić, ze dne 15. července 1999, bod 251

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:
<http://www.un.org/icty/tadic/appeal/judgement/index.htm>

¹⁰¹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač, ze dne 12. června 2002 bod 99

vztah jednání pachatele s útokem, šlo by o izolované, ojedinelé jednání, které by nebylo součástí útoku a nešlo by o zločin proti lidskosti.

4.5. Civilní obyvatelstvo

Osobami chráněnými před zločiny proti lidskosti je jakékoliv civilní obyvatelstvo.¹⁰² Tento termín je možné v první řadě vymezit negativně, tedy se jedná o osoby, které nejsou komatanty nebo příslušníky ozbrojených sil s výjimkami uvedenými níže.

Pojem civilní obyvatelstvo je nutné vykládat široce, aby bylo co největší množství osob chráněno před zločiny proti lidskosti. Zahrnuje proto nejen obyvatelstvo oblasti postižené válečným konfliktem, ale patří sem i příslušníci ozbrojených sil, kteří se neúčastní válečných operací pro svá zranění, nemoci, zajetí nebo z jiných příčin. V rozhodnutí Blaskič zahrnuje tribunál do okruhu chráněných osob nejen bývalé komatanty, kteří se neúčastní bojů pro svá zranění nebo zajetí, ale chrání i bývalé komatanty, kteří se v době spáchání zločinů neúčastní bojů, protože opustili armádu nebo nejsou ozbrojeni.¹⁰³ Posouzení, zda se jedná o civilní obyvatelstvo, bude závislé na konkrétní situaci spíše než na

---

¹⁰² V rozhodnutí Kupreskič polemizuje tribunál o tom, že neexistuje žádný důvod, proč by proti zločinům proti lidskosti měli být chráněni jen civilisté a ne komatanti, zvláště pro případ zločinu pronásledování.

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kupreskič ze dne 14. ledna 2000, body 547-549

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/kupreskič/trialc2/judgement/index.htm>

¹⁰³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 214

formálním statutu. Z tohoto důvodu muž-civilista, který se zbraní v ruce brání svoji rodinu, tím neztrácí charakter civilisty.¹⁰⁴

Výraz jakékoliv („any“) civilní obyvatelstvo znamená široké pojetí, které zahrnuje i osoby bez státní příslušnosti, cizí státní příslušníky i občany téhož státu jako pachatel.¹⁰⁵ Není nutné prokazovat, že by napadené obyvatelstvo patřilo k některé ze stran konfliktu.¹⁰⁶

Obyvatelstvo se považuje za civilní, pokud civilisté tvoří jeho většinu.¹⁰⁷ Civilní charakter obyvatelstvo neztrácí tím, že se v jeho rámci pohybuje určité množství komбатantů.

Z termínu obyvatelstvo není možné dovodit, že by muselo být napadeno veškeré civilní obyvatelstvo, nicméně naznačuje požadavek nutného velkého rozsahu páchání zločinů proti lidskosti, aby bylo možné vyloučit jednotlivé izolované útoky proti civilnímu obyvatelstvu, které nedosahují intenzity zločinu proti lidskosti. Taková jednání by mohla být postižitelná podle ustanovení o válečných zločinech, případně by mohlo jít o trestný čin.

Útok je namířen proti civilnímu obyvatelstvu, pokud je civilní obyvatelstvo primárním předmětem útoku.¹⁰⁸ Při rozhodování, zda

---

¹⁰⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 213

¹⁰⁵ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadič, ze dne 15. července 1999, bod 635

¹⁰⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Vasiljevič ze dne 29. listopadu 2002, bod 33

¹⁰⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 180

¹⁰⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič ze dne 31. března 2003, bod 235

byl útok namířen proti civilnímu obyvatelstvu, bude tribunál posuzovat především způsob útoku, status obětí, jejich počet, případnou diskriminační povahu útoku, povahu jednotlivých zločinů spáchaných během útoku a odpor napadených.

4.6. Masový nebo systematický útok

Zločinem proti lidskosti může být jen takové zakázané jednání pachatele, k němuž dojde v rámci masového nebo rozšířeného útoku proti civilnímu obyvatelstvu. Podmínka rozšířenosti nebo masového charakteru útoku není výslovně uvedena v článku 5 Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, na rozdíl od Statutů rwandského tribunálu i Mezinárodního trestního soudu, které výslovně obsahují tento požadavek v definici zločinů proti lidskosti. Je nicméně pozoruhodné, že Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii dovedl nutnost prokázání systematickosti nebo dostatečné masovosti útoku i pro zločiny proti lidskosti spáchané v bývalé Jugoslávii.

Požadavek masovosti nebo systematickosti se týká útoku a nikoli konkrétního jednání pachatele zločinů proti lidskosti.¹⁰⁹ K trestnosti jednání pachatele postačí, pokud je součástí masového útoku anebo systematického útoku.

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/naletilic/trialc/judgement/index.htm>

¹⁰⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 22. února 2001, bod 431

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/kunarac/trialc2/judgement/index.htm>

Obhajoba v případě Kordič se pokusila přesvědčit tribunál svojí argumentací, že útok musí být současně jak masový, tak systematický. Tribunál jejich tvrzení odmítl s tím, že postačí prokázat jednu z alternativních charakteristik útoku.¹¹⁰ V praxi je nicméně obtížné obě složky od sebe oddělit, protože masový útok namířený proti velkému množství civilních obyvatel je obecně prováděn na základě nějaké sjednocující myšlenky, plánu nebo politiky, takže nese znaky systematického jednání.

Kategorie masovosti útoku se týká jeho kvantitativní stránky. Jde o útok, který je namířen proti velkému množství civilních osob a který je prováděn ve velkém rozsahu. Masovost útoku bude nutné posoudit na individuální bázi, protože není stanoveno množství osob, které by musely být napadeny, aby se jednalo o masový útok.

Naproti tomu systematický je útok, který je prováděn na základě určitého plánu nebo politiky. Půjde o opakované a pravidelné páchaní podobných jednání naplňujících znaky zločinů proti lidskosti, které není náhodné, nýbrž je sjednocované společným plánem. U systematického charakteru útoku je možné vymezit následující čtyři znaky:

- a) existuje určitý politický cíl, plán nebo ideologie, na jejichž základě je útok prováděn;
  - b) páchaní zločinů ve velkém měřítku proti civilnímu obyvatelstvu;
  - c) použití významných veřejných nebo soukromých prostředků, ať již vojenských nebo jiných, respektive příprava takových zdrojů;
- a

---

¹¹⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, body 174-178

- d) zapojení nejvyšších politických a vojenských představitelů do definování a provádění příslušného plánu.¹¹¹

Plán systematického útoku nemusí být výslovně vyhlášen, ani nemusí být jasně stanoven. Existence plánu není nutným znakem systematického útoku, který by bylo nutné prokazovat v řízení před tribunálem, nicméně jeho prokázaná existence slouží jako důkaz při posouzení systematickosti útoku.¹¹²

Existenci plánu systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu je možné dovodit z těchto skutečností:

- a) historické souvislosti a politická situace v zemi v době páchaní zločinů;
- b) vznik samostatných politických struktur v dané oblasti;
- c) obsah politického programu vládnoucích stran, jak vyplývá z projevů politiků a souvisejících dokumentů;
- d) mediální podpora;
- e) vznik a existence samostatných vojenských struktur;
- f) mobilizace ozbrojených sil;
- g) opakované a koordinované vojenské útoky v daném čase a místě;
- h) úzký vztah mezi představiteli vojenských sil a politické reprezentace a jejich politickým programem;
- i) změny etnického složení obyvatelstva;
- j) diskriminační opatření jakékoli povahy, nebo

---

¹¹¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000 bod 203

¹¹² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 176

- k) rozsah páčání zločinů, zejména závažných zločinů proti životu a zdraví a ničení nevojenských staveb.¹¹³

Při posouzení, zda se jedná o masový nebo systematický útok na civilní obyvatelstvo, postupuje tribunál tak, že nejprve určí, které civilní obyvatelstvo bylo předmětem útoku. Poté při posuzování, zda se jedná o útok, který je masový, systematický nebo splňuje obě kategorie, bere tribunál do úvahy zejména povahu použitých prostředků, způsob a rozsah páčání zločinů, povahu zločinů, množství napadených osob a otázku zapojení vojenských nebo politických špiček.¹¹⁴

Kategorii masovosti nebo systematickosti nenaplní útok, který by byl izolovaný a ojedinělý.

Pokud by pachatel spáchal jednání naplňující znaky zločinu proti lidskosti proti jedné napadené osobě nebo proti omezenému množství napadených, mohlo by se jednat o zločin jen v případě, že by bylo možné prokázat souvislost s masovým nebo systematickým útokem.

4.7. Subjektivní stránka

Subjektivní stránka (*mens rea*) zločinů proti lidskosti je složena ze dvou kumulativních prvků:

- a) pachatel má úmysl spáchat některý ze zločinů

---

¹¹³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 204

¹¹⁴ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač, ze dne 12. června 2002, bod 95

b) pachatel si je vědom širšího kontextu, v jehož rámci se dopouští svého jednání.¹¹⁵

Pachatel může spáchat zločin proti lidskosti jen úmyslně.

Je nerozhodné, zda jednání pachatele směřuje obecně proti civilnímu obyvatelstvu, nebo proti konkrétné osobě. Nikoli jednání pachatele, nýbrž útok samotný musí směřovat proti civilnímu obyvatelstvu. U pachatele bude dostačující, pokud si bude vědom toho, že jeho jednání je součástí útoku.¹¹⁶

Podle Statutu Mezinárodního tribunálu pro Jugoslávii se obecně u zločinů proti lidskosti nevyžaduje existence diskriminačního úmyslu, čímž se tento statut liší od statutu rwandského tribunálu a statutu Mezinárodního trestního soudu. Diskriminační úmysl je nutné prokazovat u jediného zločinu proti lidskosti, kterým je zločin pronásledování. V tomto případě se pachatel dopouští svého jednání z důvodů rasových, národnostních, náboženských nebo politických.

Není nutné prokazovat motiv pachatelova jednání, protože ten je obecně v trestním právu irelevantní, s výjimkou ukládání trestu, kdy může být polehčující nebo naopak přitěžující okolností. Z tohoto důvodu pachatele nezproští viny skutečnost, že se svého jednání v rozporu s ustanoveními o zločinech proti lidskosti dopustil z čistě osobního důvodu nebo motivu.

---

¹¹⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kupreskič ze dne 14. ledna 2000, bod 556

¹¹⁶ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač, ze dne 12. června 2002, bod 83

Při spáchání svého činu musí pachatel vědět o širším kontextu, v jehož rámci se svého jednání dopouští. Musí si být vědom toho, že jeho jednání je součástí rozšířeného nebo systematického útoku na civilní obyvatelstvo. Jinými slovy pachatel musí vědět o kontextu svého jednání a současně si musí být vědom vztahu svého jednání a uvedeného kontextu. Bez znalosti této skutečnosti by pachatel nebyl trestný pro zločin proti lidskosti.

Pachatel musí znát kontext svého jednání a musí se vědomě účastnit na jeho provádění.¹¹⁷ Realizace útoku proti civilnímu obyvatelstvu se neúčastní jen ten, kdo plně podporuje plán nebo politiku takového jednání, protože postačí, pokud se bude dobrovolně účastnit jeho provádění prostřednictvím vojenské funkce, kterou vykonává, nebo politického úřadu, který přijal. Není nutné prokazovat, zda pachatel byl stoupencem plánu útoku proti civilnímu obyvatelstvu, bude postačující, pokud se pachatel při výkonu své funkce stýkal s autory plánu útoku na civilní obyvatelstvo a účastnil se jeho realizace, čímž implicitně akceptoval kontext svého jednání.

Pokud pachatel aktivně nepodporoval plán nebo politiku útoku na civilní obyvatelstvo, je možné dovodit, že si byl vědom kontextu svého jednání i v případě, že vědomě přijal riziko účasti na provádění plánu. Podle rozhodnutí Blaskič musí být v takovém případě prokázáno následující:

- a) pachatel vědomě souhlasil s výkonem funkce, kterou vykonával;
- b) při výkonu své funkce spolupracoval s politickými nebo vojenskými představiteli, případně s civilisty, kteří definovali příslušnou politiku nebo plán útoku;
- c) přijímal příkazy ohledně tohoto plánu; a

---

¹¹⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 251 a následující

- d) přispíval k realizaci plánu prostřednictvím svého vědomého a úmyslného jednání, nebo opomenutím provést opatření, které by zabránilo realizaci plánu.¹¹⁸

Rovněž v rozhodnutí Blaskič se tribunál zabýval otázkou, jak prokázat subjektivní stránku zločinu. Vědomost pachatele o kontextu, v němž se pachatel dopouští svého jednání, je možné dovodit z těchto skutečností:

- a) historické a politické souvislosti;
- b) funkce pachatele v době spáchání jeho činu;
- c) pravomoc a odpovědnost pachatele v rámci vojenské a politické struktury;
- d) vztah mezi politickou a vojenskou složkou;
- e) rozsah a závažnost spáchaných zločinů; nebo
- f) povaha spáchaných zločinů a stupeň všeobecné znalosti o jejich páchaní.¹¹⁹

Níže jsou uvedeny zločiny, které jsou zločiny proti lidskosti podle článku 5 Statutu:

4.8. Vražda

Vražda je zločinem proti lidskosti podle ustanovení článku 5 písm. a) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Vražda je vždy uváděna na prvním místě ve výčtu zločinů proti lidskosti i v ostatních statutech, ať již jde o článek 3 písm. a) Statutu

---

¹¹⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 257

¹¹⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 259

Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nebo článek 7 odst. 1 písm. a) Statutu Mezinárodního trestního soudu.

Podobně jako u zabití příslušníků chráněné skupiny u genocidia i u vraždy v rámci zločinů proti lidskosti existuje gramatický a s ním spojený významový rozpor mezi anglickým a francouzským termínem pro vraždu. Francouzský text používá výraz „*assassinať*“, což je termín používaný ve francouzském právu pro předem promyšlenou vraždu. Naproti tomu anglický termín „*murder*“, odpovídající francouzskému „*meurte*“, znamená úmyslné a nedovolené usmrcení člověka, které nemusí být předem promyšlené. Francouzský výraz „*assassinať*“ tak vyvolával otázky, zda se pro trestnost pachatele vyžaduje prokázat vyšší formu subjektivní stránky zločinu, tedy nejen úmysl pachatele usmrtit jiného, ale i jeho předchozí plán a rozhodnutí spáchat tento zločin („*premeditation*“). Předem promyšlený („*premeditated*“) je dle rozhodnutí Kupreskič takový zločin, kdy pachatel projeví svůj úmysl zabít jiného po klidné úvaze.¹²⁰

V současné době tribunál zastává stanovisko, že dle tohoto ustanovení statutu je trestná vražda („*murder*“, respektive francouzsky „*meurte*“) a nikoli předem promyšlená vražda (francouzsky „*assassinať*“). Prokázání předchozího plánu a rozhodnutí spáchat vraždu se tedy nevyžaduje. K těmto závěrům dospěl Mezinárodní tribunál pro Jugoslávii v rozhodnutích Blaskič¹²¹ a Kordič.¹²² Francouzský text Statutu by měl správně pro vraždu používat výraz „*meurte*“ a nikoliv „*assassinať*“.

---

¹²⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kupreskič ze dne 14. ledna 2000, bod 561

¹²¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 216

¹²² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 235

Usmrcení jiného člověka musí splňovat následující znaky, aby jej bylo možné považovat za vraždu:

- a) smrt napadeného;
- b) smrt nastala jakožto následek jednání nebo opominutí pachatele nebo jeho podřízeného; a
- c) pachatel nebo jeho podřízený měl úmysl napadeného zabít nebo mu způsobit závažné ublížení na zdraví, přičemž pachatel musel rozumně očekávat, že jeho útok bude pravděpodobně mít za následek smrt napadeného.¹²³

Subjektivní stránka zločinu vraždy vyžaduje úmysl pachatele, který směřuje

- a) k usmrcení napadeného; nebo
- b) ke způsobení závažného ublížení na zdraví napadenému, přičemž pachatel musel rozumně očekávat, že jeho útok bude pravděpodobně mít za následek smrt napadeného.

Zločin je úmyslný, jestliže uvedený následek byl

- a) přímo úmyslem pachatele; nebo
- b) pachatel si byl vědom, že tento následek nastane při obvyklém vývoji událostí, tedy pokud se nestane něco neočekávaného.¹²⁴

---

¹²³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 217

¹²⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kupreskič ze dne 14. ledna 2000, bod 561

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/krnjelac/trialc2/judgement/index.htm>

K odsouzení pachatele vraždy za spáchaný zločin není nutné, aby bylo nalezeno mrtvé tělo napadeného. Postačí, pokud je smrt napadeného prokázána důkazy předloženými tribunálu v rámci trestního řízení.¹²⁵

Zajímavé je, že v případě Krnojelač dovedl tribunál podmínky odpovědnosti pachatele za vraždu v případě spáchání sebevraždy napadeného. Podmínkami jsou

- a) jednání či opomenutí pachatele vůči napadenému;
- b) sebevražda napadeného;
- c) příčinná souvislost; v řízení musí být prokázána příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a sebevraždou napadeného, tedy že napadený spáchal sebevraždu v důsledku jednání či opomenutí pachatele; a
- d) úmysl pachatele; pachatel buď musel mít přímo v úmyslu vyvolat sebevraždu napadeného nebo, což je pravděpodobnější, pachatel musel vědět, že sebevražda napadeného je pravděpodobný a předvídatelný následek jeho jednání či opomenutí.¹²⁶

Znaky skutkové podstaty zločinu vraždy, jak jsou uvedeny v této kapitole, jsou vykládány Mezinárodním tribunálem pro bývalou Jugoslávii shodně jak pro článek 5 Statutu, tak pro jeho článek

---

¹²⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krnojelač ze dne 15. března 2002, bod 326

¹²⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krnojelač ze dne 15. března 2002, bod 329

druhý¹²⁷ i pro článek třetí Statutu¹²⁸. Rozdíl, který odlišuje vraždu jako zločin proti lidskosti od vraždy jakožto válečného zločinu, spočívá ve spáchání vraždy v rámci masového nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu.

4.9. Vyhlazování

Vyhlazování („*extermination*“) je zločinem proti lidskosti podle ustanovení článku 5 písm. b) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Vyhlazování je trestné i podle úpravy v ostatních statutech, ať již jde o článek 3 písm. b) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nebo článek 7 odst. 1 písm. b) Statutu Mezinárodního trestního soudu. Úprava vyhlazování ve Statutu Mezinárodního trestního soudu není na rozdíl od statutů mezinárodních tribunálů omezena jen na uvedení vyhlazování jako zločinu proti lidskosti, ale i demonstrativně uvádí, že vyhlazováním je „úmyslné uvedení do takových životních podmínek (např. zbavení přístupu k obživě a k lékařské péči), které mají za následek zničení části skupiny“.

Mezinárodní tribunál pro Jugoslávii se zločinem vyhlazování detailně zabýval zejména v rozhodnutí Vasiljevič. Tribunál dospěl k závěru o následujících podmínkách trestnosti pachatele vyhlazování:

- a) objektivní stránka zločinu vyhlazování spočívá ve spáchání jednoho či více úkonů, které přispívají k usmrcení velkého počtu napadených; a
- b) subjektivní stránka zločinu vyhlazování spočívá v úmyslu pachatele napadené zabít nebo jim způsobit závažné ublížení

---

¹²⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 236

¹²⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kmojelač ze dne 15. března 2002, bod 323-324

na zdraví, přičemž pachatel musel rozumně očekávat, že jeho útok bude pravděpodobně mít za následek smrt napadených, nebo pachatel měl v úmyslu podílet se jinak na snižování počtu osob napadené skupiny, přičemž věděl, že jeho jednání je součástí velkého rozsahu páchaní vražd, v jehož rámci je větší množství napadených systematicky vybíráno k zavraždění nebo skutečně vražděno.¹²⁹

Rozdíl mezi vraždou a vyhlazováním spočívá v rozsahu zločinu. Vyhlazování směřuje z povahy věci proti významnému části populace.¹³⁰ Nicméně i v teoretickém případě, kdy se určitý pachatel zúčastní masového vraždění jiných osob a byť usmrtí jedinou osobu (například protože je špatný střelec), bude za předpokladu splnění ostatních náležitostí zločinu vyhlazování odpovědný za spáchání vyhlazování.

Není nutné, aby pachatel vyhlazování znal identitu napadeného.

Obecně je možné považovat vyhlazování za zločin vražd spáchaný ve velkém rozsahu, což znamená, že musí být naplněny znaky skutkové podstaty zločinu vraždy a musí existovat velký počet zavražděných osob. Svým masovým charakterem se vyhlazování blíží zločinu genocidia. Mezi těmito zločiny nicméně existují významné rozdíly:

- a) u genocidia se vyžaduje zvláštní genocidní úmysl; a

---

¹²⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Vasiljevič ze dne 29. listopadu 2002, bod 229

¹³⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krstič ze dne 2. srpna 2001, bod 503

- b) zločin genocidia může být zaměřen jen proti určitým, právem chráněným skupinám, kterými jsou národní, etnické, rasové nebo náboženské skupiny. Vyhlazování může naproti tomu směřovat i vůči jiným osobám, například proti politickým nebo sociálním skupinám nebo proti homosexuálům. Napadené osoby nemusí být objektivně členy napadené skupiny, postačí, že jsou příslušníky napadené skupiny jen v představě pachatele.

V případě nemožnosti prokázat pachateli genocidní úmysl, nebo pokud útoky pachatele směřují proti jiným skupinám než těm vyjmenovaných u genocidia, přichází do úvahy odsoudit pachatele za zločin vyhlazování, samozřejmě, jsou-li splněny všechny znaky skutkové podstaty tohoto zločinu.

Co lze považovat za masový charakter vražd bude předmětem posouzení tribunálu na individuální bázi. V případě Akayesu rozhodl Mezinárodní tribunál pro Rwandu, že zločin vyhlazování je naplněn příkazem pachatele zavraždit šestnáct osob.¹³¹

4.10. Zotročení

Zotročení je zločinem proti lidskosti podle ustanovení článku 5 písm. c) statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Zotročení je trestné i podle úpravy v ostatních statutech, ať již jde o článek 3 písm. c) statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nebo článek 7 odst. 1 písm. c) statutu Mezinárodního trestního soudu. Úprava zotročení ve statutu Mezinárodního trestního soudu dále obsahuje definici zločinu zotročování, dle které je zotročením „výkon vlastnických práv nad člověkem a zahrnuje nakládání s člověkem v rámci obchodování s lidmi, zejména s ženami a dětmi.“

---

¹³¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, body 735 a násl.

Definice zotročování je výsledkem historického vývoje, k němuž výrazně přispěl i Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii. První část definice zotročování, tedy výkon vlastnických práv nad člověkem, je již uvedena v Úmluvě o otroctví z roku 1926. Druhá část definice – obchodování s lidmi – je pak moderní formou zotročování a jako takové je rovněž trestáno.

Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii dospěl v rozhodnutí Kunarač k závěru, že zločin zotročování je spáchán, je-li naplněna

- a) objektivní stránka zločinu spočívající ve výkonu vlastnických práv nad člověkem; a
- b) subjektivní stránka zločinu spočívající v úmyslném vykonávání takových oprávnění.¹³²

V případě otroctví jde o zbavení svobody rozhodování v důsledku násilí nebo jeho hrozby. Otroctví nemusí být spojeno s mučením, ani nemusí být doprovázeno nedostatkem jídla či ošacení. To jsou doprovodné znaky otroctví, které ale nejsou součástí skutkové podstaty.

V rozhodnutí Kunarač mezinárodní tribunál identifikoval následující doprovodné znaky otroctví, které mohou sloužit jako nepřímý důkaz jeho existence:

- a) kontrola pohybu;
- b) kontrola fyzického stavu;
- c) psychická kontrola;

---

¹³² Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač, ze dne 12. června 2002, bod 116

- d) násilí;
- e) hrozba násilí;
- f) zabránění útěku;
- g) zneužívání;
- h) kruté zacházení;
- i) sexuální kontrola; nebo
- j) nucená práce.¹³³

Předpokladem trestnosti zotročení není délka trvání zotročení, která by přesahovala určitou minimální hranici. Doba trvání otroctví není znakem skutkové podstaty zotročení, nicméně se jedná o skutečnost mající vliv na posouzení závažnosti spáchaného zločinu.

Podobně neprojevení odporu nebo jasného a zřetelného nesouhlasu se zotročením není vyžadováno jako znak skutkové podstaty. Není možné dovodit, že neprojevení nesouhlasu by mohlo být považováno za souhlas, jak se o to pokoušela obhajoba v případě Kunarač.¹³⁴ K trestnosti zločinu zotročení postačí donucení jiného k výkonu určité činnosti proti jeho vůli.

Za zotročení je považována i nucená práce („*forced labour*“). Obsah termínu nucená práce je konkretizován Úmluvou mezinárodní organizace práce č. 29 jakožto veškerá práce a služby, které jsou vynuceny od určité osoby pod hrozbou trestu a k němž se daná osoba sama dobrovolně nenabídla nebo s nimiž nesouhlasila.

---

¹³³ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač, ze dne 12. června 2002, bod 119

¹³⁴ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač, ze dne 12. června 2002, bod 120

Znakem zotročení je typicky využívání práce jiného proti jeho vůli, často spojené s nedostatkem jídla, násilím nebo obchodováním s lidmi. Druh nucené práce není nijak omezen, může se jednat o stavbu vojenských zařízení i o domácí práce.

Prokurátor považoval zločin zotročení za spáchaný tím, že oběti byli drženi v domech srbských vojáků, byli nuceni konat práci dle jejich rozkazů a v případě odmítnutí vykonat rozkaz byli trestáni. Prokurátor zastával názor, že šlo o zotročení, byť oběti nebyli hlídány, protože byli obklopení srbskými vojáky, nemohli uprchnout a tímto způsobem byla vyloučena jejich svoboda pohybu.¹³⁵

4.11. Deportace

Deportace je zločinem proti lidskosti podle ustanovení článku 5 písm. d) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Deportace je trestná i podle úpravy v ostatních statutech, ať již jde o článek 3 písm. d) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nebo článek 7 odst. 1 písm. d) Statutu Mezinárodního trestního soudu.

V souladu s úpravou ve statutu Mezinárodního trestního soudu je vedle deportace výslovně trestný i nucený přesun obyvatelstva. Uvedený zločin je naplněn dle definice ve statutu Mezinárodního trestního soudu odstraněním osob z území, kde tyto osoby žily v souladu se zákonem, které je vynucené (*forced*) vyhnáním nebo jiným donucujícím jednáním a které není povoleno podle mezinárodního práva.

---

¹³⁵ Jarvis, M., *An Emerging Gender Perspective on International Crimes*, in *International Criminal Law Developments in the Case Law of the ICTY*, *International Humanitarian Law Series*, Leiden 2003, str. 167-168.

Soulad s mezinárodním právem se týká způsobu odstranění osob z uvedeného území, zatímco odkaz na národní předpisy se vztahuje k zákonnosti života lidí na určitém území. Národní předpisy nicméně musí být v souladu s mezinárodním právem, takže není možné účelovou změnou národního předpisu dosáhnout prohlášení existence určitých osob na daném území za nezákonné.

Vyhnání osob z určitého území je možné dělit na deportaci a nucený přesun obyvatelstva. Zatímco deportace znamená nucené přemístění obyvatelstva na území jiného státu, při nuceném přesunu obyvatelstva je obyvatelstvo nucené přemístěno na jiné území v rámci téhož státu.

Během konfliktu v bývalé Jugoslávii byl nucený přesun obyvatelstva, respektive deportace častým zločinem zejména v případě vyhánění kosovských Albánců v Kosovu v roce 1999, vyhánění nesrbského obyvatelstva v Bosně a Hercegovině v první polovině devadesátých let, ale i v případě vyhánění Srbů žijících na chorvatském území osvobozeném chorvatskou armádou.

Deportace mají úzkou souvislost s fenoménem etnického čištění. Zejména Srbové používali k deportacím nejen přímého donucení, ale i nepřímé donucení formou těžkého ostřelování napadených obcí, masového vraždění, ničení kulturní a náboženských staveb, jakož i destrukce obydlí nesrbského obyvatelstva. Tyto útoky byly koordinované a předem naplánované k dosažení etnické jednoty Srby ovládaného území.

4.12. Uvěznění

Uvěznění je zločinem proti lidskosti podle ustanovení článku 5 písm. e) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Uvěznění je trestné i podle úpravy v ostatních statutech, ať již jde o

článek 3 písm. e) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nebo článek 7 odst. 1 písm. e) Statutu Mezinárodního trestního soudu. Úprava uvěznění ve Statutu Mezinárodního trestního soudu prohlašuje za trestné i „ostatní závažné zbavení osobní svobody v rozporu se základními pravidly mezinárodního práva.“

V rozhodnutí Krnojelač dospěl Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii k závěru, že zločin uvěznění je spáchán, jsou-li naplněny následující skutkové znaky:

- a) určitá osoba je zbavena osobní svobody;
- b) zbavení osobní svobody je svévolné („*arbitrary*“), tedy neexistuje žádný právní důvod k ospravedlnění zbavení osobní svobody; a
- c) zbavení osobní svobody je způsobeno jednáním nebo opomenutím pachatele nebo osoby, za kterou je pachatel trestně odpovědný, přičemž úmyslem pachatele bylo zbavit napadenou osobu osobní svobody nebo pachatel musel rozumně předpokládat, že jeho jednání nebo opomenutí bude mít pravděpodobně za následek svévolné zbavení osobní svobody napadené osoby.¹³⁶

Základem pro posouzení, zda pachatel spáchal zločin uvěznění, je hledisko svévolnosti.¹³⁷ Pokud byla napadená osoba uvězněna v souladu se zákonem na podkladě odsuzujícího rozsudku, jež byl dosažen ve spravedlivém procesu, nebo s využitím řádného procesního zajišťovacího prostředku (vazby) v průběhu takového procesu, pak nemohlo dojít ke spáchání zločinu proti lidskosti. Tribunál tedy musí posoudit zákonnost uvěznění napadené osoby a

---

¹³⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krnojelač ze dne 15. března 2002, bod 115

¹³⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, body 302-303

zohlednit její procesní práva. O zločin uvěznění půjde jen tehdy, jestliže se pachatel dopustil svévolného uvěznění.

4.13. Mučení

Mučení je zločinem proti lidskosti podle ustanovení článku 5 písm. f) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Mučení je trestné i podle úpravy v ostatních statutech, ať již jde o článek 3 písm. f) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nebo článek 7 odst. 1 písm. f) Statutu Mezinárodního trestního soudu.

Zločin mučení je spáchán dle současné rozhodovací praxe Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii při naplnění následujících znaků skutkové podstaty:

- a) pachatel svým jednáním nebo opomenutím působí mučenému silnou fyzickou nebo psychickou bolest;
- b) jednání nebo opomenutí pachatele musí být úmyslné; a
- c) pachatel se svým jednáním nebo opomenutím snaží získat určitou informaci nebo přiznání mučeného nebo třetí osoby, nebo je trestá, zastrašuje, diskriminuje nebo je donucuje k určitému jednání.¹³⁸

V rozhodnutí Furundžija dospěl odvolací senát k závěru, že ke spáchání zločinu mučení se vyžaduje další znak skutkové podstaty, a to že alespoň jeden z pachatelů mučení je veřejný činitel nebo vystupuje jako tzv. de facto orgán veřejné moci, a tedy nepáchá zločin jako soukromá osoba.¹³⁹ Mezinárodní tribunál pro Jugoslávii

---

¹³⁸ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 142

¹³⁹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Furundžija ze dne 21. července 2000, bod 111

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

svými pozdějšími rozhodnutími, ať již jde o zmíněné rozhodnutí ve věci Kunarač nebo identický právní názor v rozhodnutí Kmojelač,¹⁴⁰ už nevyžadoval přítomnost veřejného činitele nebo orgánu postaveného mu na roveň při mučení. V rozhodnutí Kvočka tribunál uvedl, že účast veřejného činitele při mučení není v souladu s individuální trestní odpovědností pachatele za spáchaný zločin podle mezinárodního práva.¹⁴¹

Za mučení je možné považovat následující protiprávní jednání pachatele:

- a) těžké bití;
- b) hrozby smrtí;
- c) dušení;
- d) delší odpírání jídla, spánku nebo lékařské péče;
- e) znásilnění;
- f) sexuální násilí; nebo
- g) nucení napadeného sledovat mučení.

Mučení často může vést k trvalému poškození zdraví mučeného, nicméně se nejedná o znak skutkové podstaty, spíše jde o typický průvodní následek mučení.

<http://www.un.org/icty/furundzija/appeal/judgement/index.htm>

¹⁴⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kmojelač 15. března 2002, bod 179

¹⁴¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 139

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/kvočka/trialc/judgement/index.htm>

Při hodnocení závažnosti mučení musí vzít tribunál do úvahy jednotlivé okolnosti případu a jeho souvislosti. Zejména je třeba posoudit povahu a intenzitu bolesti, předchozí promyšlení mučení pachatelem, fyzický stav mučeného a způsob mučení.¹⁴²

Stupeň poškození zdraví mučeného je nutno zohlednit při hodnocení závažnosti mučení. Psychické poškození zdraví je mnohdy závažnější než fyzická bolest. V rozhodnutí Kvočka dospěl tribunál k závěru, že šlo o mučení, když byl napadený muž nucen přihlížet znásilnění své příbuzné. Současně přítomnost muže jakožto příbuzného znásilněné ženy jí dle rozhodnutí tribunálu působilo těžkou psychickou újmu odpovídající mučení.¹⁴³

V tomto rozhodnutí judikoval tribunál, že znásilnění může působit těžkou bolest a utrpení a jsou-li naplněny i ostatní znaky mučení, bude naplněna skutková podstata tohoto zločinu.¹⁴⁴

V případě Kunarač tribunál rozhodl, že znásilnění vždy působí těžkou bolest a utrpení. Podle právního názoru tribunálu některá jednání samy o sobě nezbytně působí těžkou bolest a utrpení. Příkladem takového jednání je právě znásilnění. Se sexuálním násilím je vždy spojeno utrpení a těžká bolest. Jestliže je prokázáno znásilnění, je tím prokázána i existence těžké bolesti a utrpení, která je znakem mučení. Protože vznik fyzické nebo psychické těžké bolesti a utrpení

---

¹⁴² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krnojelač ze dne 15. března 2002, bod 182

¹⁴³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, body 148-149

¹⁴⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 145

jsou průvodním znakem sexuálního násilí, je možné sexuální násilí považovat za mučení.¹⁴⁵

Není nutné, aby bolest nebo utrpení byly zjevné nebo aby byly doložené lékařským vyšetřením.

Pachatel mučením sleduje určitý cíl, ať již je to snaha získat určitou informaci nebo přiznání mučeného nebo třetí osoby, nebo je potrestat, zastrašit, diskriminovat nebo donutit k určitému jednání. Tyto důvody nemusí být jediným nebo hlavním důvodem působení závažné újmy nebo bolesti, ale musí být zahrnuty úmyslem pachatele.¹⁴⁶ Postačí, pokud pachatel mučením sleduje jeden z výše uvedených důvodů.

Podobně rozhodl tribunál v případě Kunarač, když od sebe odlišil motiv a úmysl. Z výhradně sexuálního motivu pachatele znásilnění neplyne, že neměl úmysl spáchat mučení. V takovém případě je nutné zkoumat, zda pachatel jednal obvyklým způsobem, s kterým je v případě znásilnění spojena těžká bolest a utrpení. Tyto následky jsou logickým a pravděpodobným následkem znásilnění. Kromě toho tribunál prokázal, že pachatel si vybíral oběti pro znásilnění z důvodu jejich příslušnosti k Muslimům, a tedy své oběti diskriminoval, což je jeden z důvodů mučení, uvedených v jeho skutkové podstatě.

Zločin mučení se od ostatních zločinů proti lidskosti, kterými je působena napadenému bolest, odlišuje stupněm bolesti a utrpení. V případě mučení jde o těžkou („severe“) bolest a utrpení, zatímco v případě ostatních nelidských činů („other inhumane acts“) jde o

---

¹⁴⁵ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 149-151

¹⁴⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka, ze dne 2. listopadu 2001, bod 153

velké utrpení (*great suffering*) nebo vážné porušení fyzického nebo psychického zdraví.

4.14. Znásilnění

Znásilnění je zločinem proti lidskosti podle ustanovení článku 5 písm. g) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Znásilnění je trestné i podle úpravy v ostatních statutech, ať již jde o článek 3 písm. g) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nebo článek 7 odst. 1 písm. g) Statutu Mezinárodního trestního soudu. Statut Mezinárodního trestního soudu se neomezuje jen na znásilnění, nýbrž obsahuje rozsáhlou kategorii sexuálních zločinů, jak je blíže popsáno na konci této kapitoly.

Na rozdíl od dříve uvedených zločinů proti lidskosti, které byly považovány za zločiny proti lidskosti na pařížské mírové konferenci v roce 1919 a byly uvedeny v Norimberském statutu, byl zločin znásilnění poprvé výslovně uveden mezi zločiny proti lidskosti v roce 1948.¹⁴⁷ Znásilnění bylo nicméně zahrnuto pod ostatní nelidské činy a jako takové bylo zločinem proti mezinárodnímu právu.¹⁴⁸

Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii ve své rozhodnutí Kunarač definoval objektivní stránku zločinu znásilnění takto:

- a) jde o sexuální penetraci, bez ohledu na její intenzitu
  - i) vagíny nebo análního otvoru napadené osoby penisem pachatele nebo jakýmkoli předmětem

---

¹⁴⁷ Triffterer, O., *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court*, Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, str. 139-140

¹⁴⁸ Schabas, W., *An Introduction to the International Criminal Court*, Cambridge University Press, 2001, str. 38

použitým pachatelem (například kusem dřeva¹⁴⁹);
nebo

ii) úst napadené osoby penisem pachatele;

b) a to bez souhlasu napadené osoby.¹⁵⁰

Znásilnění bylo definováno obdobně v rozhodnutí Furundžija. Odlišnost spočívala v tom, že k sexuální penetraci mělo dojít v důsledku donucení násilím nebo pohrůzkou násilím proti napadené osobě nebo proti třetí osobě.¹⁵¹ Domnívám se, že textace použitá v rozhodnutí Kunarač (bez souhlasu napadené osoby) je obecnější a jako taková vhodnější, protože rozhodující je nesouhlas napadené osoby a k jejímu donucení může dojít i jinak než násilím nebo jeho pohrůzkou.

Znásilnění je vždy spácháno bez dobrovolně daného souhlasu napadené osoby, který by byl projevem její svobodné vůle. Znakem znásilnění není odpor napadené osoby, ta se nemusí uvedenému jednání bránit, takže postačí, že k němu dobrovolně nedala svůj souhlas.

Subjektivní stránkou znásilnění je úmysl pachatele provést jednání uvedené v objektivní stránce zločinu, přičemž si je pachatel vědom toho, že se tak děje bez souhlasu napadené osoby.

---

¹⁴⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci Akayesu ze dne 2. září 1998, bod 686

¹⁵⁰ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 127-132

¹⁵¹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Furundžija ze dne 21. července 2000, bod 185

Znásilnění může být dokonce považováno za genocidium, pokud jsou splněny předpoklady genocidia, zejména je prokázán genocidní úmysl pachatele.

Vztah znásilnění a mučení je popsán výše v kapitole věnované mučení.

Ve Statutu Mezinárodního trestního soudu jsou vedle znásilnění výslovně uvedeny i další formy sexuálního násilí. Jde o:

- a) sexuální otroctví; jedná se o formu otroctví, kdy jsou ženy nuceny do dočasných "manželství" s vojáky, je s nimi obchodováno, jsou opakovaně znásilňovány a podobně. V rozhodovací praxi Mezinárodního tribunálu pro Jugoslávii se zločinu označenému jako sexuální otroctví věnovalo zejména rozhodnutí Kunarač;¹⁵²
- b) nucená prostituce;
- c) nucené těhotenství, používané ke změně etnického složení obyvatelstva;
- d) nucená sterilizace; nebo
- e) ostatní formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti.

4.15. Pronásledování z politických, rasových nebo náboženských důvodů

Pronásledování je zločinem proti lidskosti podle ustanovení článku 5 písm. h) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Pronásledování je trestné i podle úpravy v ostatních statutech, ať již jde o článek 3 písm. h) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu

---

¹⁵² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 22. února 2001, bod 436 a násl.

nebo článek 7 odst. 1 písm. h) Statutu Mezinárodního trestního soudu.

Podle rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii jsou znaky pronásledování následující:

- a) pachatel spáchá diskriminační jednání nebo opomenutí;
- b) jednání nebo opomenutí odpírá nebo porušuje základní lidská práva zakotvená v mezinárodním obyčejovém nebo smluvním právu;
- c) pachatel spáchá své jednání nebo opomenutí s úmyslem diskriminovat na základě rasových, náboženských nebo politických důvodů; a
- d) jsou naplněny obecné předpoklady zločinu proti lidskosti podle článku 5 Statutu.¹⁵³

Znakem pronásledování je vždy porušení základních a nezcizitelných práv člověka, jak jsou součástí mezinárodního práva. Z tohoto důvodu je porušení práva na život, svobodu, zákazu otroctví, mučení, krutého, nelidského nebo ponižujícího jednání nebo trestu vždy zločinem pronásledování, pokud byl pachatel veden diskriminačním úmyslem.

Stupeň závažnosti porušení práva musí být v případě pronásledování minimálně na stejné úrovni, jako je tomu u ostatních zločinů podle článku 5 Statutu, jak opakovaně rozhodl tribunál.¹⁵⁴

---

¹⁵³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilić ze dne 31. března 2003, bod 634

¹⁵⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 185

Podobně prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Vasiljević ze dne 29. listopadu 2002, bod 247

Tribunál zastává široké pojetí pronásledování, aby nevznikla žádná mezera v právu, která by mohla zabránit potrestat některá jednání naplňující znaky pronásledování. Jednání, které je možné posoudit jako pronásledování, může být postižitelné i podle ustanovení o ostatních zločinech proti lidskosti nebo podle ustanovení o jiných zločinech podle mezinárodního práva trestných podle Statutu anebo se může jednat o jednání, které jinak trestné není, pokud jde o porušení základních práv v diskriminačním úmyslu.¹⁵⁵ Jinými slovy tribunál odmítl úzké pojetí pronásledování, které by z pronásledování vylučovalo ostatní zločiny podle Statutu, takže jakýkoli zločin může být současně i zločinem pronásledování, jestliže jsou naplněny jeho znaky.

Zločin pronásledování se může překrývat například s vraždou, mučením, znásilněním nebo zotročením, lišit se od nich bude diskriminačním úmyslem pachatele při pronásledování. Tak generál Blaskič byl shledán vinným pro vraždy, ničení měst a majetku a používání rukojmích jako živých štítů. Za spáchání těchto jednání byl shledán vinným pro válečné zločiny a rovněž pro zločin pronásledování, u něhož byl prokázán diskriminační úmysl pachatele.

Při hodnocení stupně závažnosti pronásledování je nutné posoudit jednání pachatele v jeho kontextu, přičemž je potřeba přihlížet ke kumulativnímu účinku jednotlivých útoků. K dosažení závažnosti zločinu pronásledování se vyžaduje, aby souhrn pachatelových jednání odpovídal minimálně potřebné závažnosti, ale jednotlivá jednání nemusí dosáhnout intenzity pronásledování, rozhodující je jejich souhrn.¹⁵⁶

---

¹⁵⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 185

¹⁵⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Vasiljevič ze dne 29. listopadu 2002, bod 247

Pronásledování je většinou souhrn řady jednání pachatele, kterými porušuje základní lidská práva členů napadené skupiny, nicméně je možné si představit, že pronásledování bude naplněno i jen jediným pachatelovým útokem. V takovém případě by bylo nutné jasně prokázat potřebný diskriminační úmysl.¹⁵⁷

V mezinárodním právu neexistuje přehled jednání, který by vyčerpávajícím způsobem postihl všechny možné způsoby naplnění zločinu pronásledování. Z tohoto důvodu je nutné citlivě posoudit každé jednání, které by mohl být zločinem pronásledování, aby nedošlo k porušení zásady *nullum crimen sine lege*.

V jednotlivých případech označil tribunál za pronásledování následující jednání:

- a) ničení majetku – pronásledování není naplněno jen útoky proti tělesné integritě člověka nebo porušení lidských svobod, ale i jednáním, které se zdá méně významné, jako jsou útoky proti majetku. Takové jednání je pronásledováním, pokud pachatel napadá majetek osob vybraných na diskriminačním základě. Může se jednat o plnění nebo ničení majetku osob nebo celých obcí;¹⁵⁸
- b) nezákonné zadržení civilistů, což znamená nezákonné zbavení svobody diskriminované skupiny civilních obyvatel;¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kupreskić ze dne 14. ledna 2000, bod 624

¹⁵⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 234

¹⁵⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 234

- c) deportace nebo nucený přesun obyvatelstva násilným způsobem v rozporu s mezinárodním právem z místa, kde tyto osoby legálně žijí;¹⁶⁰
- d) ponižování (*humiliation*) a psychické zneužívání (*abuse*);¹⁶¹
- e) vražda, vyhlazování, mučení;¹⁶²
- f) porušení politických, sociálních nebo ekonomických práv;¹⁶³
- g) porušení práva na život, svobodu, zákaz mučení a otroctví nebo zákaz krutého, nelidského nebo ponižujícího jednání nebo trestu;¹⁶⁴
- h) útoky na města nebo vesnice;¹⁶⁵
- i) nucené kopání příkopů a používání rukojmích jako živých štítů;¹⁶⁶ nebo

---

¹⁶⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 234

¹⁶¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 190

¹⁶² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kupreskić ze dne 14. ledna 2000, bod 600 a 615

¹⁶³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kupreskić ze dne 14. ledna 2000, bod 615

¹⁶⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 220

¹⁶⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 203

¹⁶⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordić ze dne 26. února 2001, bod 204

j) ničení budov sloužících k náboženským nebo vzdělávacím účelům.¹⁶⁷

Naopak podle rozhodnutí tribunálu v případě Kordič není dán nezbytný stupeň závažnosti pro zločin pronásledování u jednání, kterými je vzbuzována nebo prohlubována nenávist z politických nebo jiných důvodů,¹⁶⁸ nebo kterými jsou odstraněni bosenští Muslimové z vlády.¹⁶⁹

Subjektivní stránkou zločinu pronásledování je zvláštní, diskriminační úmysl pachatele. Zločin pronásledování je jediným zločinem proti lidskosti trestným podle Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, u něhož je nutné prokazovat diskriminační úmysl. Za pozornost stojí skutečnost, že naproti tomu všechny zločiny proti lidskosti trestné podle Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu musí být spáchány v diskriminačním úmyslu z důvodů národnostních, politických, etnických, rasových nebo náboženských.

Diskriminačním úmyslem se liší pronásledování od ostatních zločinů proti lidskosti. Prokázání diskriminačního úmyslu je náročnější, než je tomu u prostého úmyslu spáchat určitý zločin. Na druhou stranu prokázání genocidního úmyslu je pro prokurátora ještě obtížnější.

Pronásledování i genocidium jsou zločiny, které jsou páčány proti osobám patřícím do určité skupiny právě z důvodu jejich příslušenství k takové skupině. Napadení jsou předmětem útoků v případě genocidia pro svou etnickou, rasovou nebo náboženskou

---

¹⁶⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič ze dne 26. února 2001, bod 206

¹⁶⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič ze dne 26. února 2001, bod 209

¹⁶⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič ze dne 26. února 2001, bod 210

odlišnost od pachatele. Stejně je tomu tak i v případě pronásledování, kdy pachatel navíc může diskriminovat napadené i z důvodu jejich politického názoru. Odlišnost mezi genocidiem a pronásledováním je zejména v úmyslu pachatele, který u genocidia směřuje k zničení napadené skupiny nebo její části. Genocidium je tak možné označit jako nejextrémnější formu pronásledování.¹⁷⁰

Stejně jako u genocidia je primárním předmětem útoku pachatele určitá skupina, do které napadený patří, a až poté konkrétní napadená osoba. Rozhodující je přesvědčení pachatele, zda napadený skutečně patřil do určité skupiny, a nikoliv objektivní stav příslušnosti napadeného k určité skupině. Skupinu je nutno vykládat široce, takže zahrne i osoby, které jsou sympatizanty dané skupiny nebo k ní mají bližší vztah.

Dále shodně jako u genocidia může být úmysl pozitivní nebo negativní. Útok pachatele jen proti nesrbskému obyvatelstvu právě z důvodu jejich národnostní příslušnosti prokazuje negativní diskriminační úmysl.¹⁷¹

K trestnosti pronásledování nestačí, pokud si je pachatel pouze vědom toho, že jedná diskriminačně, pachatel musí mít přímo úmysl diskriminovat, aby se dopustil zločinu pronásledování.¹⁷² Úmysl diskriminovat příslušníky jiné skupiny nemusí být primárním úmyslem

---

¹⁷⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kupreskič ze dne 14. ledna 2000 ze dne bod 636

¹⁷¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001 ze dne bod 195

¹⁷² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Vasiljevič ze dne 29. listopadu 2002 ze dne bod 248

pachatele, postačí, pokud se bude jednat o jeden z jeho významných úmyslů.¹⁷³

V soudní praxi bylo sporné, zda je k trestnosti pronásledování nutné, aby vznikl nějaký diskriminační následek. V případě Kvočka tribunál rozhodl, že se nevyžaduje existence diskriminačního následku, nicméně v případě Krnojelač tribunál s tímto závěrem polemizoval a přijal názor, že k trestnosti pronásledování musí tento následek vzniknout. Opačný názor by vedl k tomu, že pachatel by byl odsouzen za pronásledování, aniž by někdo byl fakticky pronásledován. Dalším argumentem tribunálu bylo, že by takto zanikl rozdíl od ostatních zločinů proti lidskosti, které chrání primárně osobnost člověka, bez ohledu na jeho příslušnost ke skupině.¹⁷⁴ Shodně rozhodl tribunál i v případě Vasiljevič.¹⁷⁵

Podle úpravy pronásledování ve Statutu Mezinárodního trestního soudu bude pronásledování trestné, pokud je spácháno v souvislosti s jiným zločinem proti lidskosti nebo jiným zločinem podle mezinárodního práva trestným podle tohoto statutu. V tomto případě se Statut Mezinárodního trestního soudu odchyluje od právního názoru Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, který

---

¹⁷³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krnojelač ze dne 15. března 2002 ze dne bod 435

¹⁷⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krnojelač ze dne 15. března 2002, bod 432

¹⁷⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Vasiljevič ze dne 29. listopadu 2002, bod 245

v případě Kupreskić rozhodl, že zločin pronásledování nemusí být spáchán v souvislosti s jinými zločiny podle mezinárodního práva.¹⁷⁶

4.16. Ostatní nelidské činy

Ostatní nelidské činy jsou zločinem proti lidskosti podle ustanovení článku 5 písm. i) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Jsou trestné rovněž podle ostatních statutů, ať již jde o článek 3 písm. i) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu nebo článek 7 odst. 1 písm. k) Statutu Mezinárodního trestního soudu.

Ostatní nelidské činy představují jakousi zbytkovou kategorii zločinů proti lidskosti, která má zahrnovat veškeré zločiny proti lidskosti nespádající pod výslovně vyjmenované druhy zločinů. Kategorie ostatních nelidských činů je úmyslně formulována obecně, aby bylo eliminováno riziko, že nebude možné podřadit určité zločiny pod vymezené, výslovně vyjmenované druhy zločinů.

Podle rozhodnutí tribunálu v případě Vasiljević do kategorie ostatních nelidských činů spadá zločin, který splňuje následující charakteristiku:

- a) jednání nebo opomenutí obdobné závažnosti jako ostatní výslovně vyjmenované zločiny proti lidskosti;
- b) jednání nebo opomenutí způsobuje vážné psychické nebo fyzické zranění nebo utrpení nebo představuje vážný útok na lidskou důstojnost; a
- c) jednání nebo opomenutí je provedeno úmyslně pachatelem nebo osobou, za jejichž jednání nese trestní odpovědnost.¹⁷⁷

---

¹⁷⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kupreskić ze dne 14. ledna 2000, bod 580

Závažnost jednání a jím vyvolaného utrpení nebo zranění je nutné posuzovat na individuální bázi s přihlédnutím k celkovým souvislostem případu, věku a zdravotnímu stavu napadeného a k následkům jednání pachatele na fyzický a psychický stav napadeného.

Subjektivní stránka zločinu je naplněna, jestliže pachatel buď přímo měl v úmyslu způsobit vážné psychické nebo fyzické zranění nebo utrpení nebo provést vážný útok na lidskou důstojnost, anebo pokud pachatel věděl, že jeho jednání nebo opomenutí pravděpodobně povede k vážnému psychickému nebo fyzickému zranění nebo utrpení nebo k vážnému útoku na lidskou důstojnost a byl s tím srozuměn.

Do kategorie ostatních nelidských činů patří zmrzačení („*mutilation*“), nelidské a ponižující zacházení, donucení ženy se svléci na veřejnosti nebo veřejně nahá předvádět gymnastické cviky, bytí a další případy násilí, nebo nucená prostituce.¹⁷⁸

V případě Jelisič tribunál judikoval, že nelidské zacházení podle článku 5 Statutu odpovídá krutému zacházení podle článku 3 Statutu a že termín nelidské zacházení má stejný právní význam jako kruté zacházení.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Vasiljevič ze dne 29. listopadu 2002, bod 234

¹⁷⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 208

¹⁷⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 52

Zdá se, že zločin spadající do kategorie ostatních nelidských činů je možné spáchat nejen proti člověku, ale i proti majetku, protože jeho zničení nebo krádež může vyvolat psychickou újmu na straně dotčené osoby.

Na druhou stranu není možné spáchat tento zločin proti zemřelému, nýbrž jen proti živé osobě. V případě, že dojde k určitým útokům proti mrtvému tělu, ať již například ve formě kanibalismu nebo zohavení, může být takové jednání trestné jako válečný zločin.¹⁸⁰

---

¹⁸⁰ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadić, ze dne 15. července 1999, bod 748

5. VÁLEČNÉ ZLOČINY

5.1. Válečné zločiny ve Statutu

Válečné zločiny jsou ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii rozděleny do dvou skupin, které jsou uvedeny v jeho článku 2 a 3.

První kategorii válečných zločinů je možné označit jakožto porušení ženevského humanitárního práva. Tyto zločiny jsou obsahem článku 2 Statutu, který trestá závažná porušení („grave breaches“) Ženevských úmluv o ochraně obětí války z roku 1949. Dle tohoto ustanovení jsou válečným zločinem následující jednání, jejichž prostřednictvím pachatel útočí na osoby nebo majetek chráněný podle Ženevských úmluv:

- c) úmyslné usmrcení;
- d) mučení nebo nelidské zacházení, včetně biologických pokusů;
- c) úmyslné způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví;
- d) rozsáhlé ničení nebo přivlastnění majetku, jež není ospravedlněno válečnou nutností a je prováděno protiprávně a svévolně;
- e) donucení válečného zajatce nebo civilní osoby ke službě v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti;
- f) úmyslné zkrácení válečného zajatce nebo civilní osoby na právu na spravedlivé a řádné soudní řízení;
- g) protiprávní deportace nebo přesídlení civilní osoby nebo její protiprávní věznění;

h) brání civilních osob jako rukojmí." ¹⁸¹

Druhá kategorie válečných zločinů postihuje porušení haagského práva vedení války. Tyto zločiny jsou vymezeny ve Statutu v jeho článku 3, který je nazván porušení zákonů a obyčejů války. Statut výslovně uvádí v demonstrativním výčtu za válečný zločin následující jednání:

- a) použití otravných zbraní nebo jiných zbraní vyvolávajících zbytečné utrpení;
- b) svévolné ničení měst nebo vesnic nebo jejich pustošení, které nelze ospravedlnit vojenskou nutností;
- c) napadení nebo bombardování jakýmkoli prostředky nebráněných měst, vesnic, obydlí nebo budov;
- d) zabránění nebo zničení nebo úmyslné poškození zařízení určených pro náboženství, charitu a výchovu, umění a vědu, historických památek a uměleckých a vědeckých děl;
- e) plnění veřejného a soukromého majetku. ¹⁸²

---

¹⁸¹ The International Tribunal shall have the power to prosecute persons committing or ordering to be committed grave breaches of the Geneva Conventions of 12 August 1949, namely the following acts against persons or property protected under the provisions of the relevant Geneva Convention:

- (a) wilful killing;
- (b) torture or inhuman treatment, including biological experiments;
- (c) wilfully causing great suffering or serious injury to body or health;
- (d) extensive destruction and appropriation of property, not justified by military necessity and carried out unlawfully and wantonly;
- (e) compelling a prisoner of war or a civilian to serve in the forces of a hostile power;
- (f) wilfully depriving a prisoner of war or a civilian of the rights of fair and regular trial;
- (g) unlawful deportation or transfer or unlawful confinement of a civilian;
- (h) taking civilians as hostages.

Jelikož se Ženevské úmluvy z roku 1949 týkají ochrany obětí *mezinárodního* ozbrojeného konfliktu, je možné spáchat závažné porušení Ženevských úmluv jen v rámci mezinárodního konfliktu.

Naproti tomu článek 3. Statutu podle rozhodnutí tribunálu postihuje porušení zákonů a obyčejů války bez ohledu na to, zda k tomuto jednání došlo v rámci mezinárodního či jiného („*non-international*“) ozbrojeného konfliktu.¹⁸³ Článek 3 je tak potenciálně použitelný v širším okruhu situací. Podobně tribunál judikoval, že s ohledem na demonstrativní výčet jednotlivých jednání trestných podle článku 3. Statutu, je tento článek jakýmsi zbytkovým ustanovením („*umbrella rule*“),¹⁸⁴ dle kterého jsou subsidiárně postižitelné jakákoli porušení mezinárodního humanitárního práva. Označení článku 3 Statutu by sice naznačovalo, že jsou podle něj postižitelná jen porušení zákonů

---

¹⁸² “The International Tribunal shall have the power to prosecute persons violating the laws or customs of war. Such violations shall include, but not be limited to:
(a) employment of poisonous weapons or other weapons calculated to cause unnecessary suffering;
(b) wanton destruction of cities, towns or villages, or devastation not justified by military necessity;
(c) attack, or bombardment, by whatever means, of undefended towns, villages, dwellings, or buildings;
(d) seizure of, destruction or wilful damage done to institutions dedicated to religion, charity and education, the arts and sciences, historic monuments and works of art and science;
(e) plunder of public or private property.”

¹⁸³ Rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii o příslušnosti ve věci Tadić ze dne 10. srpna 1995, body 57 – 74

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/ictv/tadic/trialc2/decision-e/100895.htm>

¹⁸⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Furundžija ze dne 10. prosince 1998, bod 133

a obyčejů války, konkrétně porušení IV. Haagské úmluvy z roku 1907,¹⁸⁵ nicméně dle aplikační praxe tribunálu je možné podle článku 3 postihnout jak jednání v rozporu s haagským právem, tak i jednání v rozporu s mezinárodním humanitárním právem. Výjimkou budou jen závažná porušení Ženevských úmluv, jelikož ta jsou postižitelná podle článku 2 Statutu.¹⁸⁶

S ohledem na výše uvedený princip tzv. *umbrella rule* judikoval tribunál v případě Kunarač, že jakékoli vážné porušení kterékoli normy mezinárodního humanitárního práva může být potenciálně považováno za válečný zločin podle ustanovení článku 3 Statutu, a to za předpokladu, že budou splněny následující předpoklady aplikovatelnosti této normy:

- a) jednání pachatele musí být v rozporu s určitou normou mezinárodního humanitárního práva;
- b) norma je součástí obyčejového nebo smluvního mezinárodního práva;
- c) porušení normy musí být závažné, což znamená, že musí jít o porušení normy chránící důležité hodnoty a současně porušení normy má závažné důsledky pro postiženého;
- d) porušení normy musí mít za následek individuální trestní odpovědnost pachatele.¹⁸⁷

---

¹⁸⁵ IV. Haagská úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní a její příloha Řád války pozemní ze dne 18. října 1907 je výsledkem II. Haagské mírové konference, v textu dále jen jako „IV. Haagská úmluva“

¹⁸⁶ Šturma P., Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002, str. 90

¹⁸⁷ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 66

Z tohoto důvodu je postižitelné podle článku 3 Statutu i například mučení nebo útoky proti osobní důstojnosti („*outrages upon personal dignity*“) včetně znásilnění, i když žádný z těchto činů není výslovně vyjmenován mezi jednáními postižitelnými podle tohoto ustanovení.

Pro úplnost je nutné uvést, že rozdělení válečných zločinů do dvou kategorií a dvou ustanovení Statutu se neopakuje ani ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ani ve Statutu Mezinárodního trestního soudu.

Podle Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu jsou porušení mezinárodního humanitárního práva výslovně trestná v případě vnitrostátního konfliktu. Válečné zločiny jsou uvedeny ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu v jeho článku 4 pod označením Porušení článku 3 společného Ženevským úmluvám a Dodatkového protokolu II. Válečné zločiny jsou i zde uvedeny jen demonstrativním výčtem.

Co se týče válečných zločinů upravených ve Statutu Mezinárodního trestního soudu, ty jsou rozděleny na válečné zločiny v mezinárodních ozbrojených konfliktech a válečné zločiny ve vnitrostátních ozbrojených konfliktech.

Válečné zločiny v mezinárodních ozbrojených konfliktech jsou trestné jednak podle článku 8 odst. 2 písm. a), které postihuje závažné porušení Ženevských úmluv z roku 1949, a jednak podle článku 8 odst. 2 písm. b), které sankcionuje ostatní závažné porušení zákonů a obyčejů vedení mezinárodního ozbrojeného konfliktu.

Válečné zločiny ve vnitrostátních ozbrojených konfliktech jsou trestné jednak podle článku 8 odst. 2 písm. c), které postihuje závažné porušení článku 3 společného všem čtyřem Ženevským úmluvám z roku 1949, a jednak podle článku 8 odst. 2 písm. e), které

sankcionuje ostatní závažné porušení zákonů a obyčejů vedení vnitrostátního ozbrojeného konfliktu.

Válečné zločiny jsou ve Statutu Mezinárodního trestního soudu uvedeny taxativním výčtem, který není možné dále rozšiřovat.

5.2. Obecné předpoklady zločinů podle článku 2 Statutu

Podle článku 2 Statutu postihuje tribunál pro bývalou Jugoslávii závažná porušení Ženevských úmluv z roku 1949. Předpokladem pro postih pachatele je splnění následujících podmínek:

- a) ozbrojený konflikt;
- b) vztah mezi tímto konfliktem a zločinem pachatele;
- c) ozbrojený konflikt je mezinárodní;
- d) osoby nebo majetek postižené zločinem pachatele jsou chráněné podle Ženevských úmluv.¹⁸⁸

5.3. Ozbrojený konflikt

Základním předpokladem pro možnou aplikaci zločinů podle článku 2 Statutu je existence ozbrojeného konfliktu. Tato podmínka se považuje podle rozhodnutí Kunarač za splněnou, kdykoli dojde k použití ozbrojené síly jedním státem proti jinému, nebo v případě dlouhotrvajícího („*protracted*“) ozbrojeného násilí mezi vládními jednotkami a vojensky organizovanými skupinami nebo mezi takovými skupinami navzájem v rámci státu.¹⁸⁹

---

¹⁸⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič, 31. března 2003, bod 176

¹⁸⁹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 56

Závažné porušení Ženevských úmluv může být spácháno v průběhu ozbrojeného konfliktu, tedy kdykoli od jeho zahájení až do doby uzavření míru, nebo v případě vnitrostátního konfliktu až do dosažení jeho mírového řešení.¹⁹⁰

5.4. Vztah mezi ozbrojeným konfliktem a zločinem pachatele

Prokurátor je povinen v rámci dokazování zločinu pachatele prokázat i existenci vztahu mezi tímto zločinem a probíhajícím ozbrojeným konfliktem. To nicméně neznamena, že by bylo nutné prokazovat, že zločin byl spáchán v místě, kde v daný čas skutečně probíhal ozbrojený konflikt mezi nepřátelými stranami. K odpovědnosti pachatele postačí, pokud jeho zločin měl úzký vztah k ozbrojenému konfliktu, který v daný čas probíhal na jiném místě ovládaném stranami konfliktu.¹⁹¹

5.5. Mezinárodní ozbrojený konflikt

Mezinárodní konflikt je obecně podle tradičního výkladu konflikt, který se odehrává mezi dvěma či více státy. Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii v rozhodnutí Tadič zvolil extenzivní výklad mezinárodního konfliktu, respektive vyložil, jak se původně vnitrostátní konflikt transformuje na mezinárodní. Dle rozhodnutí tribunálu se vnitrostátní konflikt může považovat za mezinárodní za splnění následujícího předpokladu:

---

¹⁹⁰ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadič, ze dne 15. června 1999, bod 70

¹⁹¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordić, ze dne 26. února 2001, bod 32
Podobně prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 69

- a) jiný stát zasáhne do průběhu konfliktu prostřednictvím svých sil; nebo
- b) určití účastníci konfliktu jednají v zájmu takového státu.¹⁹²

K posouzení otázky, zda určití účastníci konfliktu, typicky příslušníci ozbrojených sil, jednají v zájmu jiného státu se používá test všeobecné kontroly („*overall control*“)¹⁹³ V rámci tohoto hodnocení je nutné posoudit všechny aspekty vykonávané kontroly, aby bylo možné posoudit, zda byl naplněn potřebný stupeň kontroly.¹⁹⁴

K prokázání existence všeobecné kontroly nepostačí jen to, že určitý stát finančně podporuje vojenské oddíly, milice nebo paravojenské jednotky, které se účastní ozbrojeného konfliktu. Nepostačí samo o sobě ani to, že jim tento stát poskytuje vojenský materiál a zbraně nebo jim poskytuje vojenský výcvik. K prokázání existence všeobecné kontroly cizího státu nad vojenskými či paravojenskými jednotkami je nutné, aby vedle potenciální finanční podpory, vojenského materiálu a výcviku, se tento stát účastnil organizace, koordinace nebo plánování vojenských operací.¹⁹⁵ Potom jednání takto kontrolovaných vojenských jednotek je možné považovat za jednání *de facto* orgánu cizího státu, tyto jednotky budou jednat

---

¹⁹² Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadić, ze dne 15. června 1999, bod 84

¹⁹³ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadić, ze dne 15. června 1999, bod 146

¹⁹⁴ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Aleksovski, ze dne 24. března 2000, bod 145

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/aleksovski/appeal/judgement/index.htm>

¹⁹⁵ Postačí obecné vojenské řízení, není nutné, aby tento stát řídil každou vojenskou operaci, vybíral cíle nebo dával rozkazy.

v zájmu cizího státu, a proto bude mít ozbrojený konflikt mezinárodní povahu.¹⁹⁶

V rámci Bosny a Hercegoviny došlo zejména v první polovině devadesátých let minulého století k ozbrojenému konfliktu mezi oddíly bosenských Muslimů, Chorvatů a Srbů. Chorvatské oddíly byly podporovány Chorvatskem, naproti tomu oddíly bosenských Srbů požívaly podpory ze strany Miloševićovy Federální republiky Jugoslávie.

Povaha konfliktu mezi bosenskými Muslimy a bosenskými Chorvaty na území Bosny a Hercegoviny byla předmětem posouzení tribunálu v několika případech.

Vzhledem k výše uvedeným podmínkám, při jejichž splnění je možné považovat konflikt za mezinárodní, musel tribunál posoudit následující:

- a) zda zasáhl jiný stát do průběhu konfliktu prostřednictvím svých sil; vzhledem k situaci v Bosně a Hercegovině jde o otázku, zda Chorvatsko zasáhlo do konfliktu svými vojenskými jednotkami; alternativně
- b) zda určití účastníci konfliktu jednali v zájmu takového státu a pod jeho všeobecnou kontrolou; tedy vzhledem ke konfliktu v Bosně, zda určité osoby v Bosně a Hercegovině jednali v zájmu a pod kontrolou Chorvatska.

Podle rozhodnutí Rajič tribunál vzal za prokázané, že chorvatské ozbrojené síly se přímo zapojily do bojů na straně bosenských Chorvatů v Bosně a Hercegovině. Pět až sedm tisíců chorvatských vojáků bojovalo ve střední a jižní Bosně proti bosenské vládě hájící

---

¹⁹⁶ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadič, ze dne 15. června 1999, bod 137

zájmy bosenských Muslimů. Přímé zapojení chorvatských oddílů do ozbrojeného konfliktu v Bosně a Hercegovině by samo o sobě postačilo k charakteristice konfliktu mezi bosenskými Muslimy reprezentovanými bosenskou vládou a bosenskými Chorvaty jakožto mezinárodního ozbrojeného konfliktu mezi Bosnou a Hercegovinou na straně jedné a Chorvatskem na straně druhé.¹⁹⁷

Kromě přítomnosti chorvatských oddílů v Bosně měl tribunál za prokázané i splnění druhé z alternativních podmínek pro charakteristiku vnitrostátního konfliktu jako mezinárodního. Tou je prokázání existence všeobecné kontroly Chorvatska nad politickými a vojenskými strukturami bosenských Chorvatů, zejména nad Chorvatskou radou obrany („*Croatian Defence Council*“, známé pod chorvatskou zkratkou „*HVO*“).¹⁹⁸

Jelikož tribunál pro bývalou Jugoslávii prokázal jak přímé zapojení chorvatských oddílů, tak i kontrolu nad orgány bosenských Chorvatů, je možné shrnout, že existoval mezinárodní ozbrojený konflikt mezi Bosnou a Hercegovinou na straně jedné a Chorvatskem na straně druhé.

Rovněž při posouzení, zda je možné konflikt mezi bosenskými Muslimy a bosenskými Srby v rámci Bosny a Hercegoviny hodnotit jako mezinárodní ozbrojený konflikt, postupoval tribunál pro bývalou Jugoslávii podle výše zmíněných kritérií.

---

¹⁹⁷ Přezkoumání obvinění u Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Rajič ze dne 13. září 1996, body 13 – 32

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/rajic/trialc2/decision-e/60913612.htm>

¹⁹⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, body 83 – 123

V případě Tadić tribunál vzal za prokázané, že armáda bosenských Srbů byla pod všeobecnou kontrolou Jugoslávské federativní republiky (v té době složené ze Srbska a Černé Hory). Kontrola se projevovala zejména obecným vedením, koordinací a dozorem nad operacemi prováděnými jednotkami bosenských Srbů v Bosně a Hercegovině. Kromě toho Jugoslávie podporovala bosenské Srby i finančně a logisticky. Vzhledem k tomu, že jednotky bosenských Srbů jednaly v zájmu a pod kontrolou Jugoslávské federální republiky, čímž tento stát zasahoval do vnitřního sporu v Bosně a Hercegovině, ozbrojený konflikt mezi bosenskými Srby a bosenskými Muslimy je možné považovat za mezinárodní ozbrojený konflikt mezi Bosnou a Hercegovinou na straně jedné a Jugoslávskou federální republikou na straně druhé.¹⁹⁹

5.6. Osoby nebo majetek chráněné podle Ženevských úmluv

Ženevské úmluvy na ochranu obětí války byly sjednány na diplomatické konferenci konané v Ženevě od 21. dubna do 12. srpna 1949. Každá ze čtyř Ženevských úmluv poskytuje ochranu jinému okruhu osob.

Těmito úmluvami jsou:

- a) I. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných v polních armádách;²⁰⁰
- b) II. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a ztroskotaných ve válce námořní;²⁰¹

---

¹⁹⁹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadić, ze dne 15. června 1999, body 156 – 162

²⁰⁰ Text úmluvy lze najít na následujícím odkazu na internetu:
http://cs.wikisource.org/wiki/Prvn%C3%AD_%C5%BDenevsk%C3%A1_%C3%BAmluva_o_ochran%C4%9B_ob%C4%9Bt%C3%AD_v%C3%A1lky

²⁰¹ Text úmluvy lze najít na následujícím odkazu na internetu:

- c) III. Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci,²⁰² a
- d) IV. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války.²⁰³

Podle IV. Ženevské úmluvy jsou chráněnými osobami civilisté, kteří se během ozbrojeného konfliktu dostanou do moci té strany konfliktu, jejíž národnost tito civilisté nemají.

Podle rozhodovací praxe tribunálu pro bývalou Jugoslávii se nicméně v případě konfliktu v bývalé Jugoslávii příliš neuplatní kritérium národnosti jako v klasických mezinárodních konfliktech mezi dvěma či více existujícími státy. V případě konfliktu v Jugoslávii šlo o etnický konflikt, v jehož rámci vznikaly jednotlivé státy, a proto bude primárně rozhodující etnický původ.²⁰⁴

Z tohoto důvodu i tribunál rozhodl, že chráněnými osobami jsou i ti, kteří mají stejnou národnost jako pachatel zločinu za předpokladu odlišného etnického původu. Opačný závěr, tedy že by stejná národnost pachatele a jeho oběti znamenala neposkytnutí ochrany

---

http://cs.wikisource.org/wiki/Druh%C3%A1_%C5%BDenevsk%C3%A1_%C3%BAmluva_o_ochran%C4%9B_ob%C4%9Bt%C3%AD_v%C3%A1lky

²⁰² Text úmluvy lze najít na následujícím odkazu na internetu:

http://cs.wikisource.org/wiki/T%C5%99et%C3%AD_%C5%BDenevsk%C3%A1_%C3%BAmluva_o_ochran%C4%9B_ob%C4%9Bt%C3%AD_v%C3%A1lky

²⁰³ Text úmluvy lze najít na následujícím odkazu na internetu:

http://cs.wikisource.org/wiki/%C4%8Ctvr%C3%A1_%C5%BDenevsk%C3%A1_%C3%BAmluva_o_ochran%C4%9B_ob%C4%9Bt%C3%AD_v%C3%A1lky

²⁰⁴ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadić, ze dne 15. června 1999, body 166 –169

Ženevskými úmluvami, by byla v rozporu se smyslem a účelem Ženevských úmluv.²⁰⁵

K tomu, aby se chráněné osoby dostaly do moci nepřátelské strany, není nutné, aby již byly touto stranou zajaty nebo uvězněny. Zcela postačí, pokud se ocitnou na území kontrolovaném touto stranou.²⁰⁶

Počínaje rokem 1950 se Jugoslávie stala smluvní stranou Ženevských úmluv a od roku 1979 i dvou dodatkových protokolů.

Federální republika Jugoslávie složená ze Srbska a Černé Hory jakožto nástupnický stát bývalé Jugoslávie byla vázána jejími smluvně převzatými mezinárodními závazky včetně Ženevských úmluv.

Chorvatsko již v roce 1991 prohlásilo, že je vázáno mezinárodními smluvními závazky převzatými bývalou Jugoslávií do roku 1991. Formálně Chorvatsko přistoupilo k Ženevským úmluvám a dodatkovým protokolům v květnu 1992, a to bez výhrad.

I Bosna a Hercegovina deklarovala v roce 1992, že je vázána mezinárodními smluvními závazky bývalé Jugoslávie včetně Ženevských úmluv a dodatkových protokolů. Ve svém oficiálním prohlášení z 22. července 1992 souhlasila Bosna a Hercegovina s dodržováním norem mezinárodního práva regulující průběh ozbrojených konfliktů.²⁰⁷

---

²⁰⁵ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 20. února 2001, body 81 – 84. Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu: <http://www.un.org/icty/celebici/appeal/judgement/index.htm>

²⁰⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič, 31. března 2003, bod 208

²⁰⁷ Podrobně k problematice vázanosti jednotlivých nástupnických států Ženevskými úmluvami viz publikace Bassiouni, Manikas, *The Law of the*

Níže jsou uvedeny zločiny, které jsou válečnými zločiny podle článku 2 Statutu:

5.7. Úmyslné usmrcení

Úmyslné usmrcení je válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. a) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Uvedený zločin lze stíhat i podle článku 4 písm. a) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je úmyslné usmrcení válečným zločinem jak podle článku 8 odst. 2(a) písm. i) pro mezinárodní ozbrojené konflikty, tak podle článku 8 odst. 2(c) písm. i) pro vnitrostátní konflikty.

V případě válečného zločinu úmyslného usmrcení pachatel způsobí smrt jiného, ať již konáním nebo opomenutím, a to jakýmkoli způsobem. Prokurátor musí v řízení prokázat, že smrt oběti byla významnou měrou způsobena jednáním pachatele.²⁰⁸ Obdobně v případě Blaskič tribunál vyžaduje příčinnou souvislost, dle které je smrt oběti následkem jednání pachatele.²⁰⁹

Subjektivní stránkou (*mens rea*) tohoto zločinu je úmysl, jak již ostatně název zločinu napovídá. Úmysl pachatele směřuje

---

International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, Transnational Publishers, 1996, str. 499 – 507

²⁰⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 229

²⁰⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 153

k usmrcení oběti nebo ke způsobení těžké újmy na zdraví, přičemž je rozumné předpokládat, že pachatel si musel být vědom toho, že jeho útok pravděpodobně povede ke smrti oběti.²¹⁰

V konkrétním případě Čelebići dospěl tribunál pro bývalou Jugoslávii k závěru, že skutková podstata zločinu úmyslného usmrcení je naplněna tím, že pachatel po delší dobu těžce bije starou osobu, po čemž ji opustí bez lékařského ošetření navzdory riziku, že napadená osoba zemře. Jelikož napadený skutečně zemřel, odsoudil tribunál pachatele pro válečný zločin úmyslného usmrcení.²¹¹

Znaky skutkové podstaty zločinu úmyslného usmrcení podle článku druhého statutu jsou vykládány Mezinárodním tribunálem pro Jugoslávii shodně jako skutková podstata vraždy jako zločinu proti lidskosti. Rozdíl, který odlišuje úmyslné usmrcení jakožto válečný zločin od vraždy jako zločinu proti lidskosti, spočívá ve spáchání vraždy v rámci masového nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu, naproti tomu úmyslné usmrcení je spácháno na osobě chráněné podle některé ze Ženevských úmluv.

5.8. Mučení

Mučení je válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. b) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Mučení není výslovně uvedeno v demonstrativním výčtu válečných zločinů uvedených ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu.

---

²¹⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 153

²¹¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalić známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, body 842 – 845
Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/celebici/trialc2/judgement/index.htm>

Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je mučení válečným zločinem jak podle článku 8 odst. 2(a) písm. ii) pro mezinárodní ozbrojené konflikty, tak podle článku 8 odst. 2(c) písm. i) pro vnitrostátní konflikty.

Mučení je možné postihnout v návaznosti na další okolnosti konkrétného případu jako závažné porušení Ženevských úmluv podle článku 2 Statutu, jako vážné porušení mezinárodního humanitárního práva podle článku 3 Statutu, jako zločin proti lidskosti nebo dokonce jako zločin genocidia.

Zločin mučení je spáchán dle současné rozhodovací praxe Mezinárodního tribunálu pro Jugoslávii při naplnění následujících znaků skutkové podstaty:

- d) pachatel svým jednáním nebo opomenutím působí mučenému silnou fyzickou nebo psychickou bolest nebo utrpení;
- e) jednání nebo opomenutí pachatele musí být úmyslné;
- f) pachatel se svým jednáním nebo opomenutím snaží získat určitou informaci nebo přiznání mučeného nebo třetí osoby, nebo je trestá, zastrašuje, diskriminuje nebo je donucuje k určitému jednání.²¹²

Co se týče intenzity oné silné fyzické nebo psychické bolesti, nelze stanovit obecně určitou hranici, od které by se jednalo o mučení. Při rozhodování, zda pachatel svým jednáním způsobil oběti fyzickou nebo psychickou bolest potřebné intenzity, bude nutné individuální posouzení každého konkrétního případu.

---

²¹² Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 142

Případná bolest či utrpení, které by vzniklo následkem uložení zákonné sankce, by samozřejmě nebylo možné hodnotit jako zločin mučení. Nicméně otázku zákonnosti sankce bude nutné hodnotit z pozice mezinárodního práva a nikoli vnitrostátního práva.

Tribunál opakovaně judikoval, že znásilnění pro bolest a utrpení, které jsou s ním pojmově spojeny, dosahuje úrovně mučení a je jako takové postižitelné.²¹³

Pro bližší charakteristiku zločinu mučení odkazují na kapitolu věnovanou mučení v rámci zločinů proti lidskosti.

5.9. Nelidské zacházení

Nelidské zacházení je válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. b) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Nelidské zacházení není výslovně uvedeno v demonstrativním výčtu válečných zločinů uvedených ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je nelidské zacházení válečným zločinem podle článku 8 odst. 2(a) písm. ii).

Není náhodou, že nelidské zacházení je uváděné společně s mučením. Obecně je možné považovat mučení za nejzávažnější formu nelidského zacházení. Z tohoto důvodu bude možné veškeré kruté zacházení s chráněnými osobami, které by nedosáhlo intenzity a závažnosti mučení nebo kde by chyběl důvod mučení (zastřít,

---

²¹³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, body 475 – 493 obdobně Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Furundžija ze dne 10. prosince 1998, body 163 – 171

trestat obět, donutit ji k přiznání a podobně) považovat za nelidské zacházení.²¹⁴

Nelidské zacházení lze charakterizovat jako úmyslné jednání, které je možné spáchat konáním nebo opomenutím a které

- a) působí oběti silnou fyzickou nebo psychickou bolest nebo utrpení;
- b) představuje závažný útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka nebo jeho zdraví;
- c) je v rozporu se základními pravidly lidského zacházení, zejména jde-li o útok na lidskou důstojnost.²¹⁵

V rozhodnutí Blaskič dospěl tribunál k závěru, že zločin nelidského zacházení naplňují veškerá jednání, která jsou v rozporu se základními principy humanity, zejména ta, která představují útok na lidskou důstojnost. Nelidské zacházení představuje kategorii, do které je možné subsidiárně podřadit ostatní závažná porušení Ženevských úmluv.²¹⁶

Při posouzení, zda dané jednání pachatele je či není nelidské, není možné žádné zobecnění, ale je nutné individuálně posoudit jednání a jeho následky v každém konkrétním případě.

---

²¹⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Furundžija ze dne 10. prosince 1998, body 179 – 180

²¹⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, body 543 – 558

²¹⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 154 – 155

V případě *Aleksovski* rozhodl tribunál, že skutková podstata zločinu nelidského zacházení není naplněna v případě, kdy váleční zajatci drženi v zajateckém táboře trpí nedostatkem jídla a lékařské péče, pokud v celé oblasti existuje v důsledku ozbrojeného konfliktu srovnatelný stav, tzn. i ostatní osoby trpí nedostatkem jídla a lékařské péče, a pokud tento nedostatek není ve vztahu k válečným zajatcům následkem úmyslného jednání pachatele.²¹⁷

Naopak zločin nelidského zacházení je možné shledat v případě, kdy jsou váleční zajatci úmyslně drženi v podmínkách, majících za následek jejich utrpení. Jako další příklad zločinu nelidského zacházení je možné uvést použití válečných zajatců jako lidských štítů nebo situaci, kdy jsou zajatci nuceni kopat zákopy v prostoru mezi nepřátelenskými silami, přičemž jsou v obou případech vystaveni nebezpečí smrti.²¹⁸

Zločin nelidského zacházení lze spáchat i proti zemřelému. V případě, že dojde k určitým útokům proti mrtvému tělu, například ve formě kanibalismu, jeho zohavení nebo odepření řádného pohřbení, bylo by takové jednání v rozporu s principem respektu k lidské bytosti po její smrti a z tohoto důvodu může být takové jednání trestné jako válečný zločin.²¹⁹

---

²¹⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci *Aleksovski* ze dne 25. června 1999, body 212 – 221

Uvedené rozhodnutí je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/aleksovski/trial/judgement/index.htm>

²¹⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci *Blaskič* ze dne 3. března 2000, body 700 – 713

²¹⁹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci *Tadič*, ze dne 15. července 1999, bod 748

V případě zločinu nelidského zacházení jedná pachatel tohoto zločinu v úmyslu ponížít svou oběť. Diskriminační úmysl nicméně není součástí skutkové podstaty tohoto zločinu, a proto jej v řízení před tribunálem prokurátor nemusí prokazovat.²²⁰

5.10. Biologické pokusy

Biologické pokusy jsou válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. b) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Biologické pokusy nejsou výslovně uvedeny v demonstrativním výčtu válečných zločinů ve statutu mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu jsou biologické pokusy válečným zločinem podle článku 8 odst. 2(a) písm. ii).

Biologické pokusy jsou formou nelidského zacházení, které je závažným porušením Ženevských úmluv.

Biologické pokusy je možné charakterizovat následujícími znaky:

- a) pachatel vystaví oběť určitému biologickému pokusu;
- b) pokus vážně ohrozí fyzický nebo psychický stav oběti nebo její integritu;
- c) pokus nemá léčebný význam a není ani odůvodněn zdravotním stavem oběti, ani není prováděn v jejím zájmu.²²¹

Právní problematika biologických pokusů nebyla detailně řešena žádným z rozhodnutí vydaných Mezinárodním tribunálem pro bývalou Jugoslávii a ani rwandským tribunálem.

---

²²⁰ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Aleksovski, ze dne 24. března 2000, body 18 – 28

²²¹ Dörmann K., *Elements of War Crimes under Rome Statute of the International Criminal Court*, Cambridge University Press, 2001, str. 70

5.11. Úmyslné způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. c) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Obdobné ustanovení je uvedeno v článku 4 písm. a) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je úmyslné způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví válečným zločinem jak podle článku 8 odst. 2(a) písm. iii) pro mezinárodní ozbrojené konflikty, tak podle článku 8 odst. 2(c) písm. i) pro vnitrostátní konflikty.

V případě tohoto válečného zločinu půjde o úmyslné konání nebo opomenutí, které má za následek velké utrpení nebo vážnou tělesnou újmu nebo poruchu zdraví.²²²

Prokurátor v případě Aleksovski rozdělil skutkovou podstatu na dvě podle možných následků, kterými je dle jeho názoru buď způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví.

V případě velkého utrpení je nutné prokázat následující:

- a) pachatel se dopustil úmyslného jednání proti chráněné osobě;
- b) pachatel se dopustil jednání v úmyslu nezákonně způsobit velké utrpení;
- c) velké utrpení oběti skutečně nastalo a bylo následkem jednání pachatele.

---

²²² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, bod 511 podobně prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 156

V případě vážné tělesné újmy či poruchy zdraví je prokurátor dle svého názoru nucen prokázat následující:

- a) pachatel se dopustil úmyslného jednání proti chráněné osobě;
- b) pachatel se dopustil jednání v úmyslu nezákonně způsobit vážnou tělesnou újmu či poruchu zdraví;
- c) vážná tělesná újma či porucha zdraví oběti skutečně nastala a byla následkem jednání pachatele.²²³

V rozhodnutí Delalič nicméně tribunál pro bývalou Jugoslávii rozhodl, že se jedná o jedinou skutkovou podstatu s tím, že její dělení buď na velké utrpení nebo na vážnou tělesnou újmu či poruchu zdraví je příliš umělé. Jednotlivé následky mohou být způsobeny alternativně, takže může jít o vážné psychické nebo fyzické utrpení nebo o poruchu zdraví.²²⁴

Při interpretaci tohoto válečného zločinu se Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii zabýval i významem běžných adjektiv „velký“ („*great*“) a „vážný“ („*serious*“). Podle rozhodnutí tribunálu termín „velký“ znamená větší než průměrný ve velikosti, množství nebo intenzitě, naproti tomu termín „vážný“ je vymezen negativně jakožto nedrobný nebo nezanedbatelný.²²⁵

---

²²³ Obžaloba ve věci *Aleksovski*, kterou je možné najít na následujícím odkazu na internetu:

<http://www.un.org/icty/indictment/english/bla-ii951110e.htm>

²²⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci *Delalič* známé jako případ *Čelebići* ze dne 16. listopadu 1998, bod 511

²²⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci *Delalič* známé jako případ *Čelebići* ze dne 16. listopadu 1998, bod 510

Vážná tělesná újma nemusí být trvalá nebo neodstranitelná, nicméně intenzita způsobené újmy musí překračovat hranici dočasného ponižování oběti.²²⁶

Co se týče vztahu uvedeného závažného porušení Ženevských úmluv k ostatním blízkým zločinů, stojí za zmínku zejména vztah k mučení a k nelidskému zacházení.

Zločin úmyslného způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví se odlišuje od mučení tím, že se u něj nevyžaduje onen nedovolený důvod, pro který se pachatel dopouští mučení, ať už je to snaha oběť zastrašit, potrestat nebo donutit k přiznání.²²⁷ Pokud by se tedy pachateli jednání, kterým úmyslně působil jinému utrpení, nepodařilo prokázat zakázaný důvod jeho jednání, takže by nemohlo jít o mučení, mohl by být pachatel postižitelný podle tohoto ustanovení. Naproti tomu všechna jednání, která by naplnila skutkovou podstatu mučení, současně odpovídají i zločinu úmyslného působení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví.

Co se týče odlišnosti od zločinu nelidského zacházení, vyžaduje se pro odsouzení pachatele určitého jednání pro zločin úmyslného způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví, aby skutečně došlo k uvedenému následku. Pokud by k tomuto následku nedošlo nebo by následkem bylo porušení lidské

---

²²⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič, 31. března 2003, bod 343

²²⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, bod 511

důstojnosti, mohl by být pachatel odpovědný pro zločin nelidského zacházení.²²⁸

V případě Čelebići shledal tribunál pro bývalou Jugoslávii skutkovou podstatu tohoto zločinu naplněnou tím, že pachatelé vystavili zadržované osoby ve vězeňském táboře atmosféře teroru vyvolané jednak vraždami a zneužíváním zadržených a jednak nelidskými životními podmínkami způsobenými nedostatkem stravy, vody a lékařské péče.²²⁹

5.12. Rozsáhlé ničení nebo přivlastnění majetku, jež není ospravedlněno válečnou nutností a je prováděno protiprávně a svévolně

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. d) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Tento zločin není výslovně uveden v demonstrativním výčtu válečných zločinů ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je rozsáhlé ničení nebo přivlastnění majetku válečným zločinem podle článku 8 odst. 2(a) písm. iv).

V případě ničení nebo přivlastnění majetku musí být shodně splněno několik podmínek. Aby mohla být naplněna skutková podstata tohoto válečného zločinu, musí být ničení nebo přivlastnění majetku

---

²²⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordić, ze dne 26. února 2001, bod 245

²²⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalić známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, bod 1119

- a) rozsáhlé; viz níže, jak se vykládá tento termín u ničení majetku a jak u jeho přivlastnění;
- b) protiprávní; co je protiprávní, je nutné posoudit podle norem mezinárodního práva, zejména podle Ženevských úmluv a IV. Haagské úmluvy z roku 1907. Podle III. Ženevské úmluvy je zakázáno okupující straně ničit jakýkoli majetek ve vlastnictví soukromých osob, státu nebo subjektů veřejného práva, pokud to není z důvodu válečných operací zcela nezbytné;
- c) svévolné; svévolnost jednání se týká subjektivní stránky zločinu, které vždy musí být úmyslné; a
- d) není ospravedlněno válečnou nutností; jde o takové jednání, které není zcela nezbytné z důvodu provádění válečných operací.

Pro lepší výklad je dále tento zločin rozdělen dvou kapitol:

- 5.12.1 Zakázané ničení majetku; a
- 5.12.2 Zakázané přivlastnění majetku

5.12.1. Zakázané ničení majetku

Skutková podstata závažného porušení Ženevských úmluv spočívající v rozsáhlém ničení majetku je podle rozhodnutí Kordič naplněna alternativně v následujících dvou případech. Podle prvního z nich

- a) zničený majetek požívá obecně ochrany podle Ženevských úmluv, a to bez ohledu na to, zda se nachází na okupovaném území či jinde;
- b) pachatel jednal v úmyslu tento majetek zničit; a
- c) jeho zničení není ospravedlněno válečnou nutností.

Podle druhého z případů, kdy je naplněna skutková podstata tohoto válečného zločinu, musí být splněny tyto podmínky:

- a) zničený majetek požívá ochrany podle Ženevských úmluvy z důvodu, že se nachází na okupovaném území;
- b) majetek je ničen v rozsáhlém množství;
- c) pachatel jednal v úmyslu tento majetek zničit; a
- d) jeho zničení není ospravedlněno válečnou nutností.²³⁰

Ustanovení tohoto válečného zločinu chrání podle Ženevských úmluv dva druhy majetku:

- a) majetek, který se nachází na buď okupovaném území nebo jinde a který je chráněn všeobecně, jako jsou civilní nemocnice nebo vozidla lékařské pomoci;
- b) majetek, který se nachází na okupovaném území a jehož zničení není vyžadováno válečnou nutností.²³¹

Obecně se vyžaduje rozsáhlost ničení majetku, ať již jde o jakýkoli chráněný majetek, předpokládá se tedy řada útoků proti takovému majetku. V případě majetku uvedeného ad a) výše však může být podmínka rozsáhlosti naplněna ve výjimečných případech i jediným útokem za předpokladu jeho dostatečné intenzity. Jako příklad může sloužit bombardování civilní nemocnice,²³² což může být jediný útok uskutečněný během krátké doby, který ale bude dostatečně

---

²³⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 335 – 341

²³¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič, 31. března 2003, body 574 – 580

²³² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič, 31. března 2003, body 574 – 580

intenzivně porušovat chráněné hodnoty a z toho důvodu bude možné jeho pachatele sankcionovat podle tohoto válečného zločinu.

Je zakázáno jakékoli nedovolené ničení majetku bez ohledu na způsob jeho zničení. Lze si představit rozbourání, vypálení nebo vážné poškození budovy, pro které bude muset být napadená budova později stržena.

5.12.2. Zakázané přivlastnění majetku

Válečný zločin zakázaného přivlastnění majetku zahrnuje všechny situace, kdy určitá osoba – vlastník – je zbavena svého majetku nedobrovolně a proti své vůli v důsledku hrozby, zastrašování, nátlaku nebo za použití síly za takových okolností, kdy je donucena majetek vydat.

Přivlastněním se rozumí jakýkoli způsob nedovoleného získání věci jiného včetně krádeže.

Nedovolené přivlastnění majetku zahrnuje drancování („*pillage*“) a plenění („*plunder*“). V obou případech půjde o zakázané získání cizího majetku, ale odlišnost spočívá v tom, že drancování v tradičním výkladu v sobě zahrnuje i prvek násilí, který naproti tomu není nutně pojmovým znakem plenění.²³³

Pleněním se rozumí svévolné přivlastnění si soukromého majetku příslušníka nepřátelské strany v ozbrojeném konfliktu a nebo přivlastnění si veřejného majetku nepřátelského státu.²³⁴

---

²³³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, bod 591

²³⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 49

Zakotvení zločinu zakázaného přivlastnění majetku znamená všeobecný zákaz přivlastnění si jakéhokoli soukromého či veřejného majetku nepřátelské strany v ozbrojeném konfliktu. Vztahuje se jak na případy spáchané jednotlivými vojáky z důvodu jejich osobní snahy získat majetkový prospěch, tak na případy organizovaného drancování okupovaného území.²³⁵

Nedovolené přivlastnění si libovolného majetku je zakázané v jakékoli hodnotě, ale jako závažné porušení Ženevských úmluv je možné označit jen takový případ, který bude dostatečně rozsáhlé a které bude mít za následek závažný dopad pro toho, jehož majetek byl takto dotčen.²³⁶

Posouzení dostatečné úrovně závažnosti konkrétního případu bude nutné učinit na individuální bázi, neexistuje tedy žádná hranice, od jejíhož dosažení by automaticky šlo o válečný zločin.

Podle rozhodnutí Blaskič byl pachatel odsouzen vedle jiných zločinů i pro nedovolené přivlastnění majetku, kterého se pachatel dle názoru tribunálu dopustil tím, že ukradl napadenému šperky a hotovost v hodnotě dva tisíce západoněmeckých marek.²³⁷

---

²³⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, bod 590

²³⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, bod 1119

²³⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 424

5.13. Donucení válečného zajatce nebo civilní osoby ke službě v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. e) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Tento zločin není výslovně uveden v demonstrativním výčtu válečných zločinů ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je donucení osoby ke službě v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti válečným zločinem podle článku 8 odst. 2(a) písm. v) a rovněž podle článku 8 odst. 2(b) písm. xv).

Pachatel uvedeného válečného zločinu svým jednáním nutí příslušníka nepřátelské strany ke službě v ozbrojených silách pachatele, které vedou ozbrojený konflikt proti silám náležící ke stejné skupině jako donucená osoba.

Je zakázáno válečné zajatce a nebo civilní obyvatelstvo jakkoli donucovat ke službě v jim nepřátelských ozbrojených silách. Donucení může mít formu přímého jednání nebo jeho hrozby.

Služba v ozbrojených silách nepřátelské mocnosti může mít podobu buď aktivní účasti v bojích proti jednotkám země, ke které patří donucená osoba, nebo může mít podobu i jiné účasti ve službách nepřátelské mocnosti (např. služba v zásobování nepřátelských ozbrojených sil).

Naproti tomu je přípustné, aby příslušníci jedné strany prováděli mezi válečnými zajatci nábor dobrovolníků, kteří jsou ochotni bojovat proti vlastním silám.

5.14. Úmyslné zkrácení válečného zajatce nebo civilní osoby na právu na spravedlivé a řádné soudní řízení

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. f) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Obdobné ustanovení je možné nalézt v článku 4 písm. g) ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je úmyslné zkrácení práva na řádný proces válečným zločinem podle článku 8 odst. 2(a) písm. vi) pro mezinárodní ozbrojené konflikty a podle ustanovení 8 odst. 2(c) písm. iv) rovněž pro vnitrostátní konflikty.

Uvedený válečný zločin je spáchán tehdy, jestliže jeho pachatel úmyslně zkrátí právo napadeného na spravedlivé a řádné soudní řízení. Toto jednání může mít formu porušení některého z následujících práv zaručených Ženevskými úmluvami:

- a) právo obviněného být souzen nezávislým a nestranným soudem;
- b) právo obviněného být okamžitě informován o trestných činech nebo zločinech, z jejichž spáchání je obviněn;
- c) zákaz kolektivního trestu;
- d) právo nebýt opakovaně potrestán za jedno jednání (princip *ne bis in idem*); nebo
- e) právo být informován o právu odvolání.

Je nutné dodržovat nejen tato práva, ale i další v Ženevských úmluvách výslovně neuvedená práva zaručující právo na spravedlivé a řádné soudní řízení. Předpokladem pro užití i jiných práv je, že jsou uznávány mezinárodním právem jako součást práva na spravedlivý a řádný soudní proces.

5.15. Protiprávní deportace nebo přesídlení civilních osob nebo jejich protiprávní věznění

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. g) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Tento zločin není výslovně uveden v demonstrativním výčtu válečných zločinů ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu jsou deportace a věznění civilních osob válečným zločinem podle článku 8 odst. 2(a) písm. vii).

V zájmu přehlednosti výkladu je dále tento zločin rozdělen dvou kapitol:

- 5.15.1 Protiprávní deportace nebo přesídlení civilních osob; a
- 5.15.2 Protiprávní věznění civilních osob.

5.15.1. Protiprávní deportace nebo přesídlení civilních osob

Podle Ženevských úmluv jsou zakázány nezákonné deportace nebo přesídlení chráněných osob, ať již jednotlivců nebo prováděné masově, z okupovaného území na území okupující mocnosti nebo na území jiného státu (okupovaného nebo neokupovaného), bez ohledu na motiv takového přesunu.

Okupující mocnost je však oprávněna provést úplnou či částečnou evakuaci osob z určitého území do jiného prostoru v rámci jí okupovaného území, pokud je takové rozhodnutí odůvodněno bezpečností obyvatelstva nebo důležitými válečnými důvody. Přesídlení obyvatelstva mimo okupované území je obecně zakázáno, ledaže by takové jednání bylo odůvodněno bezpečností obyvatelstva nebo důležitými válečnými důvody. V žádném případě nesmí být přesídlené obyvatelstvo zadržováno na takovém území, kde by bylo do značné míry vystaveno rizikům a důsledkům války. Přesídlenému

obyvatelstvu musí být umožněn návrat okamžitě, jakmile budou ukončeny ozbrojené střety na jím původně obývaném území.

V každém případě je zakázáno, aby okupující mocnost mezitím osídlila území, z něhož přesídlila původní obyvatelstvo, svým vlastním obyvatelstvem. Dále je okupující mocnosti obecně zakázáno přesídlit své obyvatelstvo nebo jeho část na okupované území.

Zločinem protiprávního přesídlení obyvatelstva se zabýval tribunál pro bývalou Jugoslávii v rozhodnutí Naletilič, dle kterého je nuceným přesídlením obyvatelstva jeho přesun pod nátlakem z místa, kde obyvatelstvo žije, do místa, které si samo dobrovolně nezvolilo.

K tomu, aby pachatel zločinu protiprávního přesídlení obyvatelstva mohl být odsouzen pro tento zločin, bude nutné, aby prokurátor kromě obecným náležitosti požadovaných článkem 2 statutu prokázal v řízení před tribunálem splnění následujících náležitostí:

- a) existence jednání, které spočívá v přesunu obyvatel nebo jednotlivců z okupovaného území nebo v jeho rámci, přičemž takové jednání není odůvodněno ani bezpečností obyvatelstva, ani důležitými válečnými důvody; a
- b) pachatel jednání má úmysl obyvatelstvo nebo jednotlivce přesídlit. Úmysl přesídlit obyvatelstvo zahrnuje i úmysl pachatele zabránit přesídlenému obyvatelstvu v návratu na jeho původní území.²³⁸

5.15.2. Protiprávní věznění civilních osob

V průběhu ozbrojeného konfliktu mezinárodní právo zakazuje zbavit jednotlivé civilní osoby jejich svobody bez ohledu, zda jsou či nejsou státními příslušníky nepřátelské strany. Z uvedené zásady existuje

---

²³⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič ze dne 31. března 2003, body 519 –521

několik výjimek. Je možné uvěznit osoby, které se zúčastnily akcí nepřátelsky zaměřených vůči druhé straně ozbrojeného konfliktu, dále je možné uvěznit špiony a sabotéry. Důvodem pro jejich uvěznění je provedení určitého jednání nepřátelsky zaměřeného proti druhé straně ozbrojeného konfliktu. Provedení takového nepřátelsky zaměřeného jednání musí znamenat aktivní konání civilní osoby proti druhé straně ozbrojeného konfliktu, které bude mít za přímý následek hmotnou škodu způsobenou této straně. Jako nepřátelské jednání nemůže být posouzena pouhá podpora ozbrojených sil strany, jejíž občanství má i daná civilní osoba.²³⁹

Zda určitá civilní osoba představuje bezpečnostní riziko pro nepřátelskou mocnost, si sama posuzuje tato mocnost. Příslušné rozhodnutí musí být nicméně v souladu s mezinárodním právem.

V každém případě je nutno posoudit riziko u každé konkrétní osoby jednotlivě s ohledem na jednání, kterého se dopustila, a není možné uvěznit civilní osoby hromadně s odůvodněním, že kolektivně představují bezpečnostní riziko. V případě tábora Čelebiči byla řada civilistů uvězněna z důvodu, že v době zadržení měli u sebe zbraň, která mohla být použita proti ozbrojeným silám strany, jež je uvěznila, nicméně nebylo prokázáno, že by k takovému jednání došlo. Tribunál pro bývalou Jugoslávii rozhodl, že jejich uvěznění bylo neoprávněné z důvodu, že tyto civilní osoby objektivně nemohly být považovány za dostatečně významné bezpečnostní riziko pro stranu, jež je uvěznila.²⁴⁰

---

²³⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebiči ze dne 16. listopadu 1998, bod 575

²⁴⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebiči ze dne 16. listopadu 1998, body 1131 – 1132

V případě Čelebići Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii dále rozhodl, že ze Ženevských úmluv neplyne žádné generální oprávnění uvěznit veškeré civilní obyvatele nepřátelské strany, ale je nutné u každé jedné osoby posoudit, zda objektivně představuje bezpečnostní riziko pro vězníci stranu. Pouhá skutečnost, že určitá osoba je občanem nepřátelské strany nemůže být považována za dostatečný důvod pro její legální uvěznění.²⁴¹

Každá civilní osoba, jež byla uvězněna nepřátelskou stranou, je podle Ženevských úmluv oprávněna, aby její uvěznění bylo přezkoumáno bez zbytečného odkladu příslušným soudem nebo správním orgánem, jenž je ustanoven k takovému účelu vězníci stranou. Pokud uvěznění pokračuje, má vězněná civilní osoba právo, aby trvání věznění bylo opakovaně přezkoumáváno, a to alespoň dvakrát ročně. V této souvislosti je nutné uvést, že uvěznění civilní osoby musí být odůvodněno absolutní nezbytností takového zásahu pro bezpečnost vězníci strany a nemožností použít jiného méně závažného opatření.

Toto ustanovení bylo rovněž porušeno v případě vězeňského tábora Čelebići. I pokud by uvěznění civilních osob bylo v souladu s mezinárodním právem, jejich pokračující věznění se stalo nedovoleným, a to z toho důvodu, že žádný soud nebo správní orgán nepřezkoumával oprávněnost jejich uvěznění, protože žádný takový orgán nebyl ustanoven. Neexistencí příslušného orgánu byla porušena procesní práva civilních osob zaručená Ženevskými úmluvami.²⁴²

---

²⁴¹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 20. února 2001, body 322 – 327

²⁴² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, body 1135 – 1141

Výše uvedené podmínky pro mezinárodním právem povolené uvěznění civilních osob shrnul tribunál pro bývalou Jugoslávii v rozhodnutí Čelebići tak, že musí být současně splněny následující náležitosti:

- a) existující skutečnosti vedou u konkrétní osoby k oprávněnému závěru, že tato civilní osoba představuje pro vězníci stranu bezpečnostní riziko takové intenzity, že její uvěznění je absolutně nezbytné; a
- b) musí být dodržena procesní práva uvězněného, což znamená, že oprávněnost uvěznění musí být bez zbytečného odkladu přezkoumána příslušným soudem nebo správním orgánem a v případě pokračujícího věznění je jeho další trvání přezkoumáváno minimálně dvakrát ročně příslušným orgánem, a to i když bylo uvěznění oprávněné.²⁴³

Ke shledání určité osoby vinnou ze spáchání válečného zločinu protiprávního věznění civilních osob nepostačí jen to, že daná osoba se účastnila systému vězníci civilní osoby, jako například řadový strážný vězeňského tábora.²⁴⁴

Vinnými lze shledat osoby, které se na věznění přímo podílely jako například ty, kdo rozhodly o uvěznění určitého civilistu bez oprávněného závěru, že tato civilní osoba představuje pro vězníci stranu bezpečnostní riziko.

Odpovědným je možné shledat i toho, kdo má oprávnění vězněnou osobu propustit, ale neučiní tak, ačkoliv si je vědom následujícího:

---

²⁴³ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalić známé jako případ Čelebići ze dne 20. února 2001, bod 322

²⁴⁴ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalić známé jako případ Čelebići ze dne 20. února 2001, bod 342

- a) bezpečnostní riziko opravňující uvěznění určité civilní osoby objektivně buď vůbec neexistovalo, nebo již pominulo; nebo
- b) uvězněné civilní osobě nebyl umožněn výkon jejích procesních práv spočívajících v přezkoumání uvěznění soudem nebo správním orgánem. V tomto případě není pachatel zločinu shledán odpovědným za to, že nebyla dodržena procesní práva uvězněné osoby, protože nebyl ustanoven příslušný orgán k přezkoumání uvěznění, nebo pokud byl ustaven, že před ním nebyla poskytnuta ochrana právům uvězněné osoby. Pachatel je vinný tímto válečným zločinem, protože si byl vědom toho, že uvěznění civilní osoby nebylo řádně přezkoumáno, ať již z jakéhokoli důvodu, a vězněnou osobu nepropustil, ačkoliv k tomu byl oprávněn.²⁴⁵

Ženevské úmluvy dále povolují zadržení lékařského personálu a vojenských kaplanů, jen pokud to vyžaduje zdravotní nebo duševní stav válečných zajatců. Jinak musí být tyto osoby vráceny jejich straně, jakmile to válečné operace umožňují.

Co se týče uvěznění válečných zajatců, obsahuje ženevské právo řadu ustanovení, které stanoví podmínky, za nichž je uvěznění válečných zajatců povoleno. Je zakázáno uvěznit válečné zajatce po ukončení ozbrojeného konfliktu. Dále je zakázáno uvěznit vážně zraněné nebo vážně nemocné válečné zajatce, kteří jsou schopni absolvovat předání své straně. Válečný zajatec nemůže být uvězněn v době probíhajícího soudního nebo disciplinárního řízení, ledaže by se dopustil takového jednání, za které by byl uvězněn i příslušník věznicí strany, nebo je-li to nezbytné pro zachování táborové disciplíny a pořádku nebo pro bezpečnost věznicí strany. Je možné

---

²⁴⁵ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 20. února 2001, body 378–379

uvěznit válečného zajatce maximálně po dobu třiceti dnů, a to v hygienicky nezávadném, čistém a bezpečném prostředí.

5.16. Braní civilních osob jako rukojmí

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 2 písm. h) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Obdobné ustanovení je možné nalézt v článku 4 písm. c) ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je braní civilních osob jako rukojmí válečným zločinem podle článku 8 odst. 2(a) písm. viii) pro mezinárodní ozbrojené konflikty a podle ustanovení 8 odst. 2(c) písm. iii) rovněž pro vnitrostátní konflikty.

Rukojmí jsou nevinné civilní osoby žijící na okupovaném území, které jsou nezákonně zbaveny osobní svobody, často svévolně a pod hrozbou smrti.²⁴⁶

Podmínkou tohoto válečného zločinu je skutečnost, že pachatel bere rukojmí za účelem, aby dosáhl určité výhody nebo získal ústupek druhé strany.²⁴⁷ Rukojmí jsou často bráni za účelem splnění určité ochranné role pro stranu, která je vzala do zajetí. Rukojmí mohou například představovat jistotu, že druhá strana nezaútočí nebo že splní svůj závazek. Dalším důvodem pro braní rukojmí může být záměr terorizovat obyvatelstvo okupovaného území a potlačit jeho hnutí odporu. V případě Blaskič byli rukojmí bráni z důvodu snahy

---

²⁴⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 158

²⁴⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 158

vyměnit je za zajatce držené druhou stranou a dosáhnout ukončení vojenských operací nepřátelské strany.²⁴⁸

Prokurátor je povinen prokázat v řízení před tribunálem následující náležitosti zločinu braní rukojmí:

- a) pachatel vezme do zajetí jako rukojmí jednu nebo více civilních osob;
- b) pachatel hrozí, že rukojmí usmrtí, zraní, nebo bude pokračovat v jejich držení; a
- c) pachatel se snaží donutit jinou osobu, často příslušníka nepřátelské strany, k určitému konání nebo jeho zdržení se, tak aby tím donucovaná osoba dosáhla bezpečnosti rukojmí nebo jejich propuštění na svobodu.

K tomu, aby byl pachatel tohoto zločinu shledán vinným, není nutné prokázat, že nějaký rukojmí byl usmrčen, protože to není pojmová náležitost zločinu. K odpovědnosti postačí, že pachatel se zmocnil určité osoby jako rukojmí, aby tím dosáhl nějaké výhody.

V souvislosti s problematikou zločinu braní rukojmí stojí za zmínku i to, že pachatelé, kteří používají civilní osoby druhé strany jakožto živé štíty, nejsou většinou odpovědní za zločin braní rukojmí, ale za zločin nelidského zacházení.²⁴⁹

---

²⁴⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 701

²⁴⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, body 739 – 743

5.17. Obecné předpoklady zločinů podle článku 3 Statutu

K trestnosti pachatele válečného zločinu podle článku 3 Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii jsou následující podmínky:

- a) existence ozbrojeného konfliktu; pro zločiny podle článku 3 je irelevantní povaha konfliktu, a proto je postižitelné jednání pachatele naplňující znaky válečného zločinu podle tohoto ustanovení jak v mezinárodním, tak i ve vnitrostátním ozbrojeném konfliktu;²⁵⁰
- b) existence vztahu mezi ozbrojeným konfliktem a zločinem pachatele; prokurátor je povinen v rámci dokazování zločinu pachatele prokázat i existenci vztahu mezi tímto zločinem a probíhajícím ozbrojeným konfliktem. To nicméně neznamena, že by bylo nutné prokazovat, že zločin byl spáchán v místě, kde v daný čas skutečně probíhal ozbrojený konflikt mezi znepřátelenými stranami. K odpovědnosti pachatele postačí, pokud jeho zločin měl úzký vztah k ozbrojenému konfliktu, který v daný čas probíhal na jiném místě ovládaném stranami konfliktu.²⁵¹
- c) porušení zákonů a obyčejů války buď formou naplnění skutkové podstaty některého z demonstrativně vyjmenovaných válečných zločinů, nebo v případě jiného vážného porušení mezinárodního

---

²⁵⁰ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Tadić proti rozhodnutí o příslušnosti, ze dne 2. října 1995, bod 137 podobně prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Furundžija ze dne 10. prosince 1998, bod 258

²⁵¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordić, ze dne 26. února 2001, bod 32 podobně prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 69

humanitárního práva musí být naplněny podle rozhodnutí Kunarač tyto předpoklady:

- i) jednání pachatele musí být v rozporu s určitou normou mezinárodního humanitárního práva;
- ii) norma je součástí obyčejového nebo smluvního mezinárodního práva;
- iii) porušení normy musí být závažné, což znamená, že musí jít o porušení normy chránící důležité hodnoty a současně porušení normy má závažné důsledky pro postiženého;
- iv) porušení normy musí mít za následek individuální trestní odpovědnost pachatele.²⁵²

Níže jsou uvedeny zločiny, které jsou válečnými zločiny podle článku 3 Statutu:

5.18. Použití otravných zbraní nebo jiných zbraní vyvolávajících zbytečné utrpení

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 3 písm. a) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Tento zločin není výslovně uveden v demonstrativním výčtu válečných zločinů ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Podle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je použití jedů a otravných zbraní postižitelné podle článku 8 odst. 2(b) písm. xvii) a písm. xviii). Použití zbraní vyvolávajících zbytečné utrpení je zakázáno článkem 8 odst. 2(b) písm. xx) Římského statutu.

---

²⁵² Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 66

Použití otravných zbraní je zakázáno již IV. Haagskou úmluvou z roku 1907, konkrétně jejím článkem 23 písm. a). Je zakázáno používat jedy nebo zbraně, z nichž se uvolňují otravné látky, které by měly při obvyklém vývoji událostí za následek smrt nebo těžkou újmu na zdraví. Může se jednat jak o chemické, tak o biologické zbraně nebo látky. Zákaz používat otravné zbraně platí absolutně, tedy není možné je použít ani v případě předchozího informování nepřátelské strany o jejich možném použití.

Zákaz používat zbraně vyvolávající zbytečné utrpení je uveden již v článku 23 písm. e) IV. Haagské úmluvy a později se opakuje v článku 35 odst. 2 Dodatkového protokolu I. Římský statut zakazuje zbraně působící zbytečné utrpení nebo nadměrná zranění a odkazuje přitom na seznam zakázaných zbraní a prostředků, které mají být uvedeny v příslušné příloze ke statutu. Zbraněmi, které by takto měly být zakázány, jsou chemické a biologické zbraně nebo protipěchotní miny.

5.19. Svévolné ničení měst nebo vesnic nebo jejich pustošení, které nelze ospravedlnit vojenskou nutností

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 3 písm. b) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Tento zločin není výslovně uveden v demonstrativním výčtu válečných zločinů ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu, ani v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu. Ze zločinů uvedených v Římském statutu je mu blízký zločin úmyslného napadení civilních objektů, které nejsou vojenskými cíli, podle 8 odst. 2(b) písm. ii).

Podle rozhodnutí mezinárodního tribunálu v případě Kordič je spáchán zločin svévolného ničení nebo pustošení obcí, pokud jsou naplněny následující podmínky:

- a) ničení majetku probíhá ve velké míře („*on a large scale*“);
- b) ničení majetku nemůže být obhájeno vojenskou nutností; a
- c) pachatel jednal v úmyslu způsobit uvedené ničení majetku.²⁵³

Jednání pachatele je namířeno proti civilním objektům, které lze definovat tak, že to jsou objekty, jež nejsou legitimním cílem válečných operací. Pachatel si je vědom toho, že civilní objekty jsou napadeny, aniž by takové jednání bylo vyvoláno vojenskou nutností.²⁵⁴

Vojenské objekty jsou naproti tomu definovány podle Dodatkového protokolu I jakožto objekty, které jsou svou povahou, umístěním, účelem nebo použitím přínosem pro vojenské operace a jejichž zničení nebo poškození by představovalo výhodu v rámci existujícího konfliktu. V pochybnostech, zda určitý objekt užívaný obvykle pro civilní účely představuje přínos pro vojenské operace, je nutné se přiklonit k závěru, že daný objekt není požadovaným přínosem pro vojenské operace, jeho zničení by tak nebylo možné obhájit vojenskou nutností, a proto není možné takový objekt zničit.

---

²⁵³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 346

²⁵⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskiž ze dne 3. března 2000, bod 180

5.20. Napadení nebo bombardování jakýmkoli prostředky nebráněných měst, vesnic, obydlí nebo budov

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 3 písm. c) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Tento zločin není výslovně uveden v demonstrativním výčtu válečných zločinů ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu, ale je uveden jako válečný zločin v článku 8 odst. 2(b) písm. v) Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

Napadení nebráněných obcí nebo obydlí je zakázáno již v článku 25 IV. Haagské úmluvy z roku 1907. Na rozdíl od této sto let staré mezinárodní smlouvy a na rozdíl od znění uvedeného zločinu ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Jugoslávii, Římský statut stíhá napadení nebráněných měst, vesnic, obydlí nebo budov, „které nejsou vojenskými cíli“. Při posuzování určitého objektu jakožto potenciálního vojenského cíle je nutné vyjít z kritérií uvedených výše u válečného zločinu ničení nebo pustošení měst nebo obcí, jež nelze ospravedlnit vojenskou nutností.

Uvedené ustanovení Statutu poskytuje ochranu nebráněným objektům nebo územím. Za nebráněné je možné považovat ty objekty nebo území, jež je možné bez odporu obsadit. Nebráněným městem nebo vesnicí bude obec, jež je obydlená, kterou je možné obsadit bez odporu a kde nejsou přítomni žádní kombatanti, ani nejsou prováděny žádné nepřátelské akce.

5.21. Zabrání nebo zničení nebo úmyslné poškození zařízení určených pro náboženství, charitu a výchovu, umění a vědu, historických památek a uměleckých a vědeckých děl

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 3 písm. d) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Tento zločin není výslovně uveden v demonstrativním výčtu válečných zločinů ve Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu, ale je uveden jako válečný zločin v článku 8 odst. 2(b) písm. ix) Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

Podle rozhodnutí mezinárodního tribunálu v případě Blaskič je spáchán tento válečný zločin, pokud jsou naplněny následující podmínky:

- a) jednání pachatele je namířeno proti majetku nebo budovám, které jsou určeny pro náboženství, charitu, vzdělání, umění nebo vědu;
- b) napadený majetek není v době jednání pachatele používán k vojenským účelům; a
- c) napadený majetek, typicky budovy, nesmí být v bezprostřední blízkosti vojenských cílů.²⁵⁵

Od uvedeného vymezení skutkové podstaty válečného zločinu se mezinárodní tribunál odchýlil v rozhodnutí Naletilič, ve kterém tribunál odmítl poslední podmínku trestnosti zločinu, tedy požadavek, že napadený majetek nesmí být v bezprostřední blízkosti vojenských cílů. Tato náležitost by totiž mohla vést k závěru, že pouhá

---

²⁵⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 185

skutečnost existence chráněné budovy v blízkosti vojenských cílů by ospravedlnila zničení dané budovy.

Tribunál v případě Naletilič judikoval, že tento válečný zločin je spáchán tehdy, jsou-li kromě obecných náležitostí zločinů podle článku 3 statutu naplněny následující podmínky:

- a) jednání pachatele směřuje proti majetku, kterému je poskytnuta ochrana;
- b) majetek není používán pro vojenské účely; a
- c) pachatel jedná v úmyslu tento majetek zničit.²⁵⁶

5.22. Plenění veřejného a soukromého majetku

Uvedený zločin je válečným zločinem podle ustanovení článku 3 písm. e) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.

Obdobný zločin drancování („*pillage*“) je uveden v článku 4 písm. f) Statutu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu a je uveden jako válečný zločin v článku 8 odst. 2(b) písm. xvi) Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

Pleněním je válečným zločinem podle článku 3 Statutu, jestliže jsou splněny obecné předpoklady aplikovatelnosti článku 3 a jestliže si pachatel svévolně a protiprávně přivlastní cizí majetek.²⁵⁷ Majetek, jenž je předmětem útoku pachatele, může být jak soukromý, tak

---

²⁵⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič, 31. března 2003, body 603 – 605

²⁵⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič, 31. března 2003, bod 617

veřejný. V rozhodnutí Jelisič tribunál stanovil, že se jedná o majetek patřící nepříteli nebo nepřátelské straně.²⁵⁸

Válečný zločin plenění zahrnuje všechny druhy neoprávněného získání cizí věci, takže se může jednat jak o rozsáhlé přivlastnění majetku v rámci systematického ekonomického využívání okupovaného území, tak i krádež spáchaná jedním vojákem pro jeho osobní užitek.²⁵⁹

Pro uznání pachatele vinným zločinem plenění se vyžaduje prokázání závažných následků jeho jednání. To může spočívat jak ve výši majetku, kterého se pachatel zmocnil, tak i v množství osob, jejichž majetek si pachatel přivlastnil.²⁶⁰ V případě Jelisič tribunál shledal naplněný zločin plenění jednáním pachatele spočívajícím v donucení vězněných osob vydat pod pohrůžkou smrti finanční hotovost, šperky a hodinky.²⁶¹

Tribunál odlišuje plenění („*plunder*“) a drancování („*pillage*“). V obou případech půjde o zakázané získání cizího majetku, ale odlišnost spočívá v tom, že drancování v tradičním výkladu v sobě zahrnuje i

---

²⁵⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 48

²⁵⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič, 31. března 2003, bod 612
podobně prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 352
podobně prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 184

²⁶⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilič, 31. března 2003, bod 613

²⁶¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Jelisič ze dne 14. prosince 1999, bod 49

prvek násilí, který naproti tomu není nutně pojmovým znakem plenění.²⁶² Podle rozhodnutí v případě Blaskič zločin plenění zahrnuje všechny případy protiprávního přivlastnění cizí věci, a to i včetně případů označovaných jako drancování.²⁶³ Drancování je tedy možné označit jako speciální kategorii plenění.

Níže jsou uvedeny některé zločiny, které jsou podle závěru Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii válečnými zločiny podle článku 3 Statutu:

5.23. Zakázaná práce

Válečný zločin zakázané práce („*unlawful labour*“) je spáchán v případě, že válečný zajatec je nucen konat práce, které jsou zakázané podle článků 49 – 53 III. Ženevské úmluvy. Tento smluvní dokument obecně nezakazuje konání práce válečnými zajatci. Je možné, aby váleční zajatci vykonávali práci, ale tato možnost je omezena následujícími dvěma podmínkami.

První podmínka se týká samotného zajatce, který by měl konat práci přiměřenou jeho zdravotní stavu, věku nebo hodnosti.

Druhá podmínka se týká druhu práce a rozlišení na ty, které válečné zajatec konat může a které nikoli. Relevantní je v tomto ohledu text ustanovení článků 50 – 53 III. Ženevské úmluvy.

---

²⁶² Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ Čelebići ze dne 16. listopadu 1998, bod 591

²⁶³ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskič ze dne 3. března 2000, bod 184

Subjektivní stránka zločinu spočívá v úmyslu pachatele donutit válečného zajatce konat zakázanou práci.²⁶⁴

5.24. Kruté zacházení

Kruté zacházení je podle tribunálu jedním z válečných zločinů podle ustanovení článku 3. Kruté zacházení je jednání pachatele, které naplňuje následující znaky:

- a) jednání působí závažné psychické nebo fyzické utrpení nebo zranění; nebo
- b) jednání představuje závažný útok na lidskou důstojnost; a
- c) jednání je úmyslné.²⁶⁵

Kruté zacházení jako válečný zločin podle článku 3 Statutu odpovídá závažnému porušení Ženevských úmluv ve formě nelidského zacházení podle článku 2 písm. b) Statutu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii. Stejně jako zločin nelidského zacházení ve vztahu k válečným zločinům podle článku 2 je i zločin krutého zacházení jakýmsi subsidiárním ustanovením pro zločiny podle článku 3.²⁶⁶ Z tohoto důvodu je možné jednání, které naplňuje obecné předpoklady aplikovatelnosti článku 3, ale nemá znaky žádného jiného zločinu, postihnout jako zločin krutého zacházení.

---

²⁶⁴ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Naletilić, 31. března 2003, body 250 – 261

²⁶⁵ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordić, ze dne 26. února 2001, bod 265

²⁶⁶ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 186

5.25. Vražda

Vražda je dle judikatury mezinárodního tribunálu jedním z válečných zločinů, které je možné postihnout podle ustanovení článku 3. Znaky skutkové podstaty vraždy podle článku 3 Statutu jsou identické se znaky úmyslného usmrcení podle jeho článku 2 písm. a), s výjimkou odlišnosti, kterou představuje skutečnost, že zločin vraždy nemusí být namířen proti chráněné osobě podle Ženevským úmluv, nýbrž jednání pachatele směřuje proti osobě, která se aktivně neúčastní nepřátelských akcí.²⁶⁷

Znaky skutkové podstaty vraždy budou obecně dále následující náležitosti:

- a) napadená osoba je usmrcena;
- b) smrt byla způsobena konáním nebo opomenutím pachatele, respektive osob, za jejichž jednání je souzená osoba odpovědná; a
- c) pachatel jedná v úmyslu usmrtit oběť nebo jí způsobit těžkou újmu na zdraví, přičemž je rozumné předpokládat, že pachatel si musel být vědom toho, že jeho útok pravděpodobně povede ke smrti oběti.²⁶⁸

K prokázání usmrcení napadené osoby není nutné před tribunálem doložit, že bylo nalezeno mrtvé tělo oběti. Zcela postačí, pokud smrt

---

²⁶⁷ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordič, ze dne 26. února 2001, bod 233

²⁶⁸ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Vasiljevič ze dne 29. listopadu 2002, bod 205

napadené osoby může být spolehlivě dovozena z důkazů předložených tribunálu.²⁶⁹

Co se týče dalších náležitostí válečného zločinu vraždy, odkazují pro shodnost znaků na výklad výše týkajícího se zločinu úmyslného usmrcení.

5.26. Braní rukojmí

Znaky skutkové podstaty braní rukojmí podle článku 3 Statutu jsou v podstatě identické se znaky válečného zločinu braní civilních osob jako rukojmí podle článku 2 písm. h) Statutu.²⁷⁰

Rukojmí jakožto předmět útoku pachatele v případě válečného zločinu podle článku 3 Statutu bude osoba, která je zbavena osobní svobody nezákonně, svévolně a pod hrozbou určitých negativních následků, často pod hrozbou usmrcení. Pachatel se zmocňuje rukojmí za účelem získání určité výhody nebo ústupku druhé strany konfliktu.²⁷¹

V podrobnostech ke zločinu braní rukojmí odkazují na výklad výše týkajícího se zločinu braní civilních osob jako rukojmí podle článku 2 písm. h) Statutu.

---

²⁶⁹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Krnojelac ze dne 15. března 2002, bod 326

²⁷⁰ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kordić, ze dne 26. února 2001, body 319 – 320

²⁷¹ Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Blaskić ze dne 3. března 2000, bod 187

5.27. Mučení

Mučení může být považováno za válečný zločin podle článku 3 Statutu, byť není výslovně mezi zločiny vyjmenováno.

Zločin mučení je spáchán dle současné rozhodovací praxe Mezinárodního tribunálu pro Jugoslávii při naplnění následujících znaků skutkové podstaty:

- a) pachatel svým jednáním nebo opomenutím působí mučenému silnou fyzickou nebo psychickou bolest nebo utrpení;
- b) jednání nebo opomenutí pachatele musí být úmyslné;
- c) pachatel se svým jednáním nebo opomenutím snaží získat určitou informaci nebo přiznání mučeného nebo třetí osoby, nebo je trestá, zstrašuje, diskriminuje nebo je donucuje k určitému jednání.²⁷²

V podrobnostech ke zločinu mučení odkazují na výklad výše týkajícího se tohoto zločinu podle článku 2 písm. b) statutu.

5.28. Znásilnění

Znásilnění patří mezi výslovně nevyjmenované válečné zločiny podle článku 3 Statutu.

Znásilněním se podle rozhodnutí mezinárodního tribunálu ve věci Kunarač rozumí zločin vyznačující se těmito znaky:

- a) sexuální spojení bez ohledu na jeho intenzitu,
  - i) a to ať již spojení vagíny nebo análního otvoru napadené osoby s penisem pachatele nebo s jakýmkoli předmětem použitým pachatelem, nebo

---

²⁷² Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 142

- ii) spojení úst napadené osoby s penisem pachatele;
- b) k jednání napadené osoby dochází bez jejího souhlasu. Za právem relevantní souhlas napadené osoby je nutno považovat pouze souhlas daný dobrovolně, ze svobodné vůle napadené osoby, což je třeba posoudit komplexně s ohledem na kontext probíhajícího jednání a dalších souvislostí; a
- c) subjektivní stránkou zločinu znásilnění je úmysl pachatele uskutečnit sexuální spojení uvedené výše při vědomí skutečností, že k tomuto jednání dochází bez svobodně daného souhlasu napadené osoby.

K existenci znásilnění se nevyžaduje aktivní odpor napadené osoby, postačí, že k jednání pachatele došlo bez souhlasu napadené osoby.

Podobně násilí, respektive pohrůžka násilím není znakem skutkové podstaty, nicméně násilí a jeho pohrůžka vylučuje svobodně daný souhlas napadené osoby.

Znásilněním bude i případ, kdy pachatel donutí napadenou osobu k pohlavnímu styku pohrůžkou usmrcení osoby blízké napadené osobě, aniž by musel použít násilí proti napadené osobě nebo jeho pohrůžku, jinými slovy pachatel zneužívá situace k jednání, k němuž by jinak napadená osoba nedala svůj souhlas.²⁷³

5.29. Útoky proti osobní důstojnosti

K odpovědnosti pachatele za zločin útoku proti osobní důstojnosti („*outrages upon personal dignity*“) se dle rozhodovací praxe tribunálu vyžaduje prokázat následující znaky:

- a) jednání pachatele je obecně považováno za jednání působící vážné ponížení („*humiliation, degradation*“) napadené osoby

---

²⁷³ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, body 127 – 132

nebo by bylo závažným útokem na lidskou důstojnost z jiného důvodu;

- b) pachatel věděl, že jeho jednání může mít tento následek;
- c) jednání pachatele může mít formu konání nebo zdržení se konání; a
- d) jednání pachatele je úmyslné.²⁷⁴

Podstata zločinu útoku proti osobní důstojnosti spočívá ve vážném ponížení napadené osoby. Při aplikaci tohoto teoretického konceptu dospěl mezinárodní tribunál v rámci své rozhodovací praxe k závěru, že o relevantní ponížení se bude jednat jen tehdy, pokud by jakýkoli rozumný člověk („*any reasonable person*“) byl příslušným jednáním pachatele dotčen a cítil by se ponížen.²⁷⁵ Útok pachatele tak musí být takové intenzity, že ho bude možné objektivně hodnotit jako ponížení napadené osoby, tedy jinými slovy k odsouzení pachatele nebude stačit subjektivní pocit či přesvědčení napadené osoby, že byla ponížena jednáním pachatele, pokud by nebyla dosažena objektivně koncipovaná hranice intenzity ponížení.

Pokud budeme tento stále ještě abstraktní koncept objektivního ponížení dále konkretizovat, pak je nutné při hodnocení jednání pachatele brát v úvahu způsob jeho jednání, závažnost, dobu trvání násilí a dále intenzitu a trvání fyzického nebo psychického utrpení.²⁷⁶

---

²⁷⁴ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 161

²⁷⁵ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, bod 162

²⁷⁶ Prvoinstanční rozhodnutí tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Aleksovski, ze dne 25. června 1999, body 56 – 57

Znakem zločinu útoku proti lidské důstojnosti je ponížení napadené osoby a její důstojnosti. Naproti tomu se nevyžaduje, aby jednání pachatele vedlo ke zranění napadené osoby. Je zcela postačující, že jednání pachatele povede ke skutečnému ponížení napadené osoby.

V případě *Aleksovski* zastává tribunál názor, že ponížení napadené osoby musí být nejen skutečné, ale i trvalé („*lasting*“).²⁷⁷ Od tohoto názoru se tribunál odvrátil v pozdějším rozhodnutí ve věci *Kunarač*, kdy tribunál opustil požadavek trvalosti ponížení. Místo skutečného a trvalého ponížení jakožto znaků tohoto válečného zločinu zastává tribunál názor, že se vyžaduje, aby ponížení bylo skutečné a vážné. Opuštění konceptu trvalosti ponížení tribunál zdůvodnil tím, že je možné, že napadená osoba se již vyrovnala s ponížením a překonala jeho následky, ale tato skutečnost nemůže mít vliv na odpovědnost pachatele za jeho jednání.

Pokud ponížení a jeho utrpení jím vyvolané je z povahy věci pouze pomíjivé a omezené v čase („*fleeting*“), pak by bylo obtížné takové jednání charakterizovat jako útok proti lidské důstojnosti, nicméně ne z důvodu, že ponížení pachatele a jeho následky nebyly trvalé, nýbrž protože by nebyl splněn požadavek skutečného a vážného ponížení. Současně z tohoto pojetí tribunál výslovně dovodil, že znakem zločinu proti lidské důstojnosti není časový aspekt, a to ani na úrovni určitého minimálního časového úseku, po který by muselo trvat ponížení či jím vyvolané ponížení.²⁷⁸

---

²⁷⁷ Prvoinstanční rozhodnutí tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci *Aleksovski*, ze dne 25. června 1999, body 54 – 56

²⁷⁸ Prvoinstanční rozhodnutí tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci *Kunarač*, ze dne 22. února 2001, bod 501

Zločin útoku proti lidské důstojnosti je zločinem úmyslným, nicméně se nevyžaduje, aby pachatele musel vědět, že jeho jednání bude mít za následek ponížení napadené osoby. K odpovědnosti pachatele za jeho jednání postačí, pokud pachatel věděl, že svým jednáním může ponížit napadenou osobu nebo jiným způsobem narušit její osobní důstojnost.²⁷⁹ Jinými slovy musí pachatel podle závěru tribunálu vědět, že ponížení napadené osoby je předvídatelný a možný následek svého jednání.²⁸⁰

Znakem skutkové podstaty zločinu útoku proti osobní důstojnosti není diskriminační úmysl nebo motiv pachatele,²⁸¹ podobně se nevyžaduje, aby pachatel svým jednáním sledoval určitý nedovolený účel, jako je tomu u mučení.²⁸²

Příkladem jednání naplňující skutkovou podstatu zločinu útoku proti osobní důstojnosti je dle rozhodovací praxe tribunálu například používání zajatců jako živých štítů nebo jako pracovní síly při kopání zákopů,²⁸³ dále může jít o nedostatečné podmínky v zajateckých táborech, nucení konat osobní potřeby v oblečení nebo stálé obavy

---

²⁷⁹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kunarač ze dne 12. června 2002, body 164 – 166

²⁸⁰ Prvoinstanční rozhodnutí tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Aleksovski, ze dne 25. června 1999, bod 56

²⁸¹ Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Aleksovski, ze dne 24. března 2000, bod 28

²⁸² Prvoinstanční rozhodnutí tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka ze dne 2. listopadu 2001, bod 226

²⁸³ Prvoinstanční rozhodnutí tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Aleksovski, ze dne 25. června 1999, bod 229

zajatců, že budou kdykoli vystaveni fyzickému, psychickému nebo sexuálnímu násilí.²⁸⁴

---

²⁸⁴ Prvoinstanční rozhodnutí tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Kvočka, ze dne 2. listopadu 2001, bod 173

6. ZÁVĚR

Přínos judikatury Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii pro rozvoj práva týkajícího se zločinů podle mezinárodního práva lze spatřovat zejména v bližším vymezení skutkových podstat, a to v důsledku rozhodovací činnosti při posuzování skutečných zločinů spáchaných na území bývalé Jugoslávie.

V případě zločinu genocidia je možné hodnotit judikaturu Mezinárodního tribunálu pro Rwandu jako významnější, nicméně je možné očekávat další judikaturu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v souvislosti se stíháním pánů Karadžiče a Mladiče (samozřejmě po jejich dopadení). S ohledem na potenciální přínos mezinárodního tribunálu pro definici zločinu genocidia lze litovat, že Slobodan Milošević zemřel ve své haagské cele ještě před vydáním rozhodnutí ve svém případě.

V souvislosti se zločinem genocidia je třeba zmínit i to, že Mezinárodním tribunálem pro bývalou Jugoslávii byly souzeny pro obvinění z genocidia první osoby na území Evropy od doby přijetí Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia.

Významný je přínos Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii pro bližší vymezení a vyložení obecně formulovaných skutkových podstat valné většiny zločinů proti lidskosti a válečných zločinů. Dále došlo k vyjasnění obecných pojmů použitých v textu Statutu, například termínu útok, ozbrojený konflikt, systematický a masový charakter či ve vymezení okruhu chráněných osob podle jednotlivých ustanovení.

Přínos Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii je značný v problematice sexuálních zločinů (významné rozhodnutí Kunarač a Furundžija), což vedlo k rozvoji příslušné právní úpravy a k výslovnému začlenění nových skutkových podstat sexuálně

orientovaných zločinů do Římského statutu. Jako význačné je možné rovněž hodnotit oslabení vazby na mezinárodní konflikt podle rozhodnutí v případě Tadič.

Z jednotlivých případů rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii lze jako zásadní hodnotit zejména následující:

- a) v případě zločinu genocidia rozhodnutí ve věci Krstič a ve věci Jelisič;
- b) v případě zločinů proti lidskosti rozhodnutí v případech Blaskić a Kordić; a
- c) v případě válečných zločinů rozhodnutí v případě Čelebići a rozhodnutí Tadič.

Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii pracuje v nizozemském Haagu, a tedy podstatně více na očích evropské veřejnosti, odborníků a politiků než tomu je u obdobné instituce Mezinárodního tribunálu pro Rwandu. Přínos Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii proto spočívá i v tom, že jeho činnost byla významným podnětem pro vznik Římského statutu a ustanovení Mezinárodního trestního soudu. Výsledky práce Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii při rozvoji definic zločinů podle mezinárodního práva byly zohledněny při tvorbě textu skutkových podstat v Římském statutu, dle kterých bude nadále soudit Mezinárodní trestní soud.

7. SEZNAM LITERATURY

Bassiouni, Manikas, **The Law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia**, Transnational Publisher, 1996

Binder, R.: **Recent Books on International Law**, in *The American Journal of International Law*, Vol. 97, 2003

Cassese A., Gaeta P., Jones J., **The Rome Statute of the International Criminal Court, A Commentary**, Oxford University Press, 2002

Čepelka Č., Šturma P., **Mezinárodní právo veřejné**, Eurolex Bohemia, Praha, 2003

Dörmann K., **Elements of War Crimes under Rome Statute of the International Criminal Court**, Cambridge University Press, 2001

Jarvis, M., **An Emerging Gender Perspective on International Crimes**, International Humanitarian Law Series, Leiden, 2003

Lattimer M., Sands P., **Justice for Crimes against Humanity**, Hart Publishing, 2003

Lemkin R., **Axis Rule in Occupied Europe** (Wash., D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 1944)

Pilch F., The Prosecution of the Crime of Genocide in the ICTY: The Case of Radislav Krstić, Florida Atlantic University, 2002

Schabas W., An Introduction to the International Criminal Court, Cambridge University Press, 2001

Schabas W., Genocide in International Law, Cambridge University Press, 2000

Schabas W., International Criminal Law Developments in the Case Law of the ICTY, International Humanitarian Law Series, Leiden, 2003

Schabas W., The Jelisič Case and the Mens Rea of the Crime of Genocide, The Leiden Journal of International Law, 2001, No. 1, Volume 14

Šturma P., Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Nakladatelství Karolinum, Praha, 2002

Triffterer O., Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court, Nomos Verlagsgesellschaft, 1999

8. SEZNAM ROZHODNUTÍ MEZINÁRODNÍHO TRIBUNÁLU PRO BÝVALOU JUGOSLÁVII

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Aleksovski** ze dne 25. června 1999:

<http://www.un.org/icty/aleksovski/trialc/judgement/index.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Aleksovski** ze dne 24. března 2000:

<http://www.un.org/icty/aleksovski/appeal/judgement/index.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Blagojevič** ze dne 17. ledna 2005:

<http://www.un.org/icty/blagojevic/trialc/judgement/index.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Blaskič** ze dne 3. března 2000:

<http://www.un.org/icty/blaskic/trialc1/judgement/index.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ **Čelebići** ze dne 16. listopadu 1998:

<http://www.un.org/icty/celebici/trialc2/judgement/index.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci Delalič známé jako případ **Čelebići** ze dne 20. února 2001:

<http://www.un.org/icty/celebici/appeal/judgement/index.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Furundžija** ze dne 21. července 2000:

<http://www.un.org/icty/furundzija/appeal/judgement/index.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Jelisič** ze dne 14. prosince 1999:

<http://www.un.org/icty/jelusic/trialc1/judgement/index.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Jelisič** ze dne 5. července 2001:

<http://www.un.org/icty/jelusic/appeal/judgement/index.htm>

Rozšířená obžaloba (*Amended Indictment*) ve věci **Karadžič** ze dne 28. dubna 2000:

<http://www.un.org.icty/indictment/english/kar-ai000428e.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Kordič** ze dne 26. února 2001:

<http://www.un.org/icty/kordic/trialc/judgement/index.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Krnjelač** ze dne 15. března 2002:

<http://www.un.org/icty/krnjelac/trialc2/judgement/index.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Krajišnik** ze dne 26. září 2006:

<http://www.un.org/icty/krajsnik/trialc/judgement/kra-jud060927e.pdf>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Krstič** ze dne 2. srpna 2001:

<http://www.un.org/icty/krstic/TrialC1/judgement/index.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Krstič** ze dne 19. dubna 2004:

<http://www.un.org/icty/krstic/Appeal/judgement/index.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Kunarač** ze dne 22. února 2001:

<http://www.un.org/icty/kunarac/trialc2/judgement/index.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Kunarač** ze dne 12. června 2002:

<http://www.un.org/icty/kunarac/appeal/judgement/index.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Kupreskič** ze dne 14. ledna 2000:

<http://www.un.org/icty/kupreskic/trialc2/judgement/index.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Kvočka** ze dne 2. listopadu 2001:

<http://www.un.org/icty/kvocka/trialc/judgement/index.htm>

Rozšířená obžaloba (*Amended Indictment*) ve věci **Mladič** ze dne 10. října 2002:

<http://www.un.org/icty/indictment/english/mlad-ai021010e.htm>

Přezkoumání obvinění u Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Rajič** ze dne 13. září 1996:

<http://www.un.org/icty/rajic/trialc2/decision-e/60913612.htm>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Sikirica** ze dne 13. listopadu 2001:

http://www.un.org/icty/sikirica/judgement/index_2.htm

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Vasiljevič** ze dne 29. listopadu 2002:

<http://www.un.org/icty/vasiljevic/trialc/judgement/index.htm>

Rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii o příslušnosti ve věci **Tadič** ze dne 10. srpna 1995:

<http://www.un.org/icty/tadic/trialc2/decision-e/100895.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Tadič** proti rozhodnutí o příslušnosti, ze dne 2. října 1995:

<http://www.un.org/icty/tadic/appeal/decision-e/51002.htm>

Rozhodnutí odvolacího tribunálu Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii ve věci **Tadič** ze dne 15. července 1999:

<http://www.un.org/icty/tadic/appeal/judgement/index.htm>

9. **SEZNAM ROZHODNUTÍ DALŠÍCH MEZINÁRODNÍCH SOUDNÍCH
ORGÁNŮ**

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci **Akayesu** ze dne 2. září 1998 a rozhodnutí odvolacího tribunálu v téže věci ze dne 2. října 1998:

<http://www.ictr.org/>

Prvoinstanční rozhodnutí Mezinárodního tribunálu pro Rwandu ve věci **Kayishema** ze dne 21. května 1999:

<http://www.ictr.org/default.htm>

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 26. února 2007 ve věci **sporu mezi Bosnou a Hercegovinou na jedné straně a Srbskem a Černou Horou na straně druhé**:

http://www.icj-cij.org/ijcwww/idocket/ibhy/ibhyjudgment/ibhy_judgment_20070226_frame.htm

10. SEZNAM OSTATNÍCH PRAMENŮ

Angola Press ze dne 19. dubna 2004

<http://www.why-war.com/news/2004/04/19/rulingex.html>

Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis, and Charter of the International Military Tribunal, ze dne 8. srpna 1945

<http://hei.unige.ch/~clapham/hrdoc/docs/nurembergcharter.html>

IV. Haagská úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní a její příloha Řád války pozemní ze dne 18. října 1907

Mladá Fronta Dnes ze dne 11. října 2006, 13. října 2006 a 30. ledna 2007

Press Release SC/8391 ze dne 24. května 2005

<http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8391.doc.htm>

Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia ze dne 9. října 1948

<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf>

UNAMSIL Press Release ze dne 16. ledna 2002

<http://www.un.org/Depts/dpko/unamsil/DB/160102a.htm>

Versailleská mírová smlouva ze dne 28. června 1919

http://cs.wikisource.org/wiki/Versaillesk%C3%A1_smlouva

I. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných v polních armádách z roku 1949

II. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a ztroskotaných ve válce námořní z roku 1949

III. Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci z roku 1949

IV. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války z roku 1949